

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Inventari Patrimoni Cultural de Muntanyola

Memòria tècnica

Redacció

Anna Gómez Bach

Ajuntament de Muntanyola

Abril 2008

À R E A D E C U L T U R A

MUNTANYOLA (OSONA)

INVENTARI DE PATRIMONI CULTURAL OFICINA DE PATRIMONI CULTURAL

Anna Gómez Bach

SUMARI

Sumari.....	1
1. INTRODUCCIÓ.....	3
1.1-Encàrrec.....	3
1.2-Agraïments.....	4
1.3-Dates de realització.....	5
2. MARC DE TREBALL.....	6
2.1- Marc territorial.....	8
2.2- Medi físic.....	12
2.3- Entorn geològic.....	16
2.4- Nuclis de poblament.....	19
2.5- Introducció toponímica.....	20
2.5.1-Escut municipal.....	23
2.6- Evolució històrica del poblament.....	24
2.6.1. Introducció històrica.....	24
2.6.2. La família Montcada.....	29
2.7- La realitat cultural.....	30
2.7.1. Estructura de la població.....	32
2.7.2. Comunicacions.....	42
2.8- Economia.....	43
2.8.1- Activitat ramadera.....	45
2.8.2- Activitat agrícola.....	48
2.8.3- Explotació del bosc.....	51
2.8.4- Activitat protoindustrial.....	52
2.9- Estat legal de protecció.....	55
2.10- Equipaments patrimonials existents.....	59
3.CRITERIS D'INTERVENCIÓ.....	61
3.1.- Fonts Consultades.....	62
3.2. –Processos de treball o pautes seguides.....	67

3.3.-Suport i presentació.....	69
 4. FITXES DE L'INVENTARI.....	70
4.1.-Consideracions.....	70
4.2.- Plànol amb indicació dels elements inventariats.....	76
4.3.- Ordenació dels llistats.....	77
Llistat per numeració.....	78
Llistat per denominació.....	86
Llistat per tipologia.....	94
 5.CRITERIS DE SELECCIÓ.....	102
5.1- Elements fitxats.....	104
5.2- Elements no fitxats.....	115
 6. BIBLIOGRAFIA.....	133

1. INTRODUCCIÓ

1.1 -ENCÀRREC

L'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, dins el seu programa de suport al patrimoni cultural dels municipis de la província de Barcelona, manté de forma sistemàtica una política d'assessorament i cooperació en matèria de patrimoni cultural que es materialitza en l'establiment de convenis entorn la preservació del patrimoni.

Aquesta entitat està desenvolupant des de 1998 un programa de col·laboració consistent en la recollida exhaustiva de dades sobre el patrimoni cultural i natural dels municipis que ho sol·liciten i la seva valoració, permetent l'establiment de mesures per a la seva protecció i conservació, així com el planejament de la seva rendibilització social.

Arran de l'interès mostrat per l'Ajuntament de Muntanyola en desenvolupar un programa d'actuació global dels elements patrimonials que es troben en el seu terme municipal, les dues institucions, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Muntanyola, van signar al 2005 un conveni per tal d'inventariar aquest patrimoni¹, l'objectiu del qual és l'elaboració de l'esmentat inventari per tal de facilitar la gestió i conservació dels elements identificats, facilitar la presa de decisions en temes de planejament urbanístic, i en la planificació de la seva gestió, entre altres.

La redacció del projecte ha anat a càrrec d'Anna Gómez Bach, sota la supervisió tècnica de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, a través del seu personal tècnic (Teresa Reyes Bellmunt i F. Xavier Menéndez Pablo).

¹ Text del conveni entre l'il·lm. Sr. Carles Ruiz Novella, President delegat de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona, assistit pel Secretari de la Corporació, i l'il·lm. Sra. Ramon Llorach, Alcalde de l'Ajuntament de Muntanyola.

1.2- AGRAÏMENTS

En primer lloc aquests agraïments, tots ells en plural, van dirigits a totes aquelles persones que aprecien el municipi de Muntanyola, i han contribuït a mantenir-lo viu. A tothom que n'han volgut saber alguna cosa més i també tota aquella gent que hi ha dedicat part de la seva vida, des dels seus habitants, als residents de cap de setmana i la resta de la gent que ha gaudit del seu entorn i de la seva història.

Així, vull fer un primer sincer agraïment a l'alcalde el Sr. Ramon Llorach i a tot l'Ajuntament per la informació, la paciència i la bona voluntat, i sobretot l'antic regidor de cultura Antoni Bou, així com a l'actual regidora Isabel González i a resta de regidors i treballadors municipals. Per a la realització de l'inventari s'ha comptat amb la col·laboració de nombroses persones, que des dels seus coneixements i experiències han facilitat la documentació i redacció d'aquest treball, i d'aquesta gent destaca Pere Bresolí, Imma Brunells, Josep Comas, Tomàs Roca, Ramon Alibés, Maria Dolors Fabré, Núria Esteban, Àngel Roig, Carme Juárez per la seva dedicació, coneixement i respecte pel territori.

Vull esmentar de nou al regidor Antoni Bou, que ens posà en contacte amb diverses persones i va coordinar els primers contactes amb la gent de poble i ens ajudà en tot moment en la realització d'aquest inventari i de la present memòria.

També a totes les institucions que han permès accedir als seus fons documentals per completar l'estudi (Bisbat de Vic, Diputació de Barcelona, Museu Episcopal de Vic, Biblioteca Episcopal, Arxiu Històric i Comarcal d'Osona, la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya ...). Sense oblidar l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, que ha fet possible la realització d'aquest inventari.

També cal fer extensiu aquest agraïment a totes les persones amb les que, al llarg d'aquests mesos, hem compartit converses i coneixements del municipi i ens han brindat la seva experiència personal. A totes elles, la meva sincera gratitud.

1.3- DATES DE REALITZACIÓ

La realització del present inventari es va iniciar el mes d'agost de 2006, quan hi va haver la primera reunió amb l'Ajuntament de Muntanyola, fins al mes març de 2007, moment del lliurament del primer esborrany de la present memòria.

El municipi de Muntanyola és essencialment agrícola i ramader, i els camps de pastures i explotacions forestals són accessibles des d'una extensa xarxa de camins rurals, més o menys condicionats, però poc senyalitzats. Aquest fet fa que la documentació i localització d'alguns elements encara sigui possible i per això en aquests moments, més que mai, és necessari recuperar tot aquell patrimoni susceptible de desaparèixer o restar a l'oblit.

Cal assenyalar que el caràcter muntanyós del municipi ha marcat fortament l'assentament humà en aquest territori propiciant la creació d'unitats d'explotació agrícola-ramadera de gran entitat i molt disperses entre elles. L'abandó d'aquests espais, a partir del segle XIX, i les llargues distàncies entre els mateixos, han dificultat i afectat la memòria històrica dels diversos elements del terme.

El municipi gaudeix de nombrosos espais naturals i abundants boscos i pastures que permeten gaudir extensament de la natura. En alguns casos les dificultats per accedir a l'entorn més immediat d'alguns elements, com és el cas de les fonts, les converteix en espais poc freqüentats. I en general, els habitants són poc coneixedors del seu territori.

Per aquest motiu la informació més costosa i alhora més preuada ha estat l'obtinguda de les dades orals facilitades pels informadors del municipi, tant per les seves experiències i la seva relació amb l'entorn que els envolta, com per les relacions que mantenen amb els seus veïns. La gent de tota la vida del Muntanyola manté un fort arrelament a la terra fet que facilita el coneixement del seu territori i la seva història.

2. MARC DE TREBALL

Aquest inventari ha estat realitzat per encàrrec de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, a petició i en col·laboració amb l'Ajuntament de Muntanyola, per a realitzar un recull del patrimoni local d'aquest municipi. L'origen del treball es troba en l'interès del poble, manifestat per les seves institucions, per donar a conèixer i potenciar el patrimoni immoble, moble, documental, immaterial i natural d'aquest terme municipal de la comarca d'Osona.

L'inventari del Patrimoni Local de Muntanyola ha consistit en documentar i en donar alta a tots els elements d'interès patrimonial compresos dins el terme municipal de Muntanyola, seguint els criteris establerts per la citada Oficina. Tots els elements han estat agrupats per ens patrimonials i, dins dels mateixos, ordenats en grups tipològics en base un treball previ de documentació existent sobre el municipi, un treball exhaustiu sobre el terreny i un posterior treball de gabinet.

La base documental ha estat tractada informàticament i presentada en CD per facilitar el seu posterior tractament i manipulació, tenint en compte que una de les funcions principals de l'inventari és la de permetre una gestió àgil i actualitzada de les dades patrimonials del municipi tractat. L'objectiu és, doncs, el d'obtenir un coneixement ampli del patrimoni de Muntanyola, realitzar una valoració de la seva situació actual i la seva futura gestió, tenint com a base un inventari dels elements patrimonials de caire local totalment actualitzat i utilitzable.

Aquest estudi s'ha d'entendre com una font d'informació bàsica per permetre la recollida sistemàtica d'aquells elements que s'han preservat del passat o s'han incorporat recentment, i que han esdevingut un referent per ajudar a definir el tarannà i el territori d'una comunitat. Així, no tan sols es recullen aquells béns patrimonials immobles (edificis, conjunts arquitectònics, elements arquitectònics o jaciments arqueològics), mobles (elements urbans, objectes, col·leccions), del patrimoni documental (fons d'imatges, fons documentals i fons bibliogràfics) o del natural (zones d'interès natural i espècimens botànics singulars) que conformen un municipi; sinó que

també s'han inclòs tots aquells elements del patrimoni immaterial (manifestacions festives, tècniques artesanals, tradició oral i música i dansa), més subjectes a les variacions culturals.

El treball, doncs, ha de permetre la identificació, la classificació i la descripció dels elements del patrimoni cultural que existeixen i caracteritzen un territori de 40,42 km² i, sobretot, la seva gent, uns 466 habitants (2006)².

La funció principal de l'inventari és el de ser una eina bàsica de treball tant municipal com més general, que pot ser ampliada i utilitzada com a base per a nous estudis, adreçada al municipi, els seus habitants, i tota la gent que es vulgui documentar sobre Muntanyola. Una plataforma tant per poder realitzar tasques d'investigació i protecció (històrica, etnològica, natural...) com per la gestió, difusió i informació del patrimoni local, essent sobretot una font de coneixement de múltiples vessants.

² Cens de 1 de gener de 2006.

2.1- MARC TERRITORIAL³

El terme de Muntanyola, de 40,42 Km², es troba estès al sector de ponent de la Plana de Vic, al límit entre el Moianès i les primeres serralades del Lluçanès. És un municipi de muntanya que limita al nord amb el terme de Santa Eulàlia de Riuprimer i amb Vic. A l'est termeneja amb Malla, al sud-est amb Tona, al sud amb Collsuspina i Moià i a l'oest amb els termes de l'Estany i Santa Maria d'Oló.

L'accés més meridional del municipi es realitza per la carretera N-141C de Malla a Manresa, per dos trencants, un primer que porta a Múnter i un altre camí rural que porta a Muntanyola. L'accés més septentrional té lloc per la carretera local BV-4317 que de Santa Eulàlia de Riuprimer (Osona) puja fins al barri de Fontanelles. Aquest darrer camí és la principal via de comunicació amb les poblacions veïnes de Santa Eulàlia de Riuprimer i Vic. També existeixen nombroses vies secundàries formades per camins rurals i altres camins que permeten l'accés des dels municipis de Santa Maria d'Oló, Sant Bartomeu del Grau, L'Estany i Moià, que no gaudeixen de senyalització.

El municipi de Muntanyola havia comprès els antics termes de Múnter, Malla, Sentfores, Santa Eulàlia de Riuprimer i Gurb, conserva com a reminiscència d'aquestes antigues municipalitats un enclavament a les terres de la Plana, el mas de les Comes, situat dins el terme actual de Santa Eulàlia de Riuprimer, i dos enclavaments en terres del Lluçanès entre els termes d'Oristà i Sant Bartomeu del Grau, anomenat de Caraüll i un altre anomenat de la Muntada, entre Santa Maria d'Oló, Santa Eulàlia de Riuprimer, Oristà i Sant Bartomeu del Grau.

El municipi presenta diversos nuclis de població, tots ells disseminats a partir de l'organització de les tres antigues parròquies: Sant Genís de Caraüll, Sant Esteve de Múnter i Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola.

Aquestes tres entitats tenen una història i evolució diferents ja que Caraüll i Múnter foren annexionades a Muntanyola l'any 1840, formant l'actual municipi dins del qual hi ha tres curiosos encavalcaments de límits.

Un és situat entre els municipis de la Guixa (Vic), Santa Eulàlia de Riuprimer i Muntanyola, als vessants de ponent de la serra de la Talleda formant pel mas de les Comas.

³Diputació de Barcelona: <http://www.diba.es/municipis>

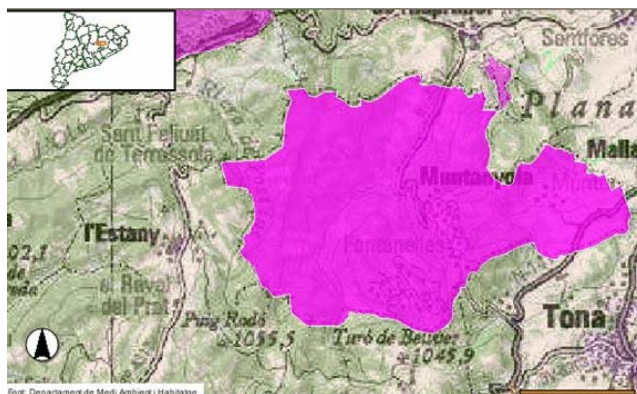

Fig.1. Plànol topogràfic de Muntanyola amb indicació sector Muntanyola-Múnter.

Font: Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya (2007).

L'altre és a Caraüll, situat entre els termes d'Oristà, Santa Maria d'Oló i Sant Bartomeu del Grau.

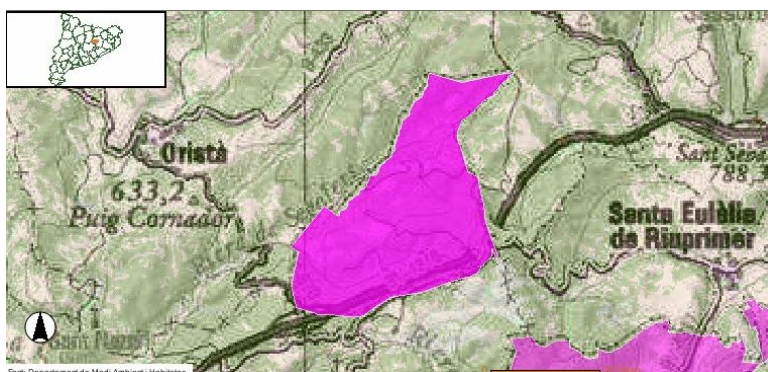

Fig.2. Plànol topogràfic de Muntanyola amb indicació sector Caraüll.

Font: Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya (2007).

El tercer encavalcament és a la Muntada, entre Oristà i Sant Bartomeu del Grau.

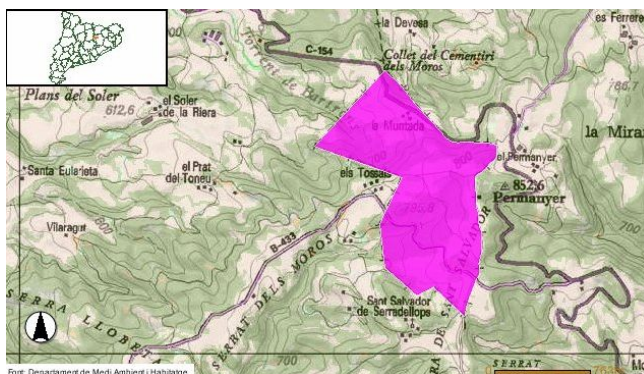

Fig.3. Plànol topogràfic de Muntanyola amb indicació sector de la Muntada.

Font: Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya (2007).

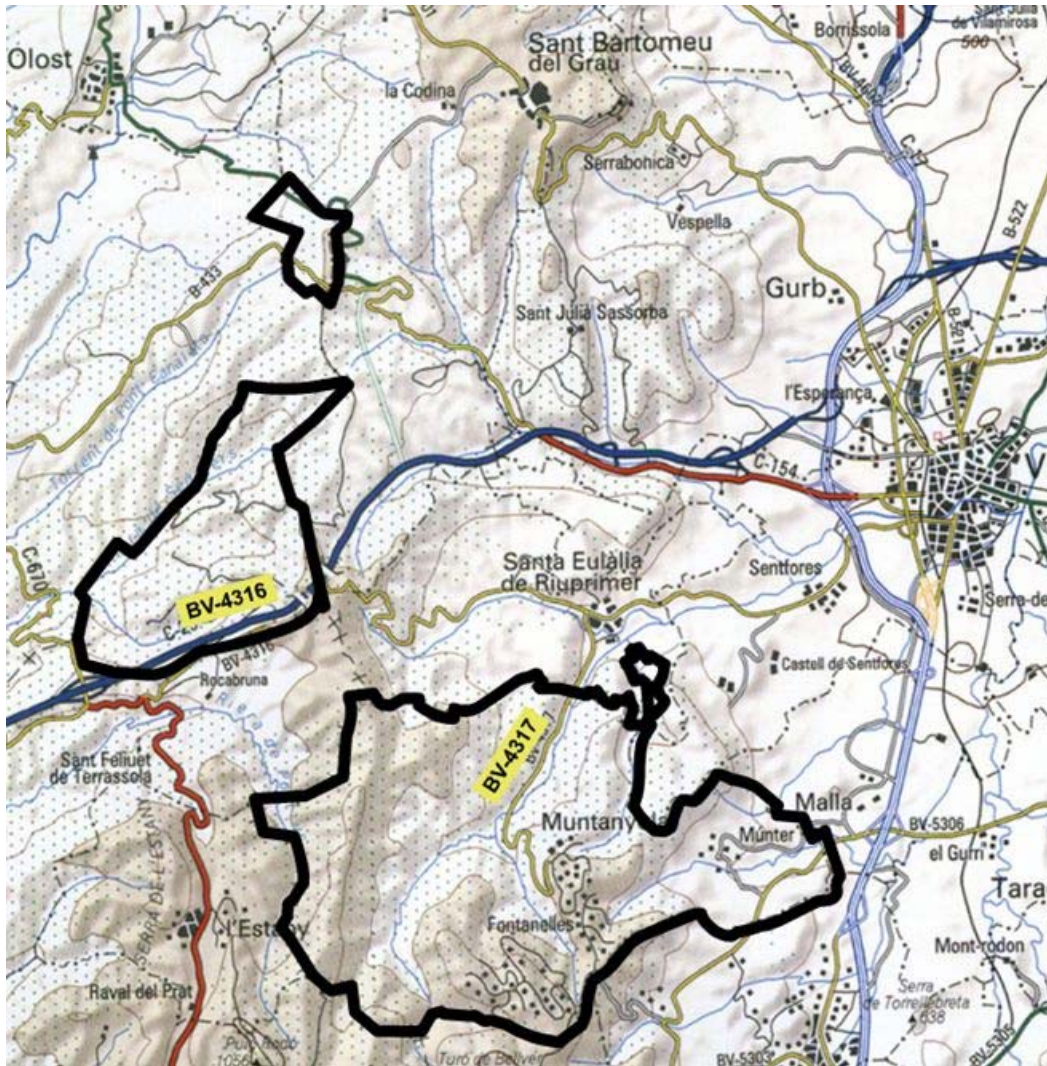
El sector de Muntanyola s'estén per la Serra de Muntanyola -que tanca per ponent la Plana de Vic- i la vall compresa entre aquesta i la que fa de límit amb l'Estany, entre els masos la Vall i Postius. La demarcació té com a centre la riera de Muntanyola, constituïda pels rierals de Tresserra i de Saborit, que s'uneixen al peu del mas del Castell.

L'economia del municipi havia estat formada pels pasturatges, alguns conreus de cereals, el bosc i la ramaderia. La migració de les seves terres conreables formades per bancals d'argila i la manca de bones comunicacions han estat la causa de la despoblació de bona part del terme⁴.

L'àrea comercial de tot el conjunt es situa en la veïna ciutat de Vic, capital de comarca, juntament amb altres poblacions com Tona i Santa Eulàlia de Riuprimer, i l'Estany o Moià per als masos més meridionals de la banda de Muntanyola. Els mercats secundaris es troben situats a les poblacions de la resta d'Osona, així com les ciutats de Granollers i Barcelona.

Al present any 2006 el poble té censats 466 habitants, evidenciant un lleuger creixement demogràfic que s'ha anat consolidat al llarg del temps, amb escasses oscil·lacions, i amb un lleuger augment poblacional al llarg de la segona meitat de segle XX.

⁴ BRUNELLS, I. (1995). Muntanyola. Revista trimestral. n.1. juny 1995. Ajuntament de Muntanyola.

Plànol topogràfic del terme municipal de Muntanyola. Font: Diputació de Barcelona. Comarques
escala 1:50.000.

2.2- MEDI FÍSIC

Muntanyola es caracteritza per ser un municipi bàsicament de muntanya, amb diverses formacions trencades pel pas de torrents i rieres. El sector més planer del terme de Muntanyola es troba a la zona limítrofa amb els municipis de Malla i Tona, on hi ha el sector de Múnter; la resta de les terres estan situades per sobre de la Plana de Vic, tancant aquesta pel sector de ponent.

La configuració territorial es caracteritza per un paisatge on predomina el bosc, amb clarianes obertes a l'entorn de les antigues cases de pagès. L'estructura de comunicacions es troba, fins fa poc, condicionada per les valls i els diversos cursos fluvials.

Les terres més pròximes a la Plana poden assolir altituds per sobre dels 800 m, com a Puig Gros (838 m) o a la Creu de la Miranda (828 m) mentre que a la resta del terme cal destacar, al límit amb Tona, el serrat de Font Joana i, fregant el límit meridional amb Collsuspina i Moià, el serrat de Vilavendrell, els plans de la Sobirana i la costa de Moià. Entorn del poble de Muntanyola cal esmentar el serrat de Puigsaurina (892 m), el serrat de Mirallà (905 m), el serrat de Seguerell (834 m), el Collet del Pi (775 m), el serrat de la Font del Roure (803 m) i Puig Panera (703 m), mentre que a tocar de les terres de Santa Eulàlia de Riuprimer, els relleus més importants són el serrat de les Comunes, i ja a la banda esquerra de la riera de Muntanyola, el Serrat gran de la Roca (921 m) i la Penyora (879 m).

En aquesta depressió tectònica i en les elevacions que l'emmarquen, hi actuen, modelant l'orografia, diversos cursos fluvials. Les dues vessants hidrogràfiques en què es divideix el territori del terme municipal també determinen les directrius de comunicació entre el terme i la resta de la comarca. El curs fluvial més important del municipi el forma la Riera de Muntanyola, al qual aflueixen diversos cursos d'aigua a la seva capçalera com els provinents del Sot de la Font de Fontanelles, de la бага de Vilavendrell, el torrent de Tarradelles, el torrent de la Vall i el de Puigcarbó. El cabal més important està format pels rierals de Tresserra i el Saborit que s'uneixen als peus del mas del Castell. Aquesta riera, al llarg del seu recorregut pel municipi, també recull les aigües de varis torrents com són el torrent de les Carreres, el torrent de la Roca, el torrent de Fontanelles, el torrent del Mas i de cal Ros, i, juntament amb la riera de Santa Eulàlia de Riuprimer, desguassa sota el mas Torroella, formant el riu Mèder.

Al sector meridional trobem la Riera de Múnter i el Torrent dels Casals; mentre que al sector de ponent la Riera de Postius conforma l'únic recurs hídric de l'altra costat de Muntanyola, a excepció, és clar, dels petits recs i torrenteres que abasteixen d'aigua estacional els cursos principals.

Per la banda est del municipi els recursos hídrics també es concentraran en diverses torrenteres, com el Torrent de Caraüll que abasteix la zona de Fontfreda, junt amb el torrent de la Casanova de Pereriera.

En aquest marc hidrològic hi té un rellevant paper la pluviositat i la climatologia. A Muntanyola predomina un tipus de clima mediterrani de muntanya mitjana amb tendència a continental. Les temperatures mitjanes anuals acostumen a ser de 10 a 14 °C, si bé el mes de gener es pot arribar a unes temperatures de 2° a 5°C de mitjana, i el mes de juliol poques vegades es superen els 25°C.

Aquest municipi està parcialment afectat pel clima característic del sector central de la Plana, amb una pluviositat força regular que oscil·la entre els 650 i 700 mm per m2, fet que li permet una agricultura de secà important, afavorida per la bona qualitat i profunditat dels sòls en el sector de Múnter. Aquesta zona de Múnter, situada dins la plana de Vic presenta temperatures meridionals, característiques del fenomen d'inversió tèrmica que regeix la Plana i que li dóna temperatures extremes singulars que poden anar dels 25 graus a l'estiu, als 12 graus a l'hivern, si bé aquestes temperatures només són puntuals i poden estar causades per la situació de corredor que té la plana de Vic, oberta vers el nord, amb les barreres de muntanyes vers el sud i tancat per altres barreres o cadenes muntanyoses a llevant i al sud-est, que tot plegat l'exposa als vents més freds i li dificulten la penetració de les influències marítimes. Per aquesta raó té una mitjana de 80 dies de gelada a l'any, i els estius no són gaire llargs, però sí força càlids. Així mateix, en un any normal hi ha uns 90-100 dies de boira baixa que només s'aixeca algunes hores del migdia.

El municipi es caracteritza per la presència de zones boscoses, amb espais de grans extensions de camps i feixes situades a l'entorn de les diverses explotacions agrícoles, moltes d'elles sense ús, o emprades com a pastures. A la zona de Múnter el territori està constituït per àmplies extensions de conreu limitades per petites serralades o turons testimoni de margues blavoses eocèniques estèrils, el clàssic *terrer* que aflora a la superfície segons els diversos nivells i fases d'erosió del sòl. Tot el fons de la plana, és a

dir la zona d'altitud compresa entre els 400-600 m , és una regió de conreus intensius. La sèrie de turons, formats en general per margues calisses que afloren la plana, constitueixen una sèrie de cons desproveïts de vegetació i donen a tota la comarca un aspecte típic. En tota aquesta zona els boscos han estat substituïts per espais de conreu. Són excepcionals, i més freqüents a partir dels 800 m, els boscos de roures (roure martinenc), boix, pins i alzines. Aquest tipus d'hàbitat normalment es troba a una alçada que oscil·la entre els 800-1000 m, però en aquesta zona de la comarca d'Osona, sol estar entorn els 500 m a causa del fenomen de la inversió tèrmica i la presència d'un sòl calcari i un clima continental relativament plujós.

La resta del terme municipal s'inclou dins el domini de la vegetació euro-siberiana amb predomini del bosc de roure martinenc (*buxo-quercetum pubescentis fagetosum*), tot i que en el sector més proper a les subcomarques del Moianès i el Lluçanès es dona un domini climàtic del bosc de roure valencià (*Violo-quercetum fagineae*).

Tot i el predomini d'aquest paisatge, també hi ha encara que en menor quantitat, formacions vegetals de diversa tipologia A Muntanyola trobem el pi roig o *pinus sylvestris*, però la zona es caracteritza per la presència de roure i alzina. El més comú és el denominat roure martinenc o *quercus pubescens*, que forma part de la família de les fagàcies i és germà de les alzines però amb diferències notables (per exemple, l'alzina no perd la fulla a l'hivern i el roure sí; l'aglà de l'alzina és més dolç i més gros). Els roures floreixen a la primavera i els seus fruits o aglans maduren cap a la tardor. Hi ha diferents espècies de roures: els més coneguts són el roure valencià (*quercus faginea*), el roure reboll (*quercus pyrenaica*), el roure africà (*quercus canariensis*), roure pèrol (*quercus robur*) i el roure de fulla gran o *quercus petraea*. La pell del tronc conté l'àcid cuarcitànic necessari antigament per curtir les pells.

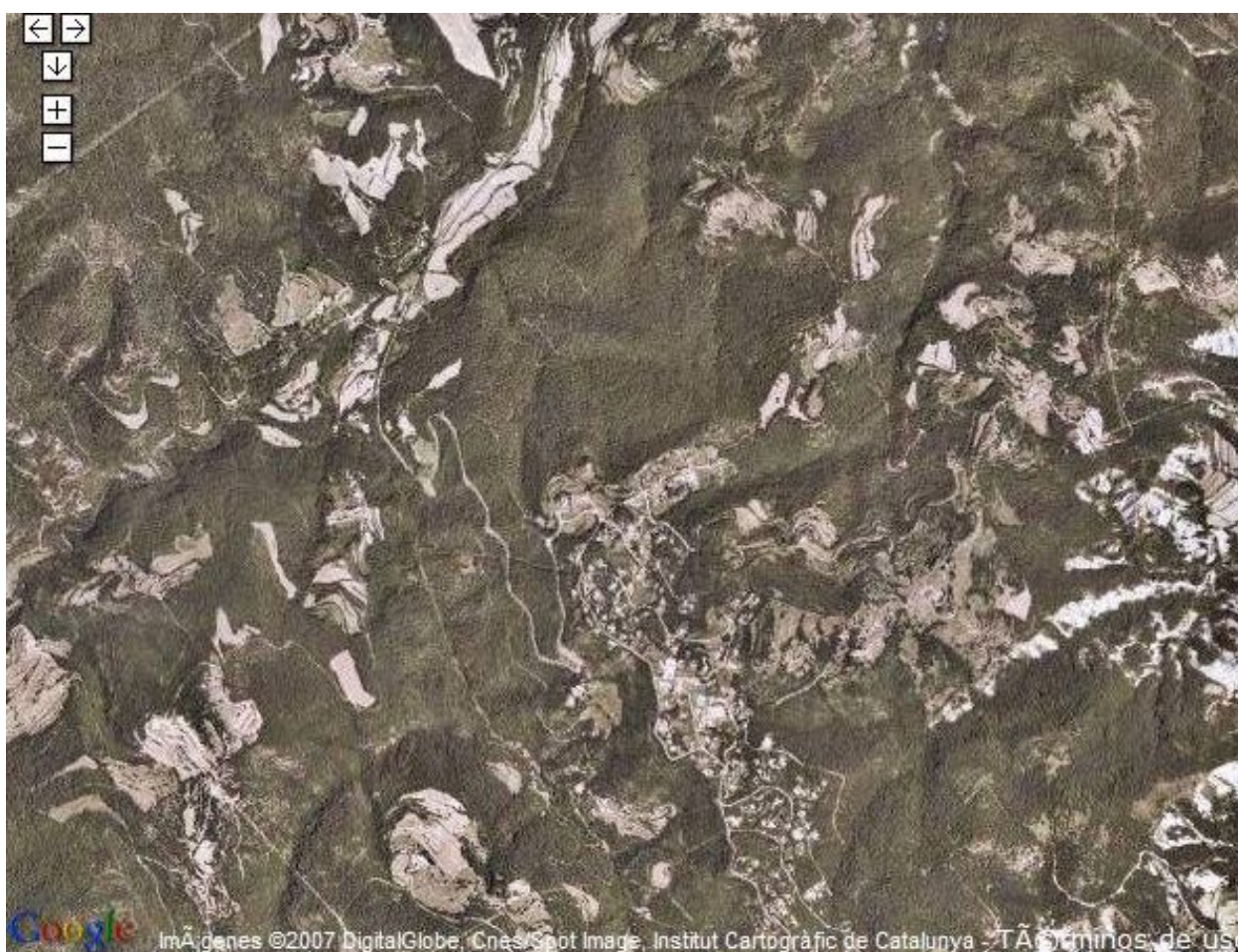
La part inferior del municipi es caracteritza pel paisatge mediterrani d'alzinar empobrit o típic, mentre que la part superior es caracteritza per la presència de roures, pi roig i faig. També hi ha aurons i en especial la Blada o *Acer opalus* que es troben aïllats dins les rouredes i fagedes i són arbres caducifolis. Aquest és un dels arbres plantats en les festivitats de l'arbre de Muntanyola. Altres arbusts són l'espurnallac (*Santolina chamaecyparissus*), el Roldor (*Coriaria myrtifolia*), o el Sanguinyol (*Cornus sanguinea*).⁵

⁵ AREVALO, F. (1997). Jardineria. Revista trimestral n. 8. març 1997. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 12.

L'activitat humana a la zona ha afectat en gran mesura als espècimens locals, aquest és el cas de la urbanització de Fontanelles, tercera fase, on només es documenta pi, ja que les rouredes i alzinars foren talats per la construcció de les bigues del ferrocarril de la línia Barcelona-Puigcerdà, en el seu pas per Osona, i més concretament la Plana de Vic.

També es documenta a la zona el conreu de la vinya i l'olivera, evidenciat per la presència de topònims com les Vinyes de l'Avi, sobre el Pla del Vilar. La resta de terrenys conreats es dediquen al cereal i altres produccions com els farratges, però destaca la presència de terrenys destinats a les pastures.

Pel què fa a la fauna present en aquesta contrada es poden observar, mamífers com el senglar, la guineu, el gat mesquer i petits mamífers com la geneta, el teixó, el conill, etc.. Ocells com el gaig, cucut, raspinel·l comú, pit-roig, i nombroses aus rapinyaires. Tot l'ecosistema és comú a part de la resta de la Plana de Vic i a zona de bosc de muntanya com al Lluçanès i Moianès, no presenta cap espècimen particular.

Plànol fotogràfic del terme municipal de Muntanyola. Font: Atlas Electrònic de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya. Comarques escala 1:50.000.

2.3.- ENTORN GEOLÒGIC

Tot el municipi pertany a la conca d'erosió integrada a la Depressió Central Catalana. El conjunt està format per dues unitats diferenciades pel relleu i la composició geològica. La primera correspon a la Plana de Vic i la conca d'erosió dels rius Ter i Congost, i l'altra correspon la resta del terme municipal i pertany a l'altiplà del Lluçanès, fins a 1200 metres d'altitud, format per un relleu trencat per incisius cursos d'aigua que acaben de conformar l'orografia actual.

Els indrets septentrionals i meridionals de la comarca d'Osona són els únics que presenten a l'exterior materials sedimentaris i eructius més antics; així doncs, Muntanyola es troba assentada sobre terrenys sedimentaris relativament moderns que reposen sobre basaments i formacions anteriors.

Geològicament la zona de Múnter es formà durant el període terciari i en bona part el configuren costers o altiplans, però aquests no són iguals que els de la resta de la Plana. Més concretament s'hi troben margues de diferents tipus i arenisques, generalment als marges i als curs de la Riera de Múnter. Com a la resta de la Plana de Vic, aquest territori es caracteritza per conformar una vall àmplia i poc profunda que es va formar per l'acció fluvial d'antics corrents d'aigua en les margues toves de l'eocè o segona època del terciari inferior, situada cronològicament fa uns 45 milions d'anys⁶. Les manifestacions lacustres del terciari foren substituïdes per sedimentacions marines de poca fondària. Aquests dipòsits marins formen els terrenys nummulítics que es disposen a forma de cornisa. La seva superfície constitueix un gran pla, suaument inclinat vers llevant i amb algun petit turó - testimoni.

⁶ REGUANT, S.; BUSQUETS, P.; VILAPLANA, M. (1986). *Geologia de la plana de Vic*. Patronat d'Estudis Ausonencs. Col. Osona a la Butxaca, núm. 9.

Vista dels Terrers de la zona de Múnter.

Aquest domini del mar a la Plana de Vic comença per una formació litoral salobre que mostra un canvi sobtat en les condicions meteorològiques subsegüents al domini del mar. Aquest es sobreposa un banc calis, més o menys compacte format per margues descompostes.

L'espessor d'aquest nivell inferior de l'eocènic mitjà o lutecià és reduït i no arriba gairebé mai als deu metres.⁷

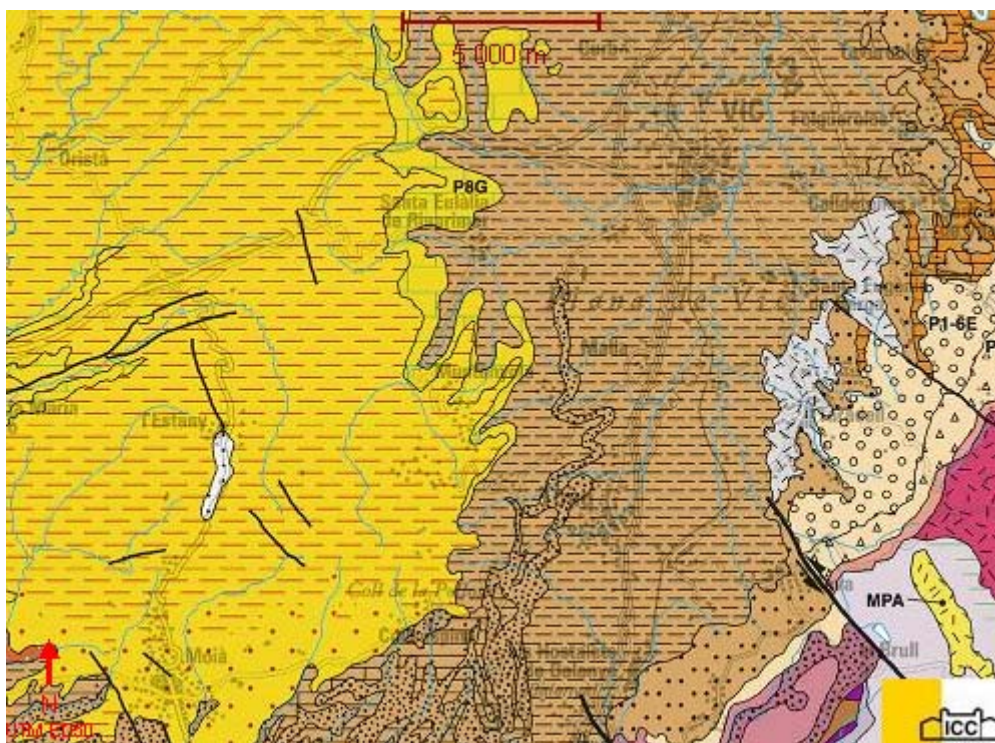
El nivell superior de l'eocè mitjà està format per capes de calcària, margues i argiles. Els dipòsits de calisses i arenisques formen potents bancs, i aquestes últimes permeten documentar zones de corrents impetuosos. El tram calís superior s'hi troba l'*alevolina*, un foraminífer i a les arenisques és freqüent trobar-hi minerals de coure, d'origen segurament sedimentari. Els nivells de margues i argiles presenten una potència variable, i als bancs margosos clars i blavencs i a les calisses els fòssils són extraordinàriament abundants. L'abundant presència fòssil dóna una idea de la riquesa de la fauna, i en menor mesura, de la flora de la zona. Entre les plantes marines són particularment interessants les algues calcàries dels gèneres *Archaeolithothamnium* i *Lithothamnium*. Els *celenteris*, polípers o coralls, no gaire abundants, ens indiquen la presència d'un mar no molt calent. Es documenten també, però excepcionalment, els equídnids o eriçons de mar, i els crustacis i branquiòpodes. Per altra banda els lamel·libranquis o petxines són molt nombrosos, així com els gasteròpodes o cargols. També hi ha cefalòpods, peixos i un mamífer marí anomenat *Halitherium*.

La zona de l'antiga parròquia de Caraüll, per altra banda, està formada per arenisques a la banda de ponent i per margues i s'hi documenta la presència d'una falla d'est a oest sinclinal que passa per sota Oliveres i Perdaltés cap a Sota Alboquers (Sant Bartomeu del Grau).

Mentre, a l'entorn de la Muntada, trobem les mateixes formacions geològiques, amb un aflorament de limonites situada a l'entorn del mateix mas, en una petita elevació.

⁷ BUSQUETS, P. (1979). *Geologia d'Osona*. Eumo ed. Barcelona.

A la zona de la riera de Muntanyola i a les elevacions properes, la formació geològica majoritària són les margues. Aquestes s'alternen amb arenisques, limonites i margues blaves a la vall de la riera de Muntanyola i la zona de Múnter. En aquest sector es troben diverses falles anticlinals sota Postius, a la Rovira i de Tresserres a Puigcarbó. Hi ha dues falles més per sobre Serrarrica i al barri de Fontanelles.

Plànol geològic del terme municipal de Muntanyola. Font: Institut Cartogràfic de Catalunya. Comarques escala 1:250.000.

2.4.- NUCLIS DE POBLAMENT

El terme municipal de Muntanyola està format per sectors ben diferenciats, formats per terres de les antigues parròquies de Muntanyola, Múnter i Sant Genís de Caraüll, d'entitats i d'història i evolució ben diferents fins a la creació dels municipis moderns al 1840⁸.

MÚNTER: La zona de Múnter es documenta per primera vegada al 929 dC amb el nom de *Vila Montari* i s'estén per la plana, entre Tona i Malla. En aquest terme, originat entorn l'antiga església de Sant Esteve i el castell de Múnter es desenvolupa una activitat agrícola-ramadera important. En aquesta zona de plana hi ha una potent estructura territorial formada per masos, altres construccions i camins, d'origen antic. Aquesta organització territorial actua com element caracteritzador del paisatge i s'emmarca entre l'escalonat dels camps, limitats per les masses de vegetació que segueixen els cursos dels torrents, i la zona dels terrers de la Plana de Vic.

MUNTANYOLA: El sector de Muntanyola, pròpiament dit, s'estén per la serra del mateix nom, que tanca la plana de Vic i la vall de la riera de Muntanyola compresa entre aquesta serra i la que limita amb el municipi de l'Estany (Bages), i que posteriorment aiguavessa en el riu Mèder. Molts dels masos d'aquesta part del terme han estat deshabitats i a la part alta del mateix s'han desenvolupat dues urbanitzacions d'habitatges de primera i segona residència anomenats Fontanelles i Rústiques Muntanyola. En aquesta zona d'altiplà predominen les zones boscoses, per aquest motiu el poblament només es desenvolupa en planes intersticials que l'home ha adaptat a l'ús agrícola, i més recentment, a usos varis. L'estructura de camins es troba molt adaptada al relleu i actualment hi té un paper important l'ordenació urbanística que ha acabat conformant l'orografia.

SANT GENÍS DE CARAÜLL: El terme municipal també té dos altres enclavaments, Sant Genís i la Muntada. El primer es situa entre els termes d'Oristà, Santa Maria d'Oló i Sant Bartomeu del Grau i correspon a una antiga quadra civil centrada en la desapareguda parròquia de Sant Genís. El segon, més petit es situa entre Oristà i Sant Bartomeu del Grau i correspon a una altra quadra antiga. Ambdós es troben fora de l'àmbit de la Plana de Vic i s'enquadren amb la zona del Lluçanès.

⁸ TORRES, M. (1992). Memòria de les Normes subsidiàries del Planejament Urbanístic. Ajuntament de Muntanyola: 12.

2.5- INTRODUCCIÓ TOPONÍMICA

El municipi es designa actualment amb el topònim de Muntanyola, denominat *Montaniola* a la documentació medieval, element que fa referència a la orografia que caracteritza bona part del terme municipal.

El terme es troba repartit en tres parròquies: Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola, Sant Esteve de Múnter i Sant Genís de Caraüll, que en el cas de Muntanyola es generalitza amb el nom de Sant Quirze de Muntanyola. L'ús d'un hagiòtopònim era antigament força corrent, tot i que a partir del segle XVIII aquests es van començar a suprimir, i molts llocs, com a Muntanyola, actualment només s'anomena pel topònim, pendent-se l'hagiòtopònim.

La figura de Sant Quirze i Santa Julita, segons els martirologis, correspon a una mare i el seu fill que varen ser martiritzats per Diocleciana l'any 303 dC, a Icono, ciutat de l'Àsia Menor. Santa Julita representa la mare abnegada, i es representa vestida amb túnica i mantell i el cap cobert, com correspon al seu estat de dona casada. Els seus atributs són, a més de la palma del martiri, un ganivet o espasa, i de vegades, una serra de fuster, amb la qual va ser turmentada. La imatge de Sant Quirze segueix els mateixos postulats que l'anterior, i sol estar representat amb el rostre serè i amb una mà aguantant la palma del martiri.

Aquests dos sants solen estar acompanyats per sants patrons, com són sant Gaietà o sant Josep. En el cas del retaule de l'església de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola, aquests també són acompanyats per sant Bonaventura, que entrà a l'orde dels frares menors, sant Tomàs d'Aquino, patró de les escoles i sant Ramon Nonat, que fou un mercedari natural de Portell (Lleida)⁹.

Les primeres referències documentals conegudes sobre l'església de Sant Quirze i Santa Julita i el terme de Muntanyola comencen a aparèixer a partir del segon terç del segle X, si bé inicialment el terme s'anomenava simplement de Sant Quirze, i Muntanyola era una vil·la que es trobava en un indret d'aquest terme¹⁰. L'església de Sant Quirze i el lloc de Muntanyola es documenten a partir de l'any 983 quan Guisard donà a l'església

⁹ SUREDA, M.J.; LACUESTA, R. (1996): 107.

¹⁰ Cal recordar que alguns masos del municipi conserven restes d'època altmedieval i anteriors d'època baiximperial, com per exemple Vilavendrell.

de Sant Pere de Vic una vinya situada a Osona, en el terme de Sant Quirze, a Muntanyola, al vilar de Ferriol, difunt, i a una de les afrontacions que correspon a la via que va a la casa de Sant Quirze¹¹.

Encara que és probable que si l'església donava nom al terme, és que ja era parròquia, aquesta particularitat no es fa palesa fins que en unes llistes de parròquies anteriors al 1154 no trobem la parròquia de Sant Quirze entre les de Sant Martí de Sentfores i Sant Feliu de Rodors, la qual cosa no deixa dubtes que es tracta de la parròquia de Muntanyola.

En aquest cas la toponímia, com a ciència auxiliar, presenta una relació essencial amb la geografia (els noms de lloc en són el vocabulari propi) i amb la història (en la mesura que els noms esdevenen el testimoni, enllà del temps, d'una determinada relació home-lloc) i ens permet determinar alguns topònims del municipi de Muntanyola.

Els noms d'alguns masos antics són topònims d'origen antic com és el cas dels edificis documentats com a vil·les com *Montari* (Múnter) o *Montaniola*, i els començats per vil·la, com és el cas de Vilavendrell, Vilardell, Vilafort o el Vilar i Pla del Vilar, segons els estudis toponímics del filòleg Joan Coromines¹². Molts dels altres topònims són d'origen germànic com Aliberch o Dalmau si bé poden correspondre a una cronologia posterior ja que en els segles IX i X es continuen utilitzant els noms d'herència germànica.

El fet és que a finals del segle IX i X perviuen un bon nombre de topònims que tenen el seu origen en les èpoques prerromana, romana i visigòtica. La transmissió d'aquests topònims ens ha arribat, en la majoria de casos, a través de les transcripcions escrites, que amb al temps poden haver portat a la normalització del nom actual. Tot i que també cal contemplar els canvis de nom que sofreixen alguns d'aquests masos, en el cas de Muntanyola trobem que molts dels masos esmentats en l'acta de consagració de l'església parroquial de Sant Quirze i Santa Julita al 1177 mantenen el seu nom a l'actualitat. Aquest és el cas del masos de la Roca, Postius, Dosrius, la Riera, Vilardell, la Serra, Vilavendrell, Tresserres, Farigola, Carreres i la Franquesa (que era un alou de Saurina d'Oló). En altres casos es documenta un canvi de nom, la majoria de vegades associat a un canvi de propietari, i que es pot atribuir en masos esmentats com el de Muntanyola, Ferriol, l'alou de Folquers, l'alou de Solanes, etc.

¹¹ CASTELLANO, A.; VILA, J.M. (1996): 71-75. JUNYENT, E. (1980-1996): n. 183.

¹² COROMINES, J. (1965-1970). Estudis de toponímia catalana. Barcelona. Vol.I.

També trobem casos d'adaptació d'un topònim a partir de l'assimilació o dissimilació fonètica i la posterior modificació gramàtica del nom. Aquest és el cas de Perdaltes, en origen Pedres Altes, Parts Altes o Pere d'altres, on es produeix aquest fenomen d'assimilació. O casos de pronunciació, com a Múnter, que la gent de la Plana de Vic ho coneix per "Munta" i de diversificació de representació ortogràfica. Aquest últim cas es dona en masos com Subirana/Subiranes/Sobirana, i Tresserra/Tresserres/Trasserres, i s'ha de vincular a un incipient procés d'oblit, on els habitants del poble recorden més o menys el topònim però en desconeixen el nom veritable.

El municipi de Muntanyola presenta també la duplicació d'alguns topònims: aquest és el cas de Cal Ros de Múnter i Cal Ros de Muntanyola, el Vilar de Múnter i el Pla del Vilar. I, per tradició històrica, els masos també prenen nom de les fortificacions properes. En el cas del castell de Muntanyola, parcialment enderrocant pel terratrèmol de 1448, ja que el mas actual pren el nom de El Castell. El mateix passa a la parròquia de Múnter, on hi ha les restes del castell, i el mas situat als peus del mateix edifici també pren el nom del Castell, en aquest cas, el Castell de Múnter.

També són freqüents els topònims d'origen indeterminat, però de caire popular. Aquest és el cas del mas Clavegueres o l'Arisa i Matavaques, noms documentats des de l'alta edat mitjana.

Altres topònims que fan referència a accidents geogràfics els trobem formant noms combinats com per exemple el mas Dosrius, situat entre dues torrenteres a la zona de Múnter, o Serrarica, escrit com Serra-Rica i fent referència a un element geogràfic i un adjectiu. Tenim altres exemples com el Bosc- un mas situat davant d'una petita zona boscosa també a la zona de Múnter-; la Vall Puigcarbó -que indicaria un puig on es faria carbó-; Sobirana -suggereix un lloc elevat- i Tresserres fan també referència a la seva ubicació geogràfica.

També es documenten altres noms que es solen vincular a lleus accidents geogràfics o topogràfics sempre prenen de referent un mas o construcció propera i que fan esment als següent elements: serra, obaga, camps, plans i serrats, com camps de Comanovella i camps de Perdaltes, la бага del Boix, els plans del molí de la Rovira, o bosc gran de Postius. Un altre exemple són els topònims com el Serrat de Puigsaurina, un lloc on tradicionalment hi hauria aigua; Puigcimós, el Serrat del Vilar que fan referència

específica a la formació geogràfica, o en altres casos a recursos hídrics, com a Fontfreda o Fontanelles. També es troben altres topònims, no molts, associats a activitats antròpiques com és el cas dels ascensaments, en el cas de Can Riera dels Ascensaments.

Molts dels altres topònims del municipi presenten un origen més clar i es troben associats a espais naturals o punts geogràfics com mas Roure o la Rovira; altres a patronímics com cal Ros, cal Farràs o cal Guell o la Casanova de Pere Riera; i alguns més d'origen vegetal com la Farigola, la Fàbrega, el Boix o les Oliveres.

2.5.1. ESCUT DEL MUNICIPI

L'escut del municipi és un element identificador i també esdevé un signe d'identitat clau per a la població¹³. Tot i que fa més d'un segle i mig que es va fundar el municipi (1849), aquest encara no gaudeix d'un escut municipal, i reconegut per la Generalitat.

L'Ajuntament, davant les repetides indicacions de la Direcció General d'Administració Local de la Generalitat, i del Consell Comarcal d'Osona, basades en la previsió de la Llei 8/87 de Règim Local de Catalunya, i el Reglament de Símbols dels Ens Locals, va acordar, en el seu Ple de 28 de novembre de 1994 iniciar l'expedient per oficialitzar l'escut del municipi o modificar el mateix en funció de l'assessorament pertinent.

La proposta de la Direcció General de l'Administració Local està formada per un escut amb la representació d'una muntanya en blanc, sobre un fons vermell i un cercle en daurat, símbol de la família Montcada, sobre la corona de vila, formada per una muralla amb torres.

Actualment però, el municipi manté l'escut anterior, aprovat per ple com a provisional i proposat pel mateix ajuntament. Aquest és monocromàtic, negre sobre blanc i està representat amb una muntanya al centre de l'escut, de cim i doble carena, entre altres formacions muntanyoses i una corona a sobre.

¹³ AADD. (1996). Muntanyola. Revista trimestral n. 8. març 1997. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 23-24.

2.6- EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL POBLAMENT

2.6.1- INTRODUCCIÓ HISTÒRICA

La presència humana al municipi de Muntanyola és documentada des d'època prehistòrica. Tota aquesta zona també es caracteritza per l'abundant presència de restes fòssils procedents de les diverses formacions geològiques que conformen el municipi. Per la zona de Muntanyola els primers indicis de vida a partir de restes paleontològiques provenen de prop de l'església parroquial, on el 1996 es van localitzar les restes d'un cèrvid¹⁴.

Tot i que són poques les dades conegudes sobre el patró d'ocupació d'aquests primers moments prehistòrics, la presència de dos conjunts megalítics formats per la cista de Serra Subirana i la Fossa d'en Terrades, junt a la troballa de material dispers tant de sílex, com de ceràmica campaniforme, a la zona de les Eres de Múnter, ens permeten pensar en una ocupació extensiva de tot aquest espai des del neolític, el calcolític i el bronze final¹⁵. La ocupació sistemàtica dels fons de les valls serà posterior, amb troballes de material dispers d'època ibèrica i romana, a punts tant disperss com la Muntada, Vilavendrell i Múnter¹⁶, que s'han de relacionar amb el paper de la Plana de Vic com a zona de pas i de confluència, i amb els passos de muntanya que permeten la comunicació del Lluçanès amb el Moianès.

A partir del segle IX, amb les primeres referències escrites, s'ampliarà la informació sobre la història del poble. El municipi històric de Muntanyola és format per entitats amb una història i una evolució ben diferents fins a la definitiva creació dels municipis moderns, que es remunta al 1840, entre les quals destaca la zona de Múnter, a peu de la Plana de Vic, i Muntanyola, en la zona enlairada.

A la zona de la plana, Múnter, apareix el 929 amb el nom de Vil·la de Montari, i en

¹⁴ GALOBART, A. (1996).

¹⁵ PETIT, M.A. (1975) ; BATISTA, R. (1961) ; MOLIST, M. ; BUXÓ, D. (1981).

¹⁶ CASAS, J. (2005); SALA, R. (2004-2005).

altres documents Montabri. S'estén per la Plana, entre Tona i Malla, i arriba fins a dalt de la serra, a l'indret de les granges de Cal Ros de Munter. En aquest petit terme, originat entorn un assentament rural, fou erigida abans del segle X una església dedicada a Sant Esteve, i en un petit pujol que hi ha a prop, s'alçà un castell, que esdevingué el centre jurisdiccional del terme. El castell i la jurisdicció de Munter, a mitjan segle XIII, eren de Bernat de Riera, ciutadà de Vic; després passaren als Montcada, i, a partir del 1293, a la família Brull. Per successió familiar, al segle XV, els drets recalaren en als Alta-riba de Riudeperes, i en els seus descendents, nomenats comtes de Munter el 1698. Actualment pertanyen a la família Sentmenat.

A la part de Muntanyola, queden pocs indicis del castell de Muntanyola on residí la família que originà el gran llinatge dels Montcada i que entre el 1023 i el 1039 es possessionà dels castells de Vacarisses i de Montcada. Guillem de Muntanyola, magnat dels comtes de Barcelona Berenguer Ramon I i Ermessenda, fou qui adoptà el cognom de Montcada i els seus descendents esdevingueren la gran família dels senescals de Catalunya. Aquesta propietat es va fraccionar i aquest fet va facilitar que per deixes i compres el castell passés al monestir de l'Estany entre 1137 i 1198. A partir d'aquesta darrera data Muntanyola passà íntegrament a l'òrbita de l'Estany, fins al 1592, quan s'extingí el monestir; llavors la propietat passà a les cinc dignitats reials hereves del seu patrimoni.

La documentació conservada en un Capbreu de mitjan segle XII permet conèixer els límits del castell de Muntanyola. Es fa esment de moltes de les masies actualment presents: El Castell, la Font Arna, la Telleda, Cal Riera, El Vilar, la Serra i el Vendrell, la Casa del Ros, Sant Quirze, el Mas Muns, el Solà, Tres Serra, el Molí de la Rovira, Terradelles. En total s'hi poden distingir 57 unitats productives que segurament s'acosten al nombre de focs de Muntanyola al segle XII. 29 d'ells són *mansi*, 9 s'anomenen mas, 5 són molins, 1 és un *laboratorio* o tros de terra conreada, i les 13 propietats restants són 4 parcel·les de terra de diferents propietaris, 5 que fan esment a persones concretes, 3 a referències geogràfiques i una que esmenta les propietats de l'església de Sant Quirze.

Els tipus de renda es corresponen a l'aviram (categoria més representada i que fa referència a gallines i capons), la queta (proporció fixa de la sega), els formatges, la

tasca (onzena part de la collita), el braçatge (setzena part de la collita), $\frac{1}{4}$ part de la collita, 1 o 2 quarteres de Rixidons, i una part del blat. En dos casos especifica serveis laborals (mòlta de gra i rentar els plats per al Castell).

El capbreu proporciona la imatge d'una comunitat agrícola de dimensions modestes que segurament era autosuficient. Tenia 5 molins en funcionament, però no sembla que generés prou excedent perquè el senyor del Castell taxés els beneficis del comerç tot establint un mercat local. No era un centre miner i estava mancat de fargues i dels impostos corresponents i la seva economia era estrictament rural i autàrquica.

Aquest marcat caràcter rural l'acompanyà tota l'edat mitjana i moderna, i es caracteritza per la presència de nombroses masies disseminades i posteriorment absorbides per les més influents. El desenvolupament d'un tradicional nucli urbà entorn de la sagrera no va tenir lloc en el cas de Muntanyola ja que en aquest lloc es va donar un procés de reocupació dels masos rònecs que havien estat desocupats des de la Baixa Edat Mitjana, i una recolonització dels espais agraris abandonats, aquests tradicionalment dedicats als conreus de secà i la viticultura. A aquest fet s'hi va sumar la presència de pocs homes d'ofici, ja que s'alternava l'ofici amb el treball de la terra, portant a que Muntanyola no tingués mai cap gremi ni ofici organitzat.

Serà a partir de mitjan segle XIV, que es començaran a explotar sistemàticament les parts altes del municipi i es documentarà un augment demogràfic important. Les primeres dades de població es remunten a finals del segle XV quan el terme, aleshores format per bona part de les terres dels actuals municipis que l'envolten, tenia unes 32 famílies. Aquest nombre s'incrementà fins a 41 al llarg del segle XVI i a principi del segle XVII ja hi havia uns 238 habitants. Al començament del segle XVIII, la població era pràcticament la mateixa que cent anys enrere, però des d'aleshores experimentà un cert increment fins arribar al següent gran període àlgid, que no serà, però, fins a mitjan del segle XIX.

El tornar cap el segle XIX es caracteritza pels conflictes bèl·lics de la Guerra d'Independència i, a Catalunya, de la Guerra del Francès (1808-1814). L'ocupació francesa¹⁷ de la Plana de Vic fou una realitat i una tragèdia. Entre 1809 i 1812, cinc

¹⁷ BRUNELLS, I. (2000). Muntanyola. Revista trimestral n.20. març 2000. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 8

vegades les tropes franceses trepitjaren la Plana i la saquejaren mentre la gent que podia, fugia cap a les muntanyes deixant la ciutat de Vic i les poblacions a mercè del saqueig i dels incendis de la tropa. Això conjuntament amb les contribucions de guerra amb homes i diners, la misèria i les epidèmies que patí la comarca entre 1810 i 1820 foren la causa d'una davallada del poblament i d'una paralització de la indústria.

Del segon quart del segle XVIII tenim una descripció del poble i el terme feta per Pasqual Madoz cap el 1842¹⁸:

“Sant Quirico de Montañola es un lugar de la provincia auditoria, territorio y cg.de Barcelona (8 leg), parido. Juicial. Adm. de rent. y diocesano de Vich, que forma ajuntamiento con Munter y Carauil.

Sitio en un llano con buena ventilación y clima saludable. Tiene 50 casas y una iglesia parroquial (San Quirico y Santa Julita) servida por un cura de segundo ascenso y un vicario. El municipio confina con Malla, Munter y Santa Eulalia de Riuprimer. El terreno es de buena calidad, la parte montuosa contiene canteras de yeso, y está poblada de pinos, encinas fresnos y matorrales, le cruzan varios caminos locales y la carretera que conduce de Vich a Barcelona. Producción de trigo, legumbres y maiz; cria de ganado y caza de divesas especies. Población de 32 vecinos, 203 almas. Cap. Prod. 1.748,800 imp: 43.720.

El sitio de Munter: Lugar en la provincia aud, terr, cg. de Barcelona (8 leg), partido judicial y diócesi de Vich. Forma ayuntamiento con Montañola. Situado en el llano, con buena ventilación y clima saludable. Tiene 30 casas, y una iglesia parroquial dedicada a San Esteban, servida por un cura de primer ascenso. El municipio confina con Malla, Tona y Montañola. El terreno es de mediana calidad; la parte montuosa está poblada de arbolado; le cruzan varios caminos locales, y la carretera de Vich a Manresa. Producción de trigo, maiz y legumbres, cria de ganado y caza de diferentes especies. Población de 48 vecinos, 434 almas. Cap. Prod. 970,800 rs. Im: 24,270.

Entre el 1842 i la data del primer cens modern, la població del terme va créixer el 3,5%, després que el 1840 Muntanyola s'hagués constituït territorialment com el terme que ara coneixem. Després d'arribar als 580 habitants la població davallà gairebé en mig segle als 176 habitants.

¹⁸ MADOZ, (1985): 153 (Muntanyola), 167 (Múnter).

Al augmentar la població es van materialitzar els sistemes econòmics i les seves manifestacions socials potenciant-se les activitats agropecuàries i forestals (carboneig, pastoreig...). A finals de segle i al llarg del segle XX, com a conseqüència de la industrialització, el sistema productiu presidit per la masia tradicional va patir una recessió que va anar acompanyada d'un despoblament important de les zona de muntanya accentuada per la dificultat de gaudir d'unes mínimes infraestructures. Els anys de desenvolupament industrial dels termes veïns de la Plana també provocaren una sèrie de migracions que foren la causa del recent despoblament del terme.

Amb tot, les primeres dècades del nou segle i els anys de guerra i postguerra no afectaren negativament la població, que entre el 1900 i el 1950 es mantingué i fins i tot arribà a les 30 persones.

La Guerra civil espanyola (1936-1939) repercutí incisivament sobre Muntanyola. Aquest municipi albergà a molts refugiats d'ambdós bàndols en el context de guerra i postguerra constituint importants grups familiars a l'entorn dels grans propietaris latifundistes. El període de la postguerra, caracteritzat pels problemes vinculats a la manca de recursos econòmics, no suposà una gran dificultat a una població dedicada a les activitats agrícola-ramaderes. Fins i tot molta gent d'altres municipis pujava a Muntanyola a abastir-se de queviures als masos de la Roca o l'Aliberch.

A partir de la segona meitat del segle XX es construïren bona part de les infraestructures que avui abasten el municipi, s'arranjà la carretera de Muntanyola a Santa Eulàlia, i més recentment la de Tona i Malla. Aquesta empenta en infraestructura es reflectí en un augment del nombre d'habitants, i en la consolidació i construcció de les dues grans urbanitzacions que conformen la part urbana del municipi.

Així, entre el 1950 i el 1970 la població davallà el 2,7%, tot i que fou durant els anys de la crisi econòmica que es donà un major ritme de creixement negatiu, ja que entre el 1970 i el 1975 la població del terme experimentà un descens del 4,8% i que es mantingué a la dècada del 1980 fins al tombant del segle XXI. La urbanització de Fontanelles va passar a ser considerada poble pel decret del Tribunal Suprem del 23 de desembre de 1985 i a partir de 1988 va gaudir d'ajuntament propi, al deixar de dependre de Santa Eulàlia de Riuprimer. Les primeres normes subsidiàries del municipi de

Muntanyola foren redactades al 1992, i aquesta base urbanística possibilità que a partir d'aleshores Muntanyola es dotés d'uns equipaments i serveis públics mínims per oferir als seus residents.

2.6.2.- LA FAMÍLIA MONTCADA

Guillem de Muntanyola, magnat dels comtes de Barcelona Berenguer Ramon I i Ermessenda, és un dels membres documentats en el llinatge de la família Muntanyola vinculada al castell del mateix nom, i fou qui adoptà el cognom de Montcada, fent que ell i els seus descendents esdevinguessin la gran família dels senescals de Catalunya.

La vinculació dels Montcada amb Muntanyola queda ben palesa en diversos documents. El més rellevant dels quals data del segle XI, quan Berenguer Ramon de Montcada adquirí, pels voltants de 1085 la senyoria de Montcada del seu pare Ramon Guillem de Montcada i del seu germà gran, es trobà que els seus dos oncles vius encara posseïen la tercera part de Muntanyola. Aquesta part degué ser adquirida per Guillem Ramon II, senescal de Barcelona, mitjançant el casament amb Beatriu de Montcada (filla de Berenguer Ramon de Montcada) però el senescal reivindicava la meitat de Muntanyola en els seus tractes del 1138 amb el monestir de l'Estany. L'any abans, Ramon Renard de la Roca (fill de Renard Guillem de la Roca), havia donat al monestir el seu dret a les dues terceres parts del castell amb efectes posteriors a la seva mort o bé anteriors ja que havia partit a Jerusalem. Per tant no era clar a quina porció del districte del castell tenia dret cada pretendent quan l'abat de l'Estany es feu amb el poder al 1138 o 1139.

Guillem Ramon, reduïda a la meitat la senyoria o menys, decidí potser que el seu benefici era massa insignificant per a justificar-hi el manteniment d'un batlle i que el seu interès financer podria ésser servit de la millor manera simple si n'arrendava els drets al monestir veí. És evident que el preu que en rebé el satisfeu per força, perquè no fou fins l'any 1166 que negocià un préstec addicional de 115 morabatins.

El document estipulava que el termini de devolució començaria un cop enllestida la primera sega, però no hi ha indicis que el gran senescal tornés mai cap quantitat ni que exercís drets efectius a Muntanyola després de la transacció inicial del 1138.

La mort de Ramon Renard de la Roca i la de Guillem Ramon no posaren fi a la relació dels senyors de Montcada amb el districte del Castell de Muntanyola i reconegué la possessió de l'altra meitat per part del monestir. La transacció li reportà 128 morabatins.

Uns anys més tard, l'Estany li prestà 108 morabatins, i a canvi d'aquesta suma, el monestir rebé en penyora de Guillem Ramon "tot el que tenim o hauríem de tenir i allò que els homes i les dones serveixen de nosaltres al castell de Muntanyola i a tot el seu districte". L'ambigüitat introduïda en la qüestió dels drets de senyoria per aquesta fórmula fou resolta 8 anys més tard quan Guillem Ramon de Montcada dona per 307 morabatins i una mula "tota la meua part i tots els meus drets, pretensions i herència a Muntanyola, i als cavallers, homes, dones i dependències del districte". El col·legi de capellans acordà a més a més d'incloure Guillem Ramon i els seus parents en totes les seves misses i pregàries. Amb aquesta donació els drets dels Montcada a Muntanyola haurien d'haver prescrit, tot i que Guillem Ramon de Montcada sembla que pensà que encara podria transmetre alguna pretensió quan formulà el seu testament l'any 1215. En aquest document deixà a l'Estany el castell de Muntanyola amb les seves *dominicature* o terra que el senyor es reservava per a la seva explotació directa quan lliurava un feu, i dependències per tal que el monestir hi pogués posar un rector.¹⁹

2.7- LA REALITAT CULTURAL

La comprensió de la realitat cultural de Muntanyola passa per diversos fenòmens de concreció i aquests són principalment geogràfics, històrics i sociològics.

En un primer lloc cal destacar les grans dimensions del terme i el tipus d'assentament dispers que s'hi ha produït des d'època medieval. Les dificultats d'accés als diversos punts del municipi amb vehicles de motor sense tracció, i les grans distàncies entre els diversos elements fan que, fins i tot, molts muntanyolencs desconeguin molts indrets, paratges i masos del seu terme municipal. En alguns casos, aquests accessos s'han de fer exclusivament a peu, a causa de la presència de cadenes o tancats que han posat alguns propietaris en els diversos camins rurals.

Aquesta organització a partir de grans explotacions agrícola-ramaderes a través de grans masos d'herència familiar ha permès, d'altra banda, el manteniment d'una tradició històrica i arquitectònica de gran importància que s'ha mantingut intacte fins al segle

¹⁹ BRUNELLS, I. (1998). La família Montcada. Revista trimestral n. 16. març 1998. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 7-8.

XIX, i en alguns casos fins el XXI. Aquesta realitat ha estat gestionada a partir de tres entitats parroquials: Múnter, Muntanyola i Sant Genís de Caraüll, de funcionament totalment independent entre elles. Cadascuna d'elles amb cementiri propi i festivitats diferenciades.

Durant la segona meitat del segle XX és quan s'ha format l'actual realitat cultural que Muntanyola des d'una vessant pròpiament sociològica. La dinàmica poblacional indica actualment una tendència al creixement del nucli vinculat a l'assentament definitiu de persones procedents del diversos punts de la plana de Vic, així com del centre de la Regió Metropolitana de Barcelona. Part d'aquest assentament correspon a segona residència o bé a residents que treballen a altres municipis propers. Aquest col·lectiu presenta unes necessitats que sovint difereixen de la població que es dedica a la pràctica agrícola-ramadera.

A grans trets els problemes de la zona rural són el despoblament que s'ha produït amb l'entrada al mercat comú (CEE), i les dificultats de continuar les explotacions agrícola-ramaderes, per diverses raons, una de les quals és la imposició de les quotes lleteres. Malgrat això, les superfícies agrícoles útils i treballades s'han mantingut, a mode de pastures, sobretot en els masos tradicionals, adaptant-se a la mecanització i als mitjans contemporanis. Però s'ha modificat el patró d'assentament en aquests masos, formats per masies antigues que o bé s'han abandonat o bé es troben en un estat de ruïna evident, tot i que són forces les que es mantenen com a masoveria i les que continuen de forma més o menys intensiva l'activitat agrícola i ramadera. Aquest cas és ben evident en els masos de la zona de Múnter, pràcticament tots en funcionament amb explotacions agrícola-ramaderes de diversa entitat, i els masos de Muntanyola o Caraüll, on s'han diversificat els usos i són poques les explotacions en funcionament.

D'altra banda la problemàtica del sòl urbà del municipi rau en la manca d'infraestructures i l'existència de construccions il·legals, com és el cas de Rústiques Muntanyola. Al mateix temps, la manca de llocs de treball gestionats per la industrialització i l'absència de serveis, afavoreix la dispersió en els abastaments bàsics i fa que la gent no coincideixi, sinó és en alguna festivitat com la Festa de l'Arbre i la Fira de la Natura, o en l'escola de primària, els equipaments esportius i el bar del poble.

L'arribada a Muntanyola d'immigrants procedents de l'estat espanyol després de la Guerra Civil, i sobretot a partir dels anys 60 del segle XX, es va produir, en una primera

fase, a remolc de l'immigració que ha sofert la Plana de Vic com a àrea tradicional de latifundisme. En un primer moment són molt pocs els immigrants que es van establir al municipi, en comparació amb els municipis veïns, i aquests es van adaptar al poble. Els darrers 15-20 anys, el municipi també ha vist l'arribada d'una nova immigració de caire més internacional, procedent principalment de l'Amèrica Llatina, del Magrib i de l'Europa de l'Est, com a treballadors temporals.

El municipi es manté en una dinàmica poblacional on el sector serveis presenta grans mancances, així com la comunicació intermunicipal. En aquest cas el repte rau en establir els mecanismes que facin efectiva l'articulació entre el desenvolupament econòmic local i la preservació de l'entorn i de la qualitat de vida tradicional del poble.

2.7.1 ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ

Muntanyola presenta una dinàmica de poblament propi establerta a partir d'unes condicions econòmiques, geogràfiques i polítiques específiques, però alhora compartides amb altres municipis catalans. Després d'uns anys de lent però progressiu augment de la població, aquesta es troba en una dinàmica de creixement accentuat i afavorit per l'economia general i el creixement urbanístic global.

Al fer un balanç de l'estructura de la població de Muntanyola podem remuntar documentalment als censos conservats a partir del segle XVI. A partir d'aquests i de la documentació medieval s'intueixen dos moments d'augment demogràfic, un situat a mitjan segle XIV i l'altre a mitjan segle XIX.

Segles XVI i XVII:

1492: 32 famílies

1515: 39 famílies

1553: 41 famílies

1626: 37 famílies i 238 persones

Segles XVIII i XIX:

1718: 269/313 persones

1782: 341 persones

1787: 241/332 persones

1830: 330 persones

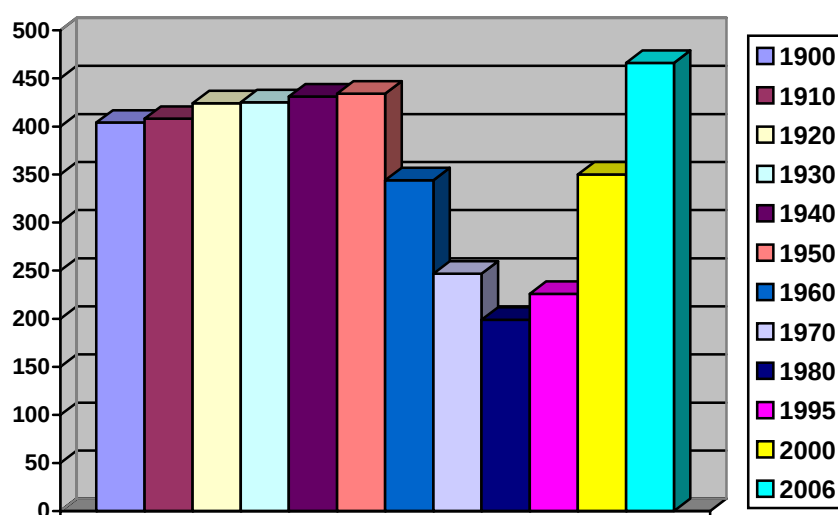
1840: annexió Múnter i Caraüll

1842: 337 persones

1857: 580 persones

1877: 475 persones

A partir del segle XX, es pot considerar que Muntanyola passa per una fase de creixement, tot i la davallada que va patir als anys 80 del mateix segle. Concretament el cens a 1 de gener de 2006 era de 466 habitants. Cal esmentar que aquesta població de recent incorporació és concentra en el sector de Fontanelles, zona de sòl urbà, i que la resta es troba disseminada en habitatges rurals, fent que molts dels propietaris tornin als masos, adequant aquests per usos diversos, principalment per a turisme rural.

Evolució de la població al llarg del segle XX

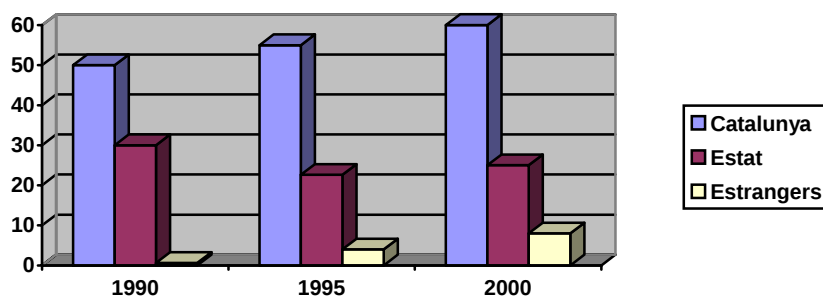
Font: *Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (2006).*

Ruta: Estadística bàsica territorial, Municipis, Muntanyola.

Aquest creixement de la població, documentat en el gràfic anterior, respon a l'estabilització de part de la gent de les urbanitzacions, que decideix empadronar-se al mateix municipi i establir la residència oficial al poble. En aquest context de creixement cal contemplar el percentatge de població nascuda al municipi, que aquest tot i ser

escàs, es troba en una dinàmica ascendent, com a la resta de municipis catalans, a causa de l'estabilitat econòmica i la quota de reproducció de la generació del "baby boom" nascuts als anys 70 del segle XX.

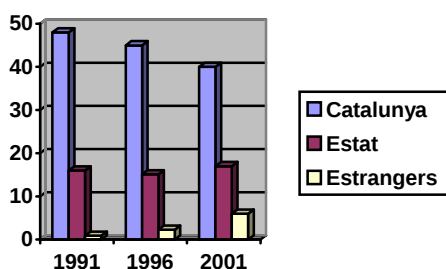
Aquí també cal sumar la presència d'estrangers, que tot i haver una quota de nouvinguts en augment, potser que d'altres ja estiguessin presents al poble però que no estiguessin comptabilitzats al cens.

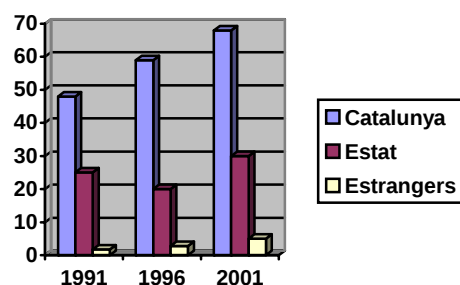
Lloc de naixement

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (2006). Ruta: Estadística bàsica territorial.

La dada de residents estrangers és, en percentatge, de les més baixes de les registrades a la comarca d'Osona i a Catalunya en els mateixos anys. Partint d'una xarxa de comunicacions incompleta i una orografia poc apta, la industrialització a Muntanyola no es troba assentada al municipi. Aquest fenomen comporta la manca de llocs de treball fruit de la industrialització i l'absència d'empreses i llocs de treball, a excepció del treball temporal en el sector primari, en tasques agrícola-ramaderes (jornalers, o masovers), o en el sector terciari, en tasques de serveis (feines domèstiques, vigilància, etc.). Si bé alguns d'aquests estrangers residents a Muntanyola treballen i viuen al poble, la majoria d'ells depenen d'un lloc de treball extern al municipi.

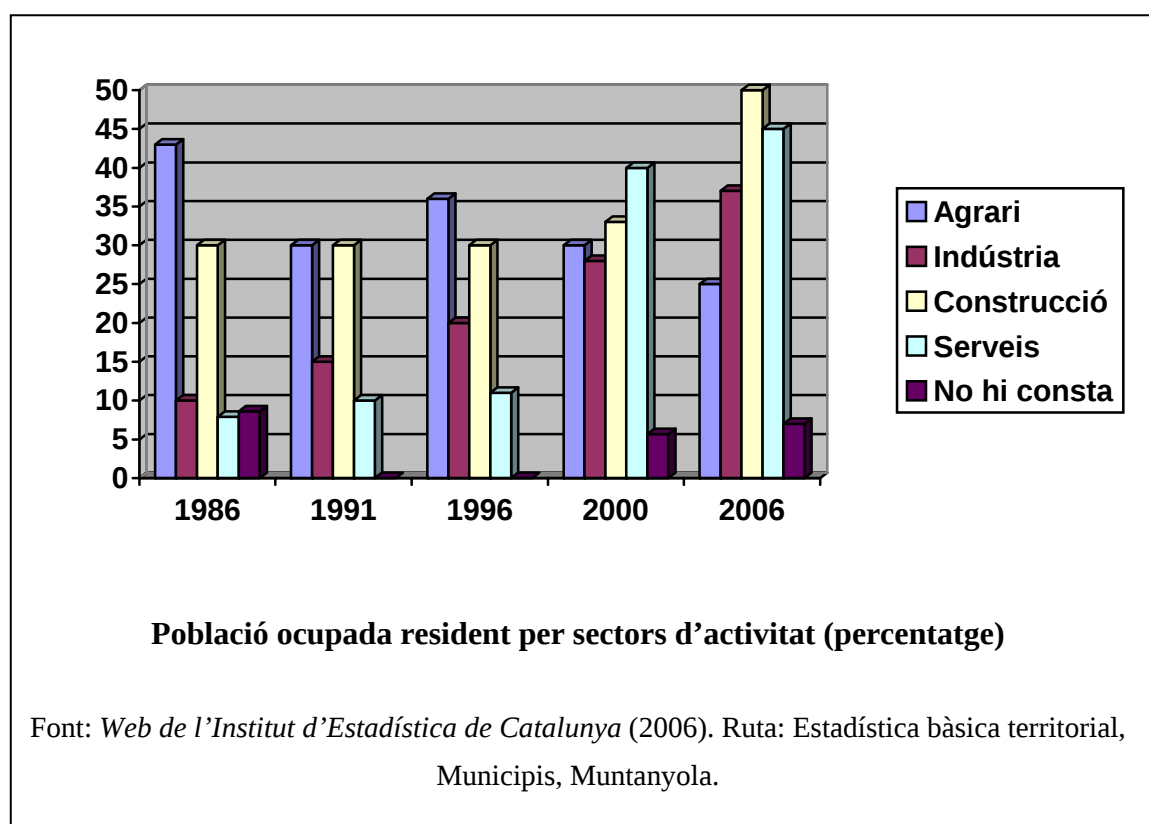
Lloc de naixement - Osona

Lloc de naixement - Catalunya

Font: *Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya* (2006). Ruta: Estadística bàsica territorial, Municipis, Muntanyola.

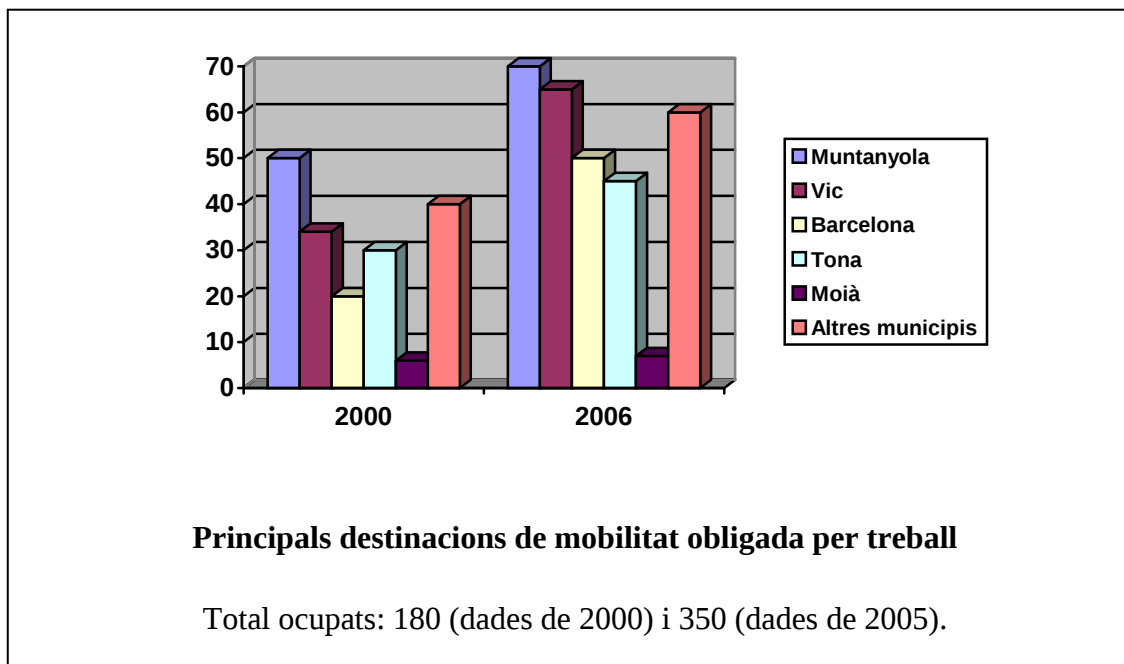
El gran punt de trobada per a la gent de Muntanyola continua essent la ciutat de Vic i, per extensió, altres punts de la Plana; tot i que també hi ha cada vegada més gent que treballa a Barcelona. El cas de Vic permet focalitzar el lloc de treball, amb un dels centres de consum més rellevants de la comarca essent també el centre agrícola-ramader més important.

Les característiques del municipi, com es pot veure a la gràfica anterior, no afecten els sectors d'activitats dels diversos residents. Així, doncs, el sector de la construcció ocupa a un conjunt important de la població, juntament amb l'àrea de serveis i indústria, mentre que baixa el sector primari, representat per l'activitat agrícola-ramadera. Aquestes darrers percentatges contrasten amb les dades de 20 anys abans, quan el sector predominat era el primari seguit de la construcció, i en menor mesura la indústria i els

serveis.

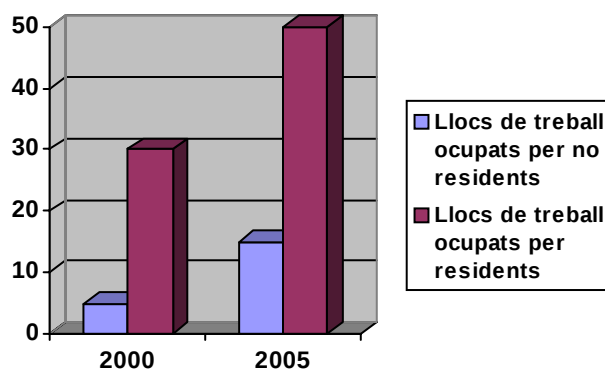
Les principals destinacions de mobilitat també han variat al llarg del segle XX, si bé aquesta s'ha de relacionar amb la millora de les carreteres i els accessos al municipi. En aquest cas cal assenyalar que es pot tardar uns 20 minuts fins a Vic i 1h i 30 minuts fins a Barcelona en cotxe.

Font: *Informe social del municipi de Muntanyola*. Diputació de Barcelona. 2006.

<http://www.diba.es/municipis> ruta: Muntanyola, Indicadors socials.

Una altra estadística sobre la mobilitat obligada per treball fa referència als llocs de treball del municipi i la seva relació amb les persones residents. Cal assenyalar que es tracta de dades orientatives ja que trobem nombrosos no residents que si tenen propietats en el municipi.

Mobilitat obligada per treball (2000 i 2005)

Font: *Informe social del municipi de Muntanyola*. Diputació de Barcelona. 2006.

<http://www.diba.es/municipis> ruta: Muntanyola, Indicadors socials

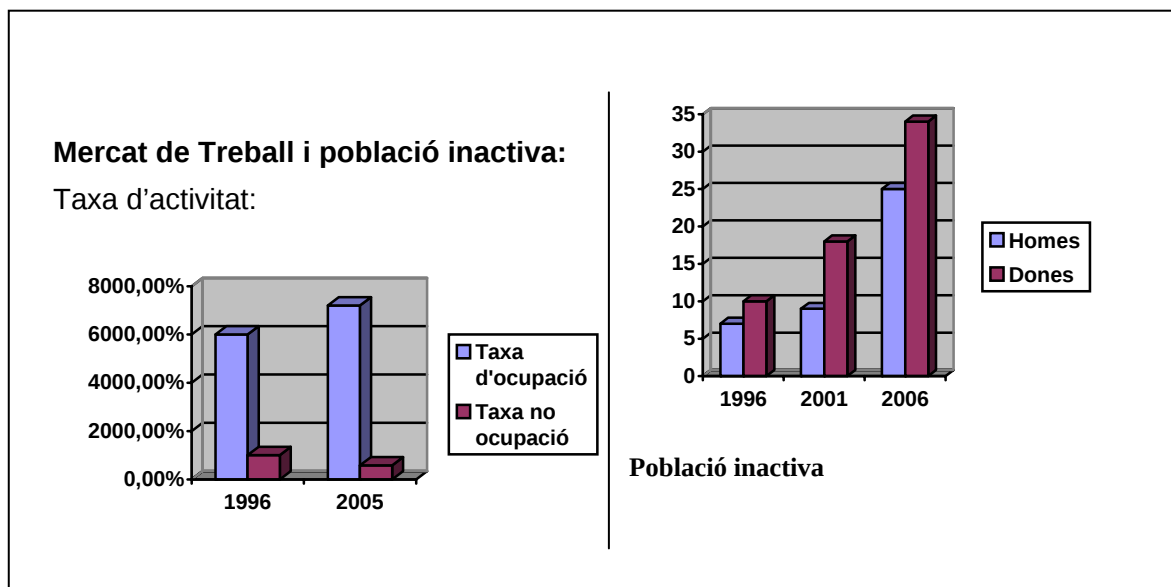
En el gràfic següent es reflecteix, en nombres absoluts, els habitants que tenen el seu lloc de treball al mateix municipi i els que tenen la seva ocupació fora d'aquest.

Mobilitat obligada per treball (2000 i 2005) Font: *Informe social del municipi de Muntanyola*. Diputació de Barcelona. 2006. <http://www.diba.es/municipis> ruta: Muntanyola, Indicadors socials.

L'atur registrat al municipi l'any 2006 era de 16 persones (mitjan 2n trimestre de 2005),

que representava una taxa del 4,20%, amb una clara tendència a la baixa des dels darrers anys. Les dades del mercat de treball de l'any 2000 indiquen una taxa d'activitat (actius/16-64 anys) del 48,8%; la taxa d'ocupació (ocupats/16-64 anys) del 90,6% i una taxa de no ocupació del 9,4%. De la població activa, del mateix any, 270 (60,2%) eren homes i 198 (el 39,8%) eren dones.

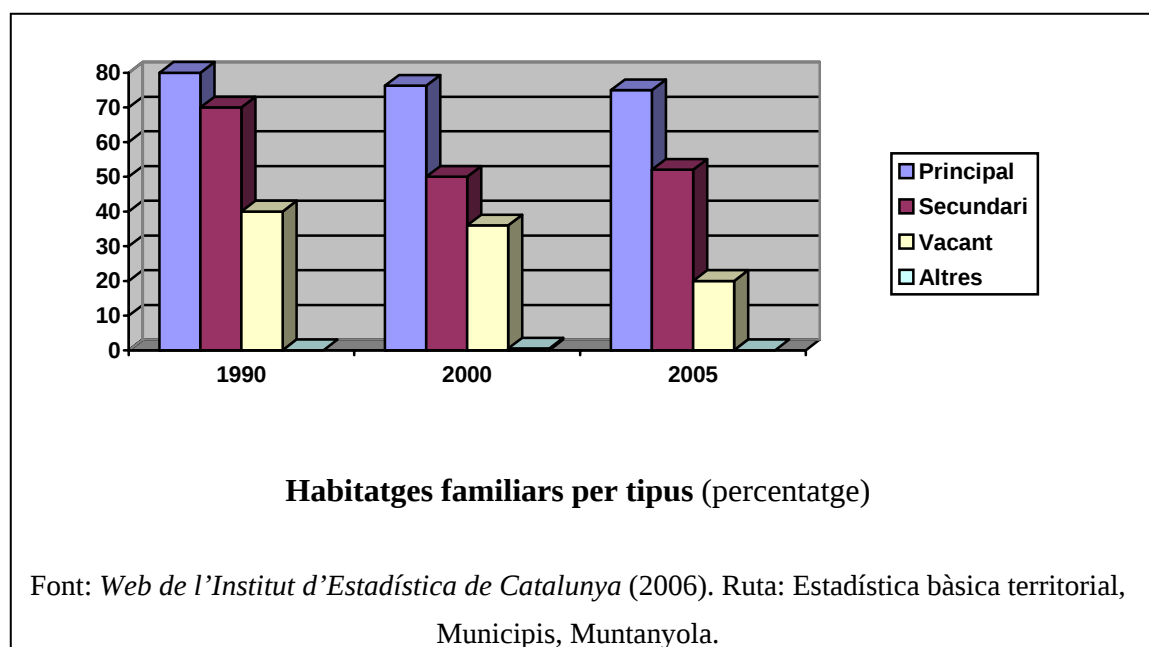

Font: *Informe social del municipi de Muntanyola*. Diputació de Barcelona. 2006.
<http://www.diba.es/municipis> ruta: Muntanyola, Indicadors socials.

En l'estadística on es contemplen els habitatges familiars segons el tipus es pot observar una certa pervivència de l'hàbitat principal i un davallament de l'hàbitat secundari. També es pot observar com s'ha reduït el nombre de cases vacants, gran salt que es produí en la dècada de 1981 a 1991. L'any 1991 el 100% dels habitatges eren del tipus considerat "principal", mentre que 10 anys després, aquest percentatge havia baixat al 76,3% i, un 10%, estaven considerats com a "vacants". Tot i això, els anys mostrats en el gràfic no mostren la veritable corba d'activitat d'aquestes llars des d'inicis del segle XX. Fent balanç, és pot dir que a inicis de segle XX, la població era bàsicament principal, amb un important conjunt de masos, alguns d'ells vacants. A mitjan segle i, a conseqüència de la guerra civil espanyola, la tendència es va mantenir però van augmentar els masos vacants. Amb la postguerra, i sobretot a partir dels anys 60, es va disparar la població en habitatge secundari, arrel de la construcció de les urbanitzacions de Fontanelles, Rústiques i Mirallà.

La tendència que es va marcar a partir dels anys 80 del mateix segle va ser la d'augmentar les segones residències en detriment de les primeres residències, augmentant, al mateix temps el nombre de masos vacants. És en aquesta dècada dels anys 80 que trobem un dels pics demogràfics més baixos de la població de Muntanyola.

Recentment, i des d'inicis del segle XXI, les opcions s'han invertit, i actualment, es torna a un augment de la habitatge principal; un manteniment, amb lleu descens, de l'habitatge secundari, i una reocupació dels habitatges vacants. Aquest fet queda evidenciat per la realització de nombroses obres que s'estan portant a terme el municipi, tant d'iniciativa privada, com pública. Cal assenyalar que moltes d'aquestes obres d'iniciativa particular responen a uns objectius de rendibilització, sobretots dels grans masos, com a establiments de turisme rural, residències-cases de pagès, etc.

Els indicadors aglutinats en aquest apartat proporcionen un coneixement detallat de la composició de la població, principalment per segments d'edat i sexe, del tipus d'estructures familiars presents en el municipi així com del nivell educatiu dels seus habitants.

- El creixement de la població: Percentatge de variació de la població de 2005 respecte la població de 1990: 3,7%.

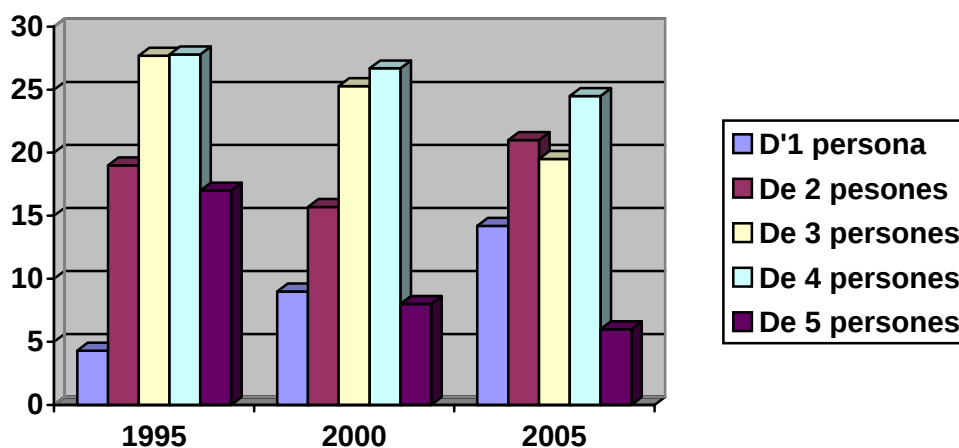
- Taxa de població infantil. Percentatge de població entre 0 i 15 anys amb relació al volum total de població: 19,3% (any 2005).
- Taxa de població jove: Percentatge de població entre 16 i 29 anys amb relació al volum total de la població: 21,7% (any 2005).
- Taxa d'envelliment: Percentatge de població de 65 anys i més amb relació al volum total de població: 24,6% (any 2005).
- Taxa de sobreenvelliment: Percentatge de població de 85 anys i més amb relació al volum de població de 65 anys i més: 5,1 (any 2005).
- Taxa dependència demogràfica: Percentatge de població menor de 16 anys més la de 65 anys i la relació a la població de 16 a 64 anys: 37,2% (any 2005).
- Taxa de persones amb disminució: Percentatge de persones amb reconeixement legal de disminució per cada 1.000 habitants del municipi: 7,8 x 1.000 h (any 2.005).
- Taxa de natalitat: Percentatge de nascuts vius en l'any considerat respecte al volum de població: 16,2 x 1.000 h (any 2.005).
- Taxa de mortalitat: Percentatge de defuncions durant el període considerat respecte al volum de població: 1,3 x 1.000 h (any 2005).
- Indicador conjuntural de fecunditat: Nombre mitjà de fills per dona en edat fèrtil (entre els 15 i 49 anys): 1,63 (any 2005).
- Taxa d'immigració estrangera: Percentatge de població empadronada al municipi nascuda a l'estranger i de nacionalitat no espanyola respecte al total de la població del municipi: 19,2% (any 2005).
- Taxa de llars unipersonals formades per persones de més de 65 anys: Percentatge de persones de 65 i més anys en llars unipersonals en relació al total de llars per tipus de nucli: 21% (Llars: any 2005. Població: 2005).
- Taxa de llars monoparentals: Percentatge de llars constituïdes per un pare amb un o més fills solters o per una mare amb un o més fills solters en relació al total de llars per tipus de nucli: 5,3% (any 2005).
- Taxa d'analfabetisme: Percentatge de població major de 10 anys analfabeta amb relació a la totalitat de la població major de 10 anys. Es considera analfabeta aquella persona que no és capaç de llegir ni d'escriure, o és capaç de llegir però no d'escriure, o és capaç de llegir i escriure tan sols una o varies frases que recorda de

memòria o únicament és capaç de llegir i escriure números o el seu propi nom: 1,1% (any 2005).

- Taxa de titulars superiors: Percentatge de titulars superiors en relació a la població de 25 i 64 anys. Es consideren titulats superiors aquells individus en disposició de títols obtinguts en una facultat, escola tècnica o superior o equivalent que correspongui a una carrera de 5 cursos o més [suposem que l'apreciació "5 cursos o més" haurà variat amb la reforma de l'educació superior, on la majoria de les carreres tenen 4 "cursos"]: 4,7% (any 2005). (Font: *Informe*, 2005).

En les dades, que es poden obtenir a la pàgina web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (<http://www.idescat.es>), hi ha el percentatge de les "llar segons el nombre de persones"; el problema d'aquest recull estadístic és que no es faciliten les dades sobre el parentiu de les persones que viuen sota el mateix sostre, per la qual cosa es fa difícil conèixer el teixit social del municipi.

Caldria saber el tram d'edat de les persones que viuen soles, ja que no és el mateix que es tracti de persones de més de 65 anys o bé de joves; de la mateixa manera, en una llar amb 3 persones, per exemple, no podem saber si es tracta d'una família monoparental, d'una parella d'adults amb 1 ascendent al seu càrrec o d'una parella amb un fill.

Llars segons el nombre de persones (percentatge).

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (2006). Ruta: Estadística bàsica territorial, Municipis, Muntanyola.

En el còmput de llars sobre el nombre de persones cal tenir en compte una sèrie de situacions.

Algunes de les cases de pagès millor conservades, o de les recentment reformades i encara en obres, formen part de “segones residències” de gent que les té llogades o en propietat i que només les habiten els caps de setmana o durant les vacances. I aquests llogaters no estan empadronats. Un altre cas que es dona és el que es podria denominar “casa dormitori”, fent referència directa a les a l'estada de pernoctació dins el municipi mentre que treballen i fan vida fora del municipi. Aquestes situacions, principalment concentrades a les zones de les urbanitzacions, es donen també de forma esporàdica en alguns masos, creant un nou sistema de relació entre la casa i els seus propietaris o llogaters que no treballen la terra que forma part de la propietat, ja siguin conreus o massa forestal; l'explotació sempre va a càrrec d'una tercera persona.

2.7.2. COMUNICACIONS

Pel que fa a les comunicacions, Muntanyola està molt a prop del gran eix que travessa la comarca d'Osona de sud a nord, l'actual C-17 i antiga N-152, que, alhora, representa un dels grans eixos del país en la línia Barcelona – Puigcerdà. També es preveu condicionar un accés des de l'eix transversal (C-25, Girona - Vic - Manresa - Cervera - Lleida) a l'alçada del trencant previst a la variant d'Oristà, tot i que aquest tot just està projectat. Cal constatar però la manca de senyalització existent en totes les vies principals des de les quals s'accedeix.

L'accés al terme municipal es fa des de la BV-4316-4317 per la població veïna de Santa Eulàlia de Riuprimer, però aquest és tan sols un dels accessos al poble, perquè també s'hi accedeix per la C-154, al PK.12 d'aquesta amb la B-433, per la BV4313. L'accés més meridional es fa per la N-141C, pel trencant de Taradell direcció Manresa, des de la qual s'accedeix per dos punts, en els PK.44,5 i en el 46 aproximadament, a Múnter²⁰.

L'eix que travessa la part més poblada del municipi es realitza per la carretera BV-4317

²⁰ Es van fer alegacions perquè no consta en cap indicador ni a la N-141c ni la C-17, però es va denegar amb l'excusa que no es procediria a aquesta senyalització perquè Muntanyola no es troba a l'itinerari de la N-141-C i que l'accés directe és per les BV4316 i 4317.

que ha estat ampliada i millorada, i és l'espina dorsal del terme i d'ella surten tots els camins o pistes que enllacen els masos i els altres indrets del terme per la zona de Muntanyola. Per altra banda, per la zona de Múnter, el camí que comunica ambdós sectors és poc transitable amb un turisme, i cal fer la volta seguint la N-141C fins al trencant que indica Muntanyola (2 Km). Aquest mateix camí s'unifica a la zona de l'església parroquial amb la carretera ja referenciada BV-4317. D'altra banda per accedir a la zona de Caraüll, l'accés té lloc seguint per la carretera de Santa Eulàlia de Riuprimer direcció Fontfreda i trencant del Pla del Vilar (BV-4316).

En la documentació medieval, es fa referència a algun dels antics camins que portaven a Muntanyola. Per exemple, dins el terme de Sant Quirze, prop del mas Urcando, es documenta, al segle X, el pas d'una via antiga "*que pergit ad domun Sancti Quirici*" (2 d'agost de 938). I pel Cros, prop del Sagarell, passava la mateixa via "*strada qui vadit per domum Sancti Quirici*" (13 de setembre de 943). També es fa referència a altres vies o camins a la zona de Múnter i a la zona de Caraüll, a l'encreuament de camins entre el camí d'Alboquers i el de Sant Salvador de Serrallops es troba citat a la documentació medieval del segle X com a [*..Strata publicam..*].

En la documentació també apareix l'antic camí de Muntanyola, que un cop passada la Guixa (agregat de Vic) permetia pujar per la zona de la creu de la Miranda. I es coneix també un altre camí que puja per can Lleó i Vilardell, conegut com el camí dels sagraments i que s'unifica amb l'abans esmentat. També passa pel municipi l'antic camí ramader de Vic a Manresa, i els diversos camins i pistes de terra que porten als diferents masos dispersos pel territori.

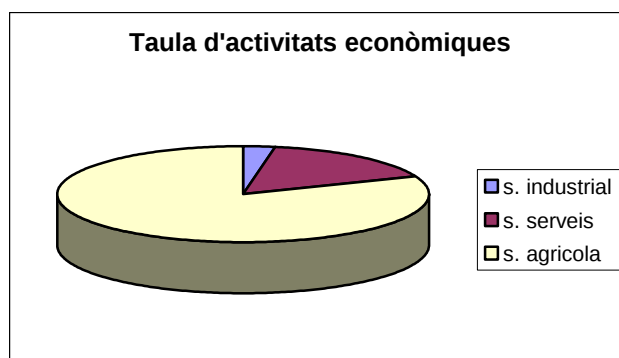
Aquesta xarxa estructurada de camins es troba, però, mancada d'interconnexió i en alguns casos d'una adequada senyalització. L'inaccessibilitat a alguns trams, com el cas de Puigcarbó a Tresserres, porta a haver de circumdar el municipi, i que s'hagi de passar per altres termes municipals per arribar a l'emplaçament indicat.

2.8- ECONOMIA

Les activitats econòmiques, enteses com a pràctica social d'una comunitat, deixen traces en el patrimoni, tant les més recents, com les més oblidades. Per la seva singularitat aquestes no s'han inclòs en l'inventari, però sí que s'han referenciat dins la memòria, per ser l'herència de les activitats d'una comunitat.

Les principals activitats econòmiques del municipi de Muntanyola s'agrupen entorn els sectors productius bàsics, principalment el sector agrari, el sector serveis i el sector constructiu, amb un clar predomini del sector agrari per sobre els altres.

Al terme de Muntanyola la principal activitat econòmica documentada està destinada al sector agrari amb un 48% seguit del sector serveis amb un 22%, mentre que la resta d'activitats conformen el 20% restant.

Les activitats econòmiques relacionades amb el patrimoni i documentades al municipi de Muntanyola es poden agrupar de la forma següent:

- Diverses activitats ramaderes i del pastoreig en general, fent esment a les evidències arquitectòniques relacionades amb aquestes tasques: tancats de bestiar, corts i estables, camins ramaders, saleres i abeuradors.
- Activitats agrícoles dedicades al treball del camp que permeten fer una aproximació als diversos conreus i comprendre sistemes constructius com les feixes, els canals d'irrigació, els amuntegaments de pedres fruit de despedrar els camps, les col·leccions d'eines del camp i els cultius ja abandonats com el cas de la vinya.
- Infraestructures relacionades amb els recursos hidràulics: fonts, mines, preses, molins, canals, etc. La necessitat d'aigua va portar al desenvolupament de diferents construccions destinades al seu control i gestió.

- Activitats relacionades amb l'explotació del bosc. És el medi, que sense cap mena de dubte, ha ofert més recursos a l'home, donant oficis com el de carboner, piler o surer...i que es manifesten arquitectònicament a través de les barraques de carboner, barraques d'artigaire... A principis del XX l'explotació forestal fou important a Muntanyola, predominant els boscos de castanyers, alzines i pi blanc, situats cap a mitja muntanya.
- Les activitats relacionades amb la manipulació dels elements, com la fabricació de teules o de calç per a la construcció, tant d'ús domèstic com més industrial, són un clar referent de l'activitat humana.

2.8.1- ACTIVITAT RAMADERA

Una de les activitats econòmiques més representatives del municipi és el pastoreig practicat de forma més o menys residual en l'actualitat. El pastoreig segueix el sistema de pastures tradicional, durant l'estiu a dalt el Pla i curtes transhumàncies, i durant l'hivern l'estacionament a les valls. Aquest fet fa que l'alteració antròpica del medi sigui significativa. La zona de pastoreig ocupa grans superfícies de terreny, amb diversos tipus de vegetació: herbes gramínoides, falgueres, agrupacions de brucs o goudes i també l'alzinar muntanyenc, que ocupa la major part del vessant, i que és molt favorable per les pastures.

Fig.4. Ramat pasturant a la zona de Postius.

Aquesta transformació humana sobre medi s'evidencia en certes activitats:

- Per afavorir les pastures es procedeix a la crema de matolls i bardisses per millorar l'herba i augmentar l'espai de pastura (activitat encara documentada a l'actualitat).
- En el traçat de camins i vies s'ha establert una xarxa de comunicació complexa, però molt eficaç, per tot el municipi.
- Per aixopluc del mateix pastor i dels ramats s'ha procedit a la construcció, majoritàriament en pedra seca, de barraques, corrals, jaces.... que han estat emplaçades de forma estratègica i en un moment cronològic difícil de precisar.

Els orígens del pastoreig s'han de buscar en les primeres pràctiques ramaderes i en els processos de domesticació animal que tingueren lloc en la neolitització. La pervivència i proliferació d'aquestes pràctiques junt els processos secundaris relacionats (tractament de la llana, de la carn, dels productes làctics i derivats com el formatge i la llet..) serà una constant de les activitats econòmiques que també trobarem extensament documentades a l'Edat Mitjana.

La pastura de bestiar representa un recurs essencial per a molts terrenys forestals de muntanya que combinen el bosc amb els prats. Les pastures poden ser naturals o afavorides per l'home, en antics terrenys ocupats pel bosc o per l'agricultura. A partir del neolític l'home va utilitzar els prats d'herba per fer-hi pasturar els animals que anava domesticant. Amb la tallada i el foc es van convertir molts boscos en pastures. Actualment els animals que es beneficien d'aquestes pastures, tant als boscos com als prats, són ovelles i vaques, i en segon terme, cabres i cavalls. Per mantenir les pastures que no són naturals és imprescindible la presència del bestiar. En cas contrari s'inicia la successió regenerativa, en la qual, primer els matolls i després el bosc, tornen a colonitzar el terreny. Aquest fet s'està esdevenint en diverses zones de muntanya, a causa de la disminució actual dels grans ramats de ramaderia extensiva. L'interior del bosc també s'aprofita com a pastura sovint, sense fer una sobreexplotació. És una pràctica molt antiga que intenta treure major rendiment d'uns terrenys forestals poc productius. El sòl de les pastures és sensible a l'erosió i un sobrepasturatge pot generar pèrdues importants al sòl, sobretot en terrenys amb fort pendent. La pastura dins el bosc també pot ser perjudicial per la vegetació del sotabosc i per al sòl. Per altra banda, un

pasturatge correcte és un bon remei per prevenir els incendis forestals, ja que s'evita l'acumulació d'un sotabosc inflamable. Cal establir quines parcel·les de bosc són adients per la pastura, el temps que el bestiar pot estar en aquell bosc (rotació del bestiar) i el nombre de bestiar màxim que pot admetre.

Les evidències més directes sobre l'activitat ramadera a Muntanyola la trobem documentada a partir del segle XVII i sobretot a mitjan segle XIX, moment de màxima ocupació humana de la zona i de gran auge agrícola. Aquesta ocupació portarà a la construcció de nous corrals i altres construccions afins. Serà un moment en que els propietaris decidiran invertir en noves terres, i en noves pastures. La infraestructura necessària pel pastoreig es basa en les necessitats del pastor tant de reserva alimentària com dels utensilis i estris pertinents. Els corrals i les barraques faran aquesta funció d'aixopluc de sol i de pluja, i de magatzem i habitatacle. Dins el municipi de Muntanyola, a dalt Puigsaurina, hi ha la barraca de Puigsaurina, segurament utilitzada en part com a corral pels pastors de la zona. Altres equipaments estaran formats per les jaces (jaça del Bellavista), els abeuradors i basses (present en tots els masos), els amorriadors per protegir del sol, o les saleres pels animals (sobretot per a ovi-càprids), com la salera de Vilavendrell. Majoritàriament aquestes estan situades en llocs estratègics, prop de les masies o en espais on la pedra és abundant.

La pervivència d'aquests sistemes pastorals tradicionals s'ha de relacionar amb les característiques geogràfiques del municipi la seva relativa rendibilitat econòmica.

A Muntanyola hi són presents diversos ramats d'ovi-cabrins, tant a la zona de Muntanyola com a Múnter, i de bòvids, com els de Perdaltès. Tot i la varietat ramadera evidenciada, aquesta presentarà certes pautes comunes.

Els ramats s'engeguen a les 8 h, després d'un repòs mínim de 7 a 12 hores, o més, i triguen d'una a dues hores a arribar a les pastures, on s'hi passen de 4 a 7 hores, a uns 5 o 8 Km seguint diferents itineraris. A la tarda baixen als prats de prop la masia, i el pastor els cuida en funció del que hagin pogut menjar la resta del dia.

Els diferents tipus de ramats pasturen amb el seu corresponent equipament, i poden estar guiats o no per un pastor. Trobem el ramat d'oví-cabrum amb sistema de

cubricions a la primavera, que donada la proximitat de les pastures amb la casa, fa que els animals sempre vagin al corral. En aquest tipus d'explotació es posa el mascle de març a agost; així els naixements es donen a finals d'octubre. La lactància i l'engreix acaben quan es posa el xai en venta, a una edat de 3-4 mesos i uns 10-11 Kg., i els cabrits a 1 o 1 any i mig i uns 5 o 6 Kg. Hi ha també el ramat oví-cabrum amb cubricions a la tardor. Amb aquest sistema els mascles estan amb les ovelles des de finals de tardor a principis d'hivern i els parts s'acaben abans de pujar als cims. Finalment, hi ha el ramat oví-cabrum amb transhumància i tenint tot l'any els mascles amb les femelles. Les característiques de les pastures de la masia fa que el pastor hagi de recórrer a la transhumància. Llavors, els parts tindran lloc durant tot l'any, amb una especial incidència al desembre i març.

Les explotacions ramaderes en funcionament al terme de Muntanyola són força abundants. Moltes d'aquestes explotacions combinen la cria de bestiar major, bòvids, ovicàprids, i porcs, com menor, sobretot conills i aviram. L'aprofitament d'aquest bestiar serà divers, a causa de la varietat d'animals establats. Trobem una especialització segons el tipus de bestiar, destinat a la cria i engreix, i una menor al consum i a l'elaboració de productes secundaris.

A grans trets es pot afirmar que les activitats ramaderes tenen una gran importància dins el marc econòmic de Muntanyola, i aquestes han experimentat un increment força destacable al llarg del 1980, sens dubte com a conseqüència de la importància de la indústria d'embotits els últims anys, encara que a Muntanyola no hi ha cap tipus d'activitat industrial que s'encarregui d'aquesta manufactura. L'excepció és una formatgeria amb la marca Formatges de Muntanyola²¹.

2.8.2. ACTIVITATS AGRÍCOLES

La base econòmica del terme són les activitats del sector primari. Actualment es conrea una dècima part del total de les terres municipals i tres quartes parts es consideren terreny forestal. Els principals conreus són els productes de secà, cereals bàsicament,

²¹ Vegeu element inventariat n. 100.

com la civada, l'ordi i el blat; i la superfície mitjana per l'explotació és de 46 ha, si bé el 25% és format per explotacions de més de 100ha. La terra es treballa en un 86% sota règim directe de propietat.

Les pràctiques agrícoles al terme de Muntanyola es concentren en les zones més planeres del municipi, on els espais de conreu es dediquen bàsicament als productes de secà. A la resta es documenta la viticultura; la vinya és un cultiu que surt estès i molt citat a tot el terme. Sembla que va tenir els seus alts i baixos, però que mai no es va deixar de practicar al municipi.

Tenim diverses referències a nivell documental i des del segle X que esmenten l'existència de vinyes a la zona. Consta un document del 13 de setembre de 943 on el prevere Esteve en bé de la seva ànima dóna a Sant Pere de Vic cases, terres i vinyes i també un molí situats al comtat d'Osona a la terra de Sant Quirze, que afronten amb el torrent que baixa de Sagarell, i n'especifica els límits. Un altre document constata que el 2 d'agost de 938 Guisan dóna a l'església de Sant Pere de la seu de Vic una vinya situada al comtat d'Osona, terme de Sant Quirze de Muntanyola a la vil·la Ferrol. Es conserva la còpia de 1154. Vic, AC col.6, n.2128: *"in nomine domini Ego Visamo donator sum de vinea ad domum Sancti Petri ...et est ipsa vinea edificata cum arbores in comitatum Ausona, in termino Sancti Quirici in ipsa Montaniola, in villare que nominat Ferrioli qui est condam et affrontat ipsa vinea de oriente in vinea de Virgilia vel eredes suos, de meridie, in vinea qui pergit ad domum Sancti Quirici et de occiduo in vinea de me donatore, de circio in vinea Adalende femina"*. I un altre document del 3 de maig de 957 relata que Gondebert, en bé de la seva ànima, dona a Sant Pere de Vic una vinya situada al comtat d'Osona a la parròquia de Sant Quirze. Es conserva la còpia de 1152, Vic AE vol. XVI, n. 57 i esmenta les afrontacions *"carta fecissem de vinea mea propria qui vicli advenit per comparacione que est in parrochia de Sancti Quirici in termino de Montaniola et afrontam a parte orientis in torrente et a meridie in carrera, et de occiduo in vinea de Abba femina vel de suos eredes, et de circio in vinea de Luvula femina vel suos eredes"*. També el 3 de març 978, els esposos Pere i Ermetruit, marmessors d'Ermenard, donen a l'església de Sant Pere de Vic tres quarteres de vinya situades al comtat d'Osona, al terme de villa Montabri *"et affrontat ipsa vinea de parte orientes in vinea de Quintilo vuel de suos eredes, et meridie in ipso Pugo, et de occidus in vinea de Senifredus vel de suos eredes, et de circi in ipso Pugo vel in terra de*

Ermetruite". (Vic. AC. Col.6. n.2106).

La fabricació i producció massiva de vi, però també d'oli (com es documenta per la presència d'alguns topònims com les Oliveres), es pot emmarcar dins del creixement econòmic i augment demogràfic dels segles XVIII i XIX, evidenciat en tot el territori català. Aquest creixement ja arrencava del segle XVI, quan després dels greus danys causats per la pesta i la guerra contra Joan II, s'inicià una progressiva recuperació. Una data important fou la de 1599, quan un privilegi reial autoritzà l'exportació de vi de collita pròpia. Aquesta cessió marcà l'inici d'un important impuls econòmic que girà entorn del conreu de la vinya i l'obertura de nous mercats per aquests productes. L'augment de la viticultura farà que es redueixin les terres destinades al conreu de cereals, i que es cultivin terrenys fins aleshores considerats erms, canviant de forma significativa el model d'explotació tradicional.

El segle XVIII és considerat com el segle del gran impuls comercial, i sobretot la primera meitat, que destacà per l'esplendor agrari i pel ja anomenat increment demogràfic. Però al segle XIX la crisi ocasionada per la fil·loxera i la consolidació de la industrialització farà que molts d'aquests conreus es deixin de practicar i s'abandonin de forma definitiva.

Seràn diverses les eines utilitzades per aquestes tasques tot i que, per la seva entitat, destaquen les premses d'oli i de vi i els molins fariners. Tant de molins com de premses per a vi i oli se'n coneixen de diversos tipus des de l'antiguitat. Tot i això, és difícil establir una cronologia precisa ja que les diverses tècniques i processos utilitzats sovint s'han mantingut al llarg del temps. D'aquestes instal·lacions es conserven estructures molt precàries, i seria important pel seu coneixement i la seva correcta classificació, conèixer diversos aspectes, com la seva disposició en planta, els seus mecanismes, així com els elements de decantació, o els espais pròpiament dedicats a les diverses fases d'elaboració.

Al municipi també hi són presents, tot i que en molta menor mesura, zones de conreu situades prop dels cursos dels rius o torrents, i que es regien per les inundacions periòdiques, bàsicament hortes i petits horts, a prop dels masos. La pràctica agrícola realitzada en aquests espais és força limitada i s'associa a una explotació de caire

domèstic o de curt abast comercial, on s'hi practica una agricultura de regadiu.

Seran diverses les eines utilitzades per a realitzar aquestes tasques, tot i que en destaquen les premses d'oli i de vi i els molins fariners o drapers. Al municipi es documenten diversos molins, entre ells el molí de l'Aliberch, el molí de la Roca, el molí de Puigcarbó i el molí de la Rovira. Tant de molins com de premses per a vi i oli se'n coneixen al municipi, però aquests es troben en força mal estat, tot i que es conserva alguna peça als masos Vilavendrell, la Roca, etc.

2.8.3.-L'EXPLOTACIÓ DELS RECURSOS DEL BOSC

Una de les activitats complementàries més practicada a la zona ha estat l'explotació dels recursos del bosc, és a dir, l'activitat de transformar la fusta en carbó, l'obtenció de fruits com les pinyes, la recol·lecció de bolets o tòfones, la desforestació i l'obtenció de fusta, etc..

Un dels recursos més preuats del bosc ha estat el carbó. L'activitat de transformar la fusta en carbó mitjançant una lenta combustió és documenta des de temps remots.²² La pràctica del carboneig al municipi de Muntanyola es troba escassament documentada a nivell material, tot i que a través de la tradició oral, la gent gran del poble recorda moltes places carboneres, avui desaparegudes²³.

Aquest ofici de caire temporal el trobem ben documentat a partir dels segles XVIII i XIX, com a complement de les tasques agrícoles i d'altres activitats estacionals. A causa de les llargues temporades que els carboners havien de fer vida al bosc, aquests desenvoluparen tota una cultura carbonera evidenciada per les construccions de poca entitat, d'estructures de caire perible conegudes com les barraques de carboner, però també per la presència d'altres elements que deixaren evidències palpables en el territori: una xarxa de comunicacions d'abast local important i diverses places carboneres. La plaça carbonera consisteix en un gran espai obert on s'han dipositat els

²² ZAMORA, J.E. (1993). **El carboneig al Montseny**. Col·lecció 9 Techne.

²³ Informador oral: Rafael de les Eres.

diversos nivells de carbons procedents de la combustió de les piles. Es caracteritzen per la presència d'una capa més o menys cendrosa o restes de rubefacció.

La funció bàsica de la barraca era d'aixoplug i per a dormir, tot i que també es feia servir de magatzem; es construïa en un lloc a recer i ben a prop de les piles. El sistema constructiu utilitzat per fer una barraca tenia com a eix vertebrador una barra de 5 metres clavada per un extrem a terra (biga serradera) agafada per darrera a un marge fent esquena d'ase, i al davant s'enforcava amb dues forquetes de 2 metres que s'obrien en angle per clavar-se al sòl. A la biga central s'hi recolzaven un seguit de branques, es tapava amb terra i s'impermeabilitzava perquè no hi passés l'aigua. El davant es tapava en pedra, menys pel costat on es feia el portal. Aquest es cobria amb una tanca o feix de ginesta ben atapeït, i també es deixava a la coberta un forat per la xemeneia. A l'interior es situava el jaç per dormir. Al centre s'ubicava un suport que servia de seient i al davant hi havia el foc per fer el menjar.

El treball del carboner tenia diverses parts. Primer, acordava amb el propietari el preu del tros de bosc a carbonejar, i el propietari havia de negociar aquest preu amb el negociant o intermediari que era el que comprava el carbó. Un cop acordat, el carboner hi posava els jornalers, coneguts també com a picadors o migfeiners, que es dedicaven a arreplegar la llenya i fer les piles, com també de coure-la i lligar les sàrries d'espart. Després de tot el procés de cuita, que requeria un gran coneixement i control de la combustió, es seleccionava el carbó, segons la seva qualitat, i es procedia a la seva comercialització.

Aquest ofici deixà com elements patrimonials, a part de les ja esmentades barraques de carboner, les eines utilitzades, les places carboneres on s'hi havia fet el carbó, i, com ja hem dit, una xarxa de comunicacions d'abast local molt important. A Muntanyola han quedat alguns topònims que fan referència a aquest ofici, a Puigcarbó, i a les mines de carbó de Tresserres.

2.8.4- ACTIVITAT PROTOINDUSTRIAL

Una de les activitats industrials més antigues és la fabricació de teules i totxanes,

sobretot donada per l'abundant presència d'argila procedent de les capes margoses que conformen la geologia de la Plana i la qualitat de les mateixes. Les fonts documentals que millor ens parlen d'aquesta activitat són les d'època contemporània, i sobretot a partir del segle XIX. En el cas de Muntanyola aquesta activitat era d'ús particular, en la seva totalitat, i ha quedat documentada de forma esporàdica per la presència d'elements isolats com són els motlles per fer teules del mas la Roca, la teuleria del mas Bosc i els forns del Dalmau.

Una altra activitat és l'elaboració de la calç i del guix per a ser emprat com a element constructiu. La fabricació d'enlluïts, paredats... es documenta a tota la zona de la Mediterrània des de la protohistòria. Aquest tipus d'activitat s'ha d'associar amb la presència de calcita com a matèria primera i l'existència d'aquesta a la zona propera de producció. A Muntanyola s'ha documentat i inventariat, a la part de Múnter, l'existència d'una guixera, i no es descarta d'existència d'altres jaciments propers als grans masos del municipi, avui en desús i totalment oblidats.

Les evidències patrimonials d'aquesta activitat la constitueixen els forns de calç i les eines utilitzades per a aquesta tasca. La construcció del forn se solia fer a l'abric d'un pendent, com s'ha constatat en tots els forns documentats, ja que facilitava el seu procés productiu, i principalment la càrrega i buidatge de l'estructura. La boca del forn normalment es troba a la part inferior del pendent des d'on és més fàcil l'accés, tant per la càrrega i descàrrega de les pedres, com per l'alimentació del forn i el posterior transport de la calç.

El procés s'iniciava amb l'extracció de la pedra que, un cop col·locada dins el forn i a alta temperatura, esdevenia pols. La calç resulta de calcinar la pedra calcària, molt rica en carbonat calci, a una temperatura de 900° o 1000 ° C. Quan aquesta substància surt del forn es coneix com a calç viva o calç de terrós. La seva posterior manipulació permetrà que en la construcció s'utilitzi la calç en pasta o la calç en pols, les dues com a modalitats d'hidròxid de calci. Per a l'elaboració de la calç es coneixen dos sistemes: el sistema basat en el forn discontinu o intermitent, que ha perdurat fins avui en dia, i el forn de tipus continu o forn de raig.

Fig.5. Guixera de Múnter.

Cal assenyalar que aquestes construccions solen estar ubicades en entorns rurals i responen a un ús temporal i de caire esporàdic en relació l'activitat de les masies.

2.9- ESTAT LEGAL DE PROTECCIÓ

El municipi de Muntanyola té alguns dels seus béns protegits per la legislació vigent. Cal recordar que aquesta protecció gaudeix de diferents graus d'intensitat, en funció de si és física, si és legal, o ambdues.

- En el terme estan declarats BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional), d'acord amb el decret de 22 d'abril de 1949 de protecció de castells, recollit posteriorment per les lleis 16/1985 del Patrimonio Histórico Español i per la llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català:

MAS EL CASTELL DE MUNTANYOLA (Num. R-I-51-5557) [Fitxa n.1]

CASTELL DE MÚNTER (Num. R-I-51-5558) [Fitxa n.2]

- En el terme estan declarats BIC (Bé d'Interès Cultural), segons decret 571/63 de 14 de març de 1963, de protecció de creus de terme, recollit posteriorment per la llei 16/1985 del Patrimonio Histórico Español:

CREU DE BONS AIRES [Fitxa n.93]

CREU DE COMELLES [Fitxa n.152]

CREU DE LES ESCOLES VELLES [Fitxa n.143]

CREU DE MÚNTER [Fitxa n.144]

- Consta un espècimen botànic inclòs dins els arbres monumentals declarats pel Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya. Es tracta de l'Alzina de Fontanelles, declarada pel Departament de Medi Ambient el 1990.
- No hi ha cap element de patrimoni immaterial que hagi estat declarat d'interès per la Generalitat.
- El que sí té algunes mesures protectores és el refugi de fauna salvatge de la Serra Nova, a l'interior del qual estan prohibides les pràctiques cinegètiques. A banda d'estar regulat per la Llei de Protecció dels Animals, cal tenir la llicència

d'activitats i sotmetre's a les directives i controls de l'administració corresponent.

Els béns del patrimoni immaterial, documental, moble i immoble que no siguin ni béns culturals d'interès nacional (BCIN) ni béns catalogats, estan legalment reconeguts per la Llei del Patrimoni Cultural Català (Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni Cultural Català; DOGC, núm. 1807, 11.10.1993; pàg. 6748-6758) i poden considerar-se béns integrants del patrimoni cultural català d'acord amb els articles 18, 19 i 20 de la citada Llei.

No obstant, la seva protecció legal efectiva dependrà sempre de la seva inclusió o no en alguna de les categories reconegudes per la llei, que són: BCIN (Béns Culturals d'Interès Nacional), Béns catalogats (pel que fa a immobles, BCIL, Béns Culturals d'Interès Local, que són declarats per l'administració local), EPA (Espais de Protecció Arqueològica), a més dels catàlegs municipals derivats del planejament urbanístic.

En canvi, les creus de terme de més de 100 anys passen a ser catalogades com a Bens d'Interès Cultural (BIC) (terminologia de la llei estatal), equiparables als BCIN de Catalunya, d'acord amb l'anteriorment esmentat decret 571/63 de 14 de març de 1963, de protecció de creus de terme, recollit posteriorment per la llei 16/1985 del Patrimonio Histórico Español.

En l'antic Pla de Planejament Urbanístic Municipal de Muntanyola del 1992, però, no es fa esment a cap conjunt de masos històrics que puguin ser assimilats a BCIL (Bé Cultural d'Interès Local). L'actual Pla d'Ordenació es troba pendent d'aprovació i contempla els mateixos elements que el pla anterior.

Dins el municipi consten altres elements que estan inventariats o catalogats en diversos inventaris de la Generalitat, però aquest fet no comporta cap grau de protecció legal efectiva. Per altra banda, no tots els elements fitxats en el present inventari estan recollits en els Inventaris del Patrimoni Cultural Català de la Generalitat de Catalunya, per la qual cosa no es té coneixement oficial –al menys fins ara– de l'existència de part dels esmentats béns.

La realitat, és a més, molt més complexa, com ho demostra la impune destrucció del dolmen de la Fossa d'en Terrades –que, tot i estar inventariat per la Generalitat, va ser

igualment destruït, en el decurs de les obres realitzades a les finques 9 i 10 de la urbanització de Muntanyola l'any 1981.

En aquest inventari de patrimoni Local de Muntanyola que presentem s'ha inclòs els 6 jaciments arqueològics que consten a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de la Generalitat de Catalunya (Cista de Serra Subirana [Fitxa n.28], Fossa d'en Terrades [Fitxa n.29], Múnter [Fitxa n.30], Jaciment de l'església de Sant Quirze de Muntanyola [Fitxa n.31], necròpolis de l'església parroquial de Sant Esteve de Múnter [Fitxa n.32], jaciment paleontològic de Sant Quirze de Muntanyola [Fitxa n.33]) però també dos jaciments arqueològics que no estan inclosos a la Carta Arqueològica de Catalunya, però que són fruit de diversos treballs arqueològics a la zona, per la qual cosa caldria actualitzar l'esmentada carta Arqueològica. Cal incloure a més els masos i edificis medievals o moderns enrunats, dins la Carta Arqueològica o dins l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic, la qual cosa fa que les considerem tipològicament com a jaciments i no com a edificis.

L'inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya d'Osona es va elaborar els anys 1983-1984 i es troba en procés de revisió. Cal insistir en el fet que un element estigui inclòs en l'inventari no significa que tingui cap mena de protecció ni reconeixement legal; únicament es té constància de la seva existència en el moment de redactar l'inventari.

En aquest inventari del patrimoni arquitectònic hi figuren 27 elements: Mas el Castell [Fitxa n.1], Castell de Múnter [Fitxa n.2], Església de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola [Fitxa n.3], Església de Sant Esteve de Múnter [Fitxa n.4], Vilavendrell [Fitxa n.5], la Roca [Fitxa n.6], el Dalmau [Fitxa n.7], Puigcarbó [Fitxa n.8], Tarradelles [Fitxa n.9], Serra-Rica [Fitxa n.10], Capella de Sant Pere del Castell [Fitxa n.11], Sobirana [Fitxa n.12], la Riera [Fitxa n.13], Puigllat [Fitxa n.14], el Solà [Fitxa n.15], la Serra [Fitxa n.16], Matavaques [Fitxa n.17], el Vilar de Múnter [Fitxa n.18], el Camp [Fitxa n.19], Comelles [Fitxa n.20], la Muntada [Fitxa n.21], la Fàbrega [Fitxa n.22], Rectoria de Sant Quirze o cal Campaner [Fitxa n.23], Rectoria de Sant Esteve [Fitxa n.24], Capella del Puríssim Cor del mas Vilavendrell [Fitxa n.25], Capella de Sant Isidre del mas Dalmau [Fitxa n.26], Capella de la Mare de Déu de la Bonasort al mas Comelles [Fitxa n.27].

Per a la tramitació de les proteccions corresponents, d'una manera genèrica i no oficial,

els serveis tècnics de la Generalitat solen recomanar als ajuntaments la inclusió als Plans Generals o a les Normes Subsidiàries d'aquells elements –inventariats per la Generalitat- que considerin rellevants dins el terme.

Muntanyola, amb una situació territorial de poc pes demogràfic i econòmic, on domina un ús pròpiament agrícola i forestal, i amb l'existència de dues urbanitzacions de segona residència, gaudeix de Normes Subsidiàries de Planejament des de 1992²⁴. Els criteris d'aquestes normes s'han centrat en l'ordenació del territori i en la determinació de les condicions d'edificació en sòl no urbanitzable, i també en la problemàtica de les parcel·lacions de la zona urbana.

En aquestes normes es fa referència a la particularitat del municipi i s'exposen els antecedents del creixement del poble, centrat en la construcció de diverses urbanitzacions, de creixement descontrolat. La urbanització de Fontanelles va passar a ser considerada poble pel decret del Tribunal Suprem del 23 de desembre de 1985. I al 1999 es va finalitzar l'expedient del pla especial que ha de permetre la reordenació de Rústiques Muntanyola, que li ha permès la connexió a la xarxa municipal.

Durant l'any 1963 es redactà el Pla d'Ordenació de la Província de Barcelona, a l'empar de la Llei del Sòl de 12 de maig de 1956, que a més de plantejar una perspectiva territorial d'ordenació, abordava provisionalment el cas de Muntanyola. La temptativa d'aprovació d'un Pla Parcial, invocant l'adequació al contingut merament indicatiu del Pla Provincial, no va tenir èxit atesa l'estricta jerarquia que en relació als plans estableix la legalitat urbanística i la clara condició de sòl rústic del sector proposat pel Pla. Efectivament, el Pla parcial d'Ordenació del sector Fontanelles aprovat inicialment per l'Ajuntament de Muntanyola en data 20 de setembre de 1973, i provisionalment el 15 de setembre de 1974, no va obtenir l'aprovació definitiva de la Comissió Provincial d'Urbanisme. En aquell moment es feu evident la necessitat de formular un planejament d'àmbit municipal que legitimés i regulés les diferents actuacions urbanístiques i les condicions i factors que incideixen en el territori.

El projecte de delimitació del sòl urbà recollia una superfície d'aproximadament 170 ha del terme municipal, coincidint una part amb la normativa de Bosc Urbanitzat segons el Pla Provincial, i la resta, a la zona de ciutat Jardí Extensiva. Aquest projecte fou aprovat

²⁴ TORRES CAPELL, M. (Coord.).1992. Normes subsidiàries de Planejament Urbanístic. Muntanyola.

inicialment per l'Ajuntament de Muntanyola en data de 21 de març de 1976, i provisionalment el 18 de juliol. La comissió provincial d'Urbanisme mitjançant l'acord de 26 de gener de 1977 denegà l'aprovació definitiva per considerar que els terrenys objecte del projecte no reuneixen les condicions de sòl urbà. Al 1982 es declarà aprovada la Delimitació de Sòl Urbà i des de 20 octubre de 1982 es compta amb aquest projecte.

L'espai agrícola i natural del terme és determinant en l'establiment de l'assignació d'usos i la determinació de les condicions d'edificació que han de tenir en compte diverses condicions gens generalitzables. El relleu, la composició geològica i els processos de transformació de la naturalesa tenen una incidència decisiva en el condicionament dels usos i construccions futures. Les condicions generals per impedir la formació de nuclis de població s'han matisat en els casos d'existència prèvia d'un nucli (per exemple, Múnter) o d'un camí (camí de Muntanyola), casos on caldria promoure un procés de concentració de població, i no el de disgregació.

Cal tenir en compte que el present inventari elaborat des de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona pot ser l'eina d'ús municipal a partir de la qual es puguin protegir els béns culturals i naturals de Muntanyola. Caldria, doncs, determinar els béns immobles que s'hagin de protegir com a BCIL i realitzar els tràmits per a declarar-los.

2.10- EQUIPAMENTS PATRIMONIALS EXISTENTS

El municipi de Muntanyola compta, fins al moment, amb un conjunt d'equipaments patrimonials existents. D'aquests destaca l'Arxiu Municipal, que conserva la documentació generada per la pròpia administració local. El document més antic és de mitjans segle XIX (comptabilitat de l'any 1840) i és obert a les aportacions de particulars, els quals poden dipositar o cedir la seva documentació al fons municipal. El present ajuntament també té una sala de reunions per a fer actes reduïts amb l'objectiu d'actuar com a centre cultural i element de cohesió social.

El poble també gaudeix amb un important arxiu Parroquial dedicat a l'arxivística i la documentació, tot i que bona part de la documentació original es troba a Vic. A part cal consignar la col·lecció d'art religiós de la parròquia de Sant Quirze i Santa Julita de

Muntanyola. La museïtzació d'aquestes peces forma part del programa "ACCURO" que, d'uns anys ençà, va endegar el bisbat de Vic. Després d'una tasca inicial d'identificació i inventari dels objectes procedents de les parròquies del bisbat, es va iniciar un segon procés consistent en l'exposició permanent dels objectes en llocs segurs, generalment en alguna església, dotant-la de les mesures mínimes de seguretat i, alhora, procurant que les condicions d'exposició de les peces fossin les més adients per a la seva conservació. Els horaris de visites, però, estan condicionats a l'obertura de l'església per a la celebració d'actes litúrgics.

El poble no està dotat de cap museu ni cap sala d'exposicions permanent; sí que té una sala polivalent a la zona esportiva. Té una pista poliesportiva, dues pistes de tennis i una piscina, així com un parc infantil. Tot i que anys enrere hi havia dues escoles al terme, actualment els nens assisteixen a les escoles de Santa Eulàlia de Riuprimer, Tona, Moià, abans l'Estany, Sentfores (La Guixa) i Vic. Hi ha molta dispersió ocasionada per les característiques del mateix territori. En l'actualitat està previst fer una escola bressol, donada la demanda existent per la quantitat de parelles joves que fixen la seva residència al municipi. Muntanyola també gaudeix del Servei del Bibliobus de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona.

El municipi té una cooperativa anomenada La Rocassa, una associació de veïns a Rústiques Muntanyola, una associació de veïns de Muntanyola (casc urbà), l'associació de veïns de Cases de Pagès de Muntanyola, l'Associació de Dones, l'Associació de Teatre, una residència canina, dues cases de colònies al mas l'Aliberch i a la Roca de Muntanyola, i tres cases de turisme rural (Can Riera dels Asençaments, Mas Serrarrica i El Dalmau).

3-CRITERIS D'INTERVENCIÓ

A l'hora de realitzar aquest estudi s'ha intentat establir unes pautes de funcionament que es basen en l'aplicació de determinats criteris per a l'inclusió d'elements. S'ha partit de l'ampli ventall dels elements escollits per ser inventariats i de l'exhaustivitat de la informació recollida. També s'ha seguit un criteri d'individualització de cada element que s'ha considerat rellevant pel seu valor material, col·lectiu o natural. En l'aspecte cronològic, s'ha evitat valorar els elements per la seva antiguitat, tenint en compte altres aspectes més específics i individuals. Alhora s'han tingut en compte tots aquells elements que són testimoni de l'ocupació humana del territori, tant per obtenir un panorama complet de l'assentament rural al municipi, com per permetre una aproximació a la realitat patrimonial del poble.

Com a béns inventariables, hem inclòs, en primer lloc, tots aquells elements documentats per altres institucions i recollits en els següents inventaris:

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Direcció General del Patrimoni Cultural. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.
- Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya. Carta Arqueològica. Direcció General del Patrimoni Cultural. Departament de Cultura Generalitat de Catalunya.
- Fitxes d'elements de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Departament de Cultura Generalitat de Catalunya
- Inventari del Patrimoni Arquitectònic. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.
- Inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya
- Altres: arbres monumentals, inventari de patrimoni natural, espais naturals, etc.
- Espais naturals (PEIN, Refugi de Fauna Salvatge i Hàbitats d'Interès Comunitari).

3.1. FONTS CONSULTADES

Bibliografia:

La recerca bibliogràfica s'ha centrat en el fons de la Biblioteca de Catalunya, els fons de de la xarxa de biblioteques públiques de la Diputació de Barcelona, els fons d'història local de la biblioteca de Vic, l'Arxiu Històric Comarcal d'Osona i l'Arxiu Episcopal de Vic, així com el Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes. Cal assenyalar que el municipi no gaudeix de cap volum editat sobre història del municipi. Consten alguns articles escrits per Mn. Pladelasala i Mn. Pladevall als anys 60 i 70 del segle XX, i una revista local titulada "Muntanyola" i editada des de 1996 fins a 2003. De referència global s'ha consultat la Gran Geografia Comarcal de Catalunya i la Gran Enciclopèdia Catalana. Per al patrimoni religiós s'ha utilitzat el fons de l'Arxiu Episcopal de Vic i pels edificis monumentals com el Castell de Muntanyola i el Castell de Múnter, s'ha consultat la bibliografia específica de la Catalunya Romànica i la col·lecció dels Castells Catalans, i també s'ha tingut en compte la bibliografia complementària present als centres següents:

Biblioteques

- Biblioteca de Catalunya.
- Biblioteca d'Humanitats de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Facultat de Filosofia i Lletres.
- Biblioteca de la Direcció General de Patrimoni Cultural. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.
- Biblioteca del Centre Excursionista de Catalunya.
- Biblioteca del Centre Excursionista de Vic.
- Biblioteca de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.
- Biblioteca de Vic. Joan Triadú.

Centres i institucions:

- Centre Excursionista de Vic
- Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. (Generalitat de Catalunya).
- Consell Comarcal d'Osona.
- Institut d'Antropologia (CSIC).
- Institut Cartogràfic de Catalunya.
- Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars del Poble Espanyol de Barcelona.
- Museu Episcopal de Vic.
- Museu Nacional d'Art de Catalunya.
- Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Àrea de Difusió i Explotació de la Generalitat de Catalunya.
- Àrea de Planificació i Acció Territorial de la Generalitat de Catalunya.
- Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.

Arxius:

Per a la realització de les fitxes de l'inventari es va consultar la documentació dels diversos arxius documentals del municipi, i altres que s'hi relacionen:

- Arxiu municipal. Aquest arxiu és troba pendent de classificació. Està format per diversos classificadors i conserva la documentació des de que l'ajuntament gaudeix d'autonomia respecte Santa Eulàlia de Riuprimer, l'any 1988, així com la documentació anterior.
- Arxiu Parroquial de Muntanyola. Conté unes 150 sèries documentals entre manuals, plecs de documentació i pergamins. La part històrica es guarda als Arxius de l'Església de Vic, Secció d'Arxius parroquials, mentre que la part d'època contemporània roman a la rectoria de Muntanyola. Principalment es conserven els

llibres de Baptismes, Confirmacions, Matrimonis, Defuncions, Consentiments i altres. Es tracta de 5 unitats que van de finals del segle XV a mitjan segle XIX, i la part més recent va de mitjan segle XIX al segle XX i es guarda a la rectoria de Muntanyola.

- Arxius del Bisbat de Vic. Formats per l'Arxiu Capitular de Vic, Arxiu de la Mensa Episcopal, l'Arxiu de la Cúria Fumada i l'Arxiu de la Vegueria.
- Arxiu Capitular de Vic. S'hi troben les sèries documentals més antigues en els calaixos 6 i 9 de pergamins. Remarquem igualment el *Liber Dotationum Antiquarum* o cartulari de documents, de gran interès sobretot pels segles XI i XII.
- Arxiu de la Mensa Episcopal. S'hi guarden les sèries de Visites Pastorals, on hi ha notícies d'estadístiques parroquials, sobretot del 1780 i 1855.
- Arxiu de la Cúria Fumada de Vic. Arxiu de les notaries eclesiàstiques.
- Arxiu de la Vegueria. Hi ha diferents plets que fan referència a Muntanyola i al seu terme.
- Arxiu del monestir de L'Estany. En aquest arxiu es conserva molta documentació referent a Muntanyola, sobretot a partir del segle XII, al haver format part de les propietats del monestir. Destaca el Capbreu i altres documents referents als límits i afrontaments amb Muntanyola.
- Arxiu del mas Vilardell. Arxiu particular de Pau Vilardell. Es tracta d'un recull d'actes notariais formats per una unitat documental en paper del segon terç del segle XVII i dels diversos actes de patrimoni del 1629 al 1635.
- Arxiu del mas la Roca. Arxiu particular, on la major part del fons se centra entre la segona meitat del segle XIX i el primer terç del segle XX. Els propietaris eren prou acurats per menar una comptabilitat detallada de l'explotació, amb nombroses llibretes de producció dels conreus i de la ramaderia. Destaca la seva biblioteca i hemeroteca, bàsica per reconstruir les lectures del carlisme català.

- Arxiu del Mas Dalmau. Arxiu familiar, on es guarda documentació de la casa, i sobretot documentació de la família, amb abundant documentació des del segle XVII, sobretot a partir de l'atorgament a Joan Dalmau del privilegi de ciutadà honrat de Barcelona el 27 de gener de 1679.
- Arxiu del Vilar de Múnter. Arxiu familiar, en el que destaquen diversos pergamins pendents de classificació i estudi.
- Arxiu de la Catedral de Barcelona. Amb documentació de la família Montcada i de Muntanyola.
- Arxiu de la Corona d'Aragó. Conjunt de documents que fan referència als Montcada i a la seva jurisdicció.

Arxius fotogràfics:

- Arxiu fotogràfic Municipal.
- Fons documental. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. SPAL.
- Institut Cartogràfic de Catalunya. Cartoteca.
 - o Arxiu Cuyàs
 - o CTC Fons Gaspar
- Biblioteca de Catalunya
 - o Arxiu de Fotografia Estereoscòpica de Josep Salvany i Blanch.
 - o Fons Editorial Martín. Consultat el fons corresponent a la província de Barcelona.
- Arxiu fotogràfic de Catalunya. Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya.
- Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya.
- Arxiu Mas. Institut Amatller d'Art Hispànic.
- Arxiu fotogràfic de l'Arxiu Històric Comarcal d'Osona

I la col·laboració de les persones següents:

- Sr. Ramon Aliberch i família
- Sra. Maria Dolors Fabré Comas i família
- Sra. Imma Brunells
- Sr. Antoni Bou
- Sr. Pere Bresolí
- Sr. Ramon Llorach
- Sr. Àngel Roig
- Sra. Carme Juárez

Planimetria:

- Mapa militar d'Espanya 1:50.000. 2a Ed. Madrid. Servicio Geográfico del Ejército.
- Mapa topogràfic de Catalunya 1:50.000. Barcelona. Institut Cartogràfic de Catalunya.
- *Osona*. Mapes Comarcals de Catalunya, 24. Institut Cartogràfic de Catalunya / Ediciones Primera Plana, S.A. Barcelona, 1996. Escala 1:50.000
- *Osona-24*. Mapa Comarcal de Catalunya, 1:50.000. Institut Cartogràfic de Catalunya. Format CD, versió 1.0; informació actualitzada a setembre de 1998. Barcelona, 1998.
- *Muntanyola. Plànol d'Informació Municipal*. SR ASSOCIATS. Vic, 2003.
- Mapa de Muntanyola. Catalunya 1:50.000.000. Institut Cartogràfic de Catalunya. Hipermapa, suport web.
- Mapa Topogràfic 1/2000 de Fontanelles. Ajuntament de Muntanyola. Diputació de Barcelona.
- Mapa Topogràfic 1/5000 per a Rústiques Muntanyola. Ajuntament de Muntanyola. Diputació de Barcelona.
- Mapa 1/10.000 Muntanyola. Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona. Documentació del Vol de 1967.
- Mapa Topogràfic. VII 86.016 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, agost 1986.
- Mapa geològic a escala 1/50.000 (fulls 331 Puigreig i 332 Vic) del Mapa Geològic de España.

3.2. PROCESSOS DE TREBALL O PAUTES SEGUIDES

El present treball s'ha realitzat en base unes fases establertes per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona que consisteixen en el buidat bibliogràfic, seguit del treball de camp i, finalment, en l'elaboració de les fitxes i la redacció de l'informe. En el moment d'iniciar el treball, però, es va fer una primera avaluació de les complicacions que es podien presentar en cadascuna de les fases. Vist el poc volum de fons bibliogràfic i les dificultats inherents al treball de camp (edificis tancats, dificultat per a trobar els propietaris o llogaters i lentitud a la hora de realitzar les entrevistes) es va optar per realitzar de forma més o menys simultània totes les fases per a poder avançar.

a) Buidat bibliogràfic

Els fons bibliogràfics referents al Muntanyola són escassos i dispersos. Es van consultar les dades dels fons continguts a les bases de dades de la xarxa de biblioteques públiques de la Diputació de Barcelona i de la Biblioteca de Catalunya; també es va consultar el fons del Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes; i el fons de la Biblioteca Episcopal de Vic. Un cop feta la consulta es va procedir al buidat de la bibliografia que podia ser útil per a la realització de l'inventari.

b) Treball de camp, recollida de dades

La recollida de dades va passar per diverses fases d'interacció. Després d'una primera reunió amb un grup de voluntaris i afeccionats a la història local de poble i al patrimoni natural, convocats per l'ajuntament de la mà del regidor Antoni Bou, i de diverses reunions de caire més personal, es van establir les bases del que havia de ser la recerca. En reunions posteriors es va delimitar l'interès de certs elements, i quins d'ells havien de ser inventariats i quins no.

Es va dividir el terme en quatre grans zones a partir de les vies de comunicació i les

rutes d'accés (Muntanyola, Múnter, Caraüll, la Muntada) i es va procedir a fer una prospecció exhaustiva de tots els elements situats fora del nucli urbà, que en aquest cas eren pràcticament tots. Entenem per element tot tipus d'estructures ja siguin edificis, forns, o ponts, etc. A partir de les reunions prèvies i la informació d'aquest primer anàlisi es va poder fer una llista exhaustiva del patrimoni del terme, i seguidament, es van fer les visites que havien estat infructuoses a la primera ronda, i es van anar completant les fitxes de la resta de béns.

c) Treball de gabinet, elaboració de fitxes i de la memòria

El treball de gabinet es va intercalar amb el treball de camp. S'anaven omplint les fitxes a mesura que es tenien dades i paral·lelament es feia la cerca amb temes relacionats amb legislació, protecció legal, dades econòmiques i socials del municipi, plans estratègics i de sostenibilitat, boscos, biodiversitat, cartografia, etc,. També s'avançava en l'elaboració de la cartografia digital que apareix a la base de dades.

A l'hora d'elaborar aquest inventari, s'ha seguit un criteri documental concret i que s'exemplifica en els següents passos:

- Consulta de la informació bibliogràfica i d'obres de caire general (Gran Geografia Comarcal de Catalunya, Catalunya Romànica, Gran Enciclopèdia Catalana...).
- Consulta de centres de documentació i informació (vegeu més amunt).
- Reunió amb els responsables de l'ajuntament que van aportar noves fonts d'informació, sobretot la revista local: *Muntanyola*.
- Estudi de la planimetria, que va permetre un primer acostament geogràfic al municipi.
- Treball de camp. Aquest consisteix en una primera elaboració de la informació referent als elements mereixedors de fitxa, així com la visita a tots els elements i el seu registre fotogràfic.
- Consulta als informants especialitzats (tant per tractar aspectes de situació geogràfica, com de suport fotogràfic i aspectes més etnològics).
- Procés d'entrevistes personals.
- Processament de la informació i treball de gabinet.

- Nova lectura i ampliació de les consultes.
- Redacció de les fitxes de la base de dades; tractament i escaneig de diverses fotos i imatges juntament amb els plànols.
- Repàs de les fitxes elaborades i acabar d'omplir els espais buits (camp sobre el propietari i adreça,...).
- Gravació del fitxer de la base de dades i la memòria en un CD.
- Lliurament provisional del CD , amb les fitxes i la memòria, a l'OPC de la Diputació, que procedeix a la seva correcció i supervisió. Un cop corregit, retorn a l'autora
- Correcció per part de l'autora, i lliurament definitiu a la Diputació, que el lliurarà a l'Ajuntament.

3.3- SUPORT I PRESENTACIÓ

Aquest inventari es compon de 179 fitxes i una memòria. El nombre d'elements que han estat fitxats en un moment o altre en el decurs del treball ha anat augmentant durant el procés de valoració de l'inventari. Al mateix temps la informació sobre altres elements no inventariats ha estat parcialment integrada en altres fitxes associades i en el capítol següent d'aquesta memòria. Els treballs tècnics es recullen en:

- Fitxer per a registres en Microsoft Access 2000 i presentat en CDRom.
- Portada i llistat numèric i tipològic de les fitxes en Microsoft Word XP2002.
- Memòria de realització del treball que inclou gràfiques en Excel i el text en Word XP2002.

4. LES FITXES DE L'INVENTARI

4.1.- CONSIDERACIONS

La redacció de les fitxes de l'inventari es fa d'acord amb la base de dades facilitada per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Totes les fitxes s'ordenen en base el codi corresponent:

- 1- Patrimoni Immoble:
 - 1.1.- Edificis
 - 1.2.- Conjunts arquitectònics
 - 1.3.- Elements arquitectònics
 - 1.4.- Jaciments arqueològics
 - 1.5.- Obra civil

- 2- Patrimoni moble:
 - 2.1.- Elements urbans
 - 2.2.- Objectes
 - 2.3.- Col·leccions

- 3- Patrimoni documental:
 - 3.1.- Fons d'imatges
 - 3.2.- Fons documentals
 - 3.3.- Fons bibliogràfics

- 4- Patrimoni immaterial:
 - 4.1.- Manifestacions festives
 - 4.2.- Tècniques artesanals
 - 4.3.- Tradició oral
 - 4.4.- Música i dansa
 - 4.5.- Costumari

5- Patrimoni natural:

5.1.- Zones d'interès natural

5.2.- Espècimens botànics singulars

Els camps de la fitxa són els que a continuació s'esmenten:

A continuació del *codi* hi ha el *número de fitxa*; aquest número respon a l'ordre de redacció de les fitxes i és totalment aleatori. Serveix per a la seva localització a partir dels índexs tipològics, onomàstics, etc. Seguidament s'indica l'*àmbit* al qual correspon la fitxa (patrimoni immoble, moble, documental, immaterial o natural).

Per la *denominació* de cadascun dels elements inventariats s'ha optat, en els casos dubtosos, per donar-li el nom acceptat habitualment per la gent del lloc. On hi ha hagut més problemes ha estat en els noms d'algunes de les cases que per informació oral s'escriuen de diferent manera. Aquest és el cas de Tarradelles, Sobirana, etc. El problema ve quan en la planimetria conservada no hi consta el nom actual, sinó un altre *topònim* que ja estigui oblidat a la memòria popular. Per tant, és fonamental la casella següent d'*ubicació* on apareix l'adreça.

Respecte la *propietat* cal recordar que en el cas dels camins sovint es confon la titularitat pública o privada, i que aquests, malgrat ser privats, la majoria són d'ús públic. El mateix passa amb les fonts i les rieres. L'apartat de *tipologia* fa referència al codi de l'encapçalament.

L'*ús actual* respon a la funcionalitat de cadascun dels elements fitxats. Pel que fa a les masies, cal fer esment de la diferència entre els termes "llogaters" i "masoveria". Per motius de distribució de la població, molt diferents de l'època de creixement i de formació històrica dels masos, es dona el cas força conegut de les persones o famílies que habiten en un mas, però que no tenen cap mena de relació amb les terres d'aquest. Usen el mas com a habitatge, igual que els masovers, però aquests darrers, a més, conreen les terres o les utilitzen com a pastures. Així mateix es dona el cas dels masos que s'han abandonat, però que encara s'utilitzen les seves dependències, o part d'aquestes, com a granja o corral. Totes aquestes variants han estat reflectides en aquest apartat.

A continuació es fa la *descripció* de l'element inventariat, on es detallen les seves característiques físiques. Per als edificis del patrimoni immoble s'intenta fer una descripció acurada, ressaltant aquells elements que poden ser definitoris d'un estil o d'una època i, alhora, s'intenta explicar l'evolució de l'edifici al llarg de la seva història. Per als elements de patrimoni moble es fa una breu descripció del conjunt. Per al patrimoni documental es fa una breu ressenya del contingut dels diversos fons inventariats. Pel que fa al patrimoni immaterial es proporcionen el màxim de dades obtingudes, ja sigui el text d'una llegenda o les referències orals transmises. En darrer terme, per al patrimoni natural, es dóna una visió de conjunt en el cas de les zones d'interès natural i dades concretes pels espècimens singulars. A la *descripció*, doncs, és on es dóna el màxim d'informació de cadascun dels elements.

Les *observacions* permeten afegir un text complementari a la descripció, ja sigui perquè se situa l'element en un context més ampli, fora dels límits del municipi, o bé es justifica la seva inclusió a les fitxes. També s'hi poden trobar altres aspectes que no queden prou reflectits en altres camps. Es fa referència a la cartografia utilitzada a l'apartat *mapa*.

La base de dades permet qualificar l'*estat de conservació* de bo, regular o dolent, però es pot ampliar l'informació, fer alguna anotació específica o matisar el seu estat de conservació, utilitzant el camp que apareix a continuació, anomenat *notes de conservació*. Aquí es fa constar si hi ha hagut alguna restauració, les patologies que es poden observar, i alhora fer unes breus recomanacions de cara a millorar o mantenir la seva conservació.

El camp de l'*autor* generalment queda buit ja que es desconeix l'autor de la gran majoria d'elements inventariats; es fa esment al mestre d'obres en el cas del retaule de Sant Isidre. L'*any* és una altra de les dades difícils de complimentar; en alguns casos es cita la data que consta incisa en alguna llinda d'un bé immoble o bé la data de consagració de les esglésies quan es coneix, en el ben entès que ni una ni l'altra són necessàriament les dates d'acabament de la seva construcció. Als camps *estil i època* s'ha optat, en la majoria de casos, per unes fórmules determinades: "època moderna", "època contemporània", "baix medieval", i les precisions cronològiques queden

precisades a l'apartat *segle*.

A l'*emplaçament* es descriu física i geogràficament el lloc on està situat el bé, o en el seu defecte, com arribar-hi, indicant les carreteres, punts quilomètrics, o distàncies. En els elements situats al nucli urbà aquest camp queda buit, ja que a l'apartat d'*ubicació* hi consta l'adreça. Pel que fa als masos i al patrimoni natural s'ha intentat donar el màxim d'informació que permetia l'espai reservat al camp de la fitxa.

Els camps *longitud i latitud* s'han omplert amb les coordenades UTM obtingudes dels mapes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, que dona 6 dígits per les distàncies est-oest (X) i 7 dígits per la distància nord-sud (Y). L'altitud s'ha calculat per les corbes de nivell del mapa de Muntanyola de l'Institut Cartogràfic de Catalunya i de l'Editorial Alpina; l'escala utilitzada és de 1:40.000.

Les opcions del camp *accés* són 5: fàcil, difícil, obert, restringit i sense accés. A l'apartat d'*observacions* s'ha intentat, quan així semblava necessari, matisar l'opció escollida. Cal tenir en compte que aquestes opcions fan referència a la possibilitat d'accedir a l'element inventariat, per exemple, en el cas de les cases, a que es pugui entrar al seu interior.

El camp *número de negatiu* està sempre en blanc, ja que les imatges provenen d'una camera digital.

Les *fitxes associades* relacionen diferents elements entre ells, ja sigui per proximitat física o per que formin part d'un mateix conjunt (com a exemple podem esmentar l'església parroquial de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola, alguns masos com la Roca o el Dalmau, etc.).

A l'apartat d'*història* s'ha intentat recuperar tota mena d'informació històrica relacionada amb l'element, (els orígens, l'evolució i la història del bé, les diverses cites documentals, els antics propietaris, la cronologia, etc. En aquest camp cal assenyalar l'important aportació de la documentació altmedieval conservada, però també dels reculls històrics publicats per Imma Brunells a la revista local *Muntanyola*.

A la *bibliografia* hi figuren les referències bibliogràfiques emprades en la redacció de les fitxes (s'ha utilitzat el sistema americà) i en alguns casos s'han inclòs adreces electròniques.

Quan un element està inclòs dins els inventaris de la Generalitat de Catalunya, s'especifica de forma abreviada a l'inventari on està inclòs i el número que té en aquest inventari (Núm. Inv. Generalitat) i amb un "sí" la inclusió del bé en alguns d'aquests inventaris. Cal tenir present que aquests inventaris estan organitzats per comarques i per municipis, per tant "IPA01" fa referència a la fitxa número 1 del municipi de Muntanyola a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Tot i que s'ha mantingut la numeració del IPA, aquest s'ha ordenat per ordre alfabètic.

Les abreviatures proposades per l'Oficina de Patrimoni Cultural són les següents:

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya IPA
- Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya (Carta Arqueològica) CC.AA
- Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya IPEC
- Inventari de Patrimoni Industrial de Catalunya IPIC
- Altres (arbres monumentals, inventari patrimoni natural, espais naturals...) A especificar.

L'apartat de *protecció* està format per dos quadres. En el primer l'Oficina de Patrimoni Cultural recomana que s'utilitzi alguna de les fórmules següents:

- Legal (protegit per algun tipus de mecanismes jurídic o administratiu)
- Físic (quan el bé està protegit mitjançant algun sistema de seguretat: alarma, tanca, vigilància jurada...)
- Legal i físic (quan reuneix els dos tipus de protecció alhora)
- Inexistent.

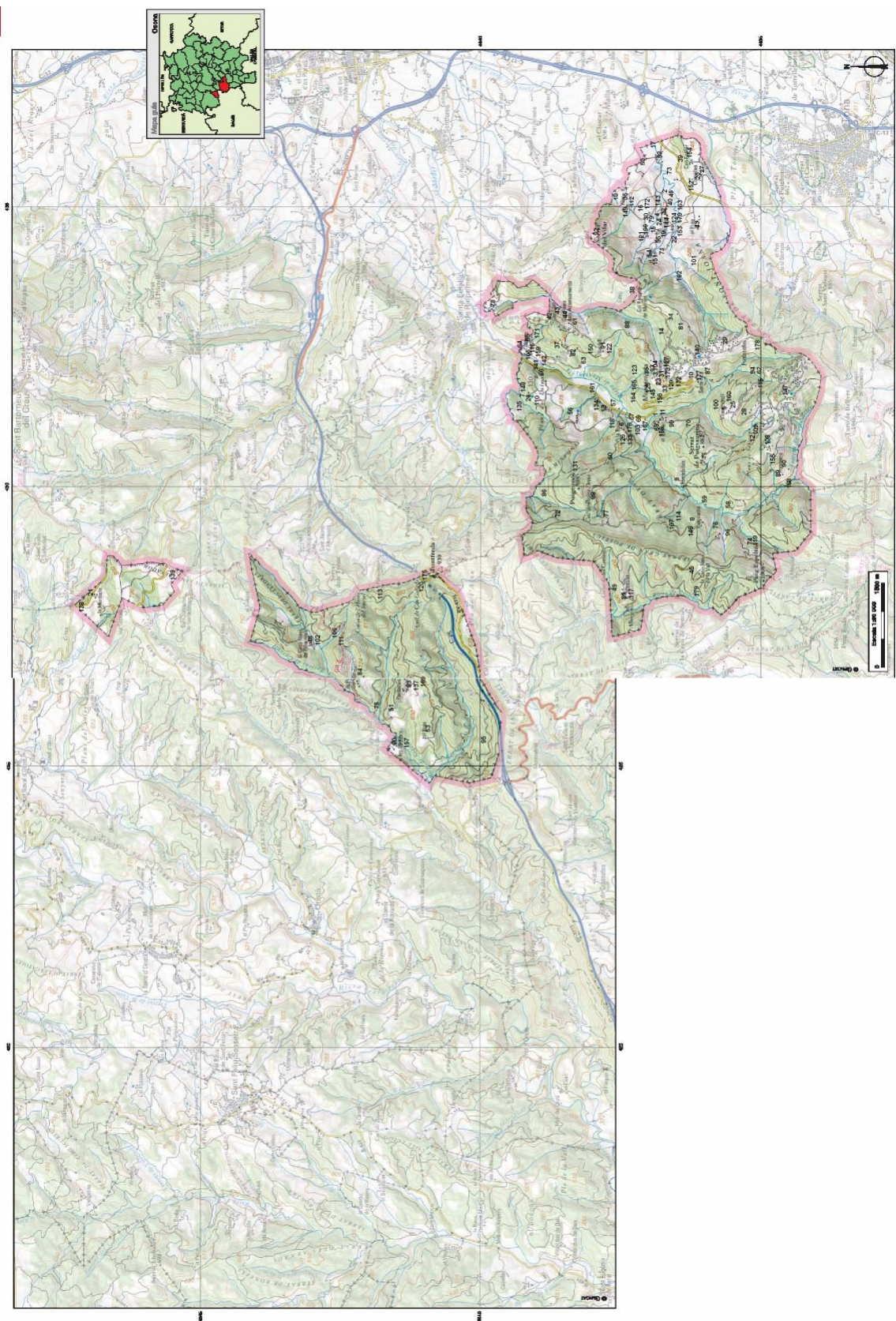
En el segon quadre s'especifica, en cada cas, el *tipus de protecció existent*; si és legal es posarà la referència de la normativa, la figura de protecció (BCIN, BCIL,...), el reglament, la Llei, el Pla Especial, etc. que s'escaigui. En els casos de protecció física, el tipus de protecció (alarma, vigilància...).

Pel que fa a la *protecció legal* dels béns del patrimoni immoble s'ha de fer una precisió: pel sol fet d'estar inclosos a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya no significa que tinguin cap mena de protecció legal. Aquest inventari es va fer els anys 1983-1984. El mateix passa amb els jaciments, inclosos pel Servei d'Arqueologia a la Carta Arqueològica (Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya). Tot i així, es va recomanar als ajuntaments que, en el moment de redactar les normes subsidiàries dels municipis i en la redacció del Pla General, es fessin constar aquells elements patrimonials que consideressin rellevants dins el terme per tal de protegir-los (en el marc del planejament urbanístic) i assimilar-los com a BCIL (Bé Cultural d'Interès Local).

En l'apartat següent figura l'*autor de la fitxa*, el professional responsable de la seva redacció i la data en que es va registrar cadascun dels béns inventariats (*data reg.*). S'ha creat un camp per complimentar una nova data quan es realitzin modificacions de la fitxa (*data mod.*) en una data posterior al lliurament de l'Inventari a l'ajuntament.

Per l'elecció de les fotografies, fins un màxim de 3, s'ha seguit el criteri de mostrar el bé inventariat en el seu estat actual, mostrant aquelles parts que ens han semblat més interessants, des del punt de vista constructiu o, simplement descriptiu, o des de l'òptica de les patologies. També es poden incloure fotos històriques. Les imatges que es presenten són arxius amb extensió .jpeg, i el volum de cadascuna de les imatges és de qualitat alta. Les referències a les imatges que no han estat fetes per l'autor de les fitxes consten a l'apartat d'observacions.

4.2.- PLÀNOL AMB INDICACIÓ DELS ELEMENTS INVENTARIATS

Font: Mapa toponímic. ICC. Modificat per A. Gómez.

4.3.- ORDENACIÓ DELS LLISTATS

LLISTAT D'ELEMENTS INVENTARIATS PER:

ORDRE NUMÈRIC

DENOMINACIÓ

ORDRE TIPOLÒGIC

Inventari del Patrimoni Cultural de Muntanyola. Llistat per numeració.

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
1	MAS EL CASTELL	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
2	CASTELL DE MÚNTER	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
3	SANT QUIRZE I SANTA JULITA DE MUNTANYOLA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
4	SANT ESTEVE DE MÚNTER	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
5	VILAVENDRELL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
6	LA ROCA	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
7	DALMAU	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
8	PUIGCARBÓ	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
9	TARRADELLAS	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
10	SERRA-RICA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
11	CAPELLA DE SANT PERE DEL CASTELL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
12	SUBIRANA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
13	LA RIERA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
14	PUIGLLAT	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
15	EL SOLÀ	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
16	LA SERRA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
17	MATAVAQUES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
18	EL VILAR DE MÚNTER	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
19	EL CAMP	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
20	COMELLES	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
21	LA MUNTADA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
22	LA FÀBREGA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
23	CAL CAMPANER	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
24	RECTORIA DE SANT ESTEVE DE MÚNTER	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
25	CAPELLA DEL PURÍSSIM COR	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
26	CAPELLA DE SANT ISIDRE AL MAS DALMAU	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
27	CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DE LA BONA SORT	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
28	CISTA DE SERRA SUBIRANA	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
29	FOSSA D'EN TERRADES	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
30	MÚNTER	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
31	JACIMENT DE SANT QUIRZE DE MUNTANYOLA	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
32	NECRÒPOLIS DE SANT ESTEVE DEL MÚNTER	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
33	JACIMENT PALEONTOLÒGIC DE SANT QUIRZE DE	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
34	BELLAVISTA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
35	BUENOS AIRES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
36	ARXIU MAS VILAR	3.2	Patrimoni documental	Fons documental
37	CAL ROS	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
38	CAL ROS DE MÚNTER	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
39	CAN FABRÉ	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
40	CAN GAJA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
41	CAN GÜELL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
42	CAN LLEÓ	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
43	CAN PUIG	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
44	CAN RIERA DELS ASSENÇAMENTS	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
45	MAS EL CASTELL DE MÚNTER	1.1	Patrimoni immoble	Edifici

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
46	CASANOVA DE LA VALL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
47	BARRACA DE PUIGSAURINA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
48	CASANOVA DE PERARIERA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
49	BASSA DE POSTIUS	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
50	CLAVEGUERES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
51	COMANOVELLA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
52	DOSRIUS	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
53	EL BOIX	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
54	EL BOSC	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
55	EL COLOMER	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
56	EL MAS	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
57	EL MOLÍ DE LA ROCA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
58	EL MOLÍ DE LA ROVIRA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
59	EL MOLÍ DE PUIGCARBÓ	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
60	EL PELEÍ	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
61	EL SOT DE L'OM	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
62	FONTANELLES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
63	CAN FREIXENET	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
64	L'ALIBERCH DE BAIX	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
65	L'ALIBERCH DE DALT	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
66	L'ARISSA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
67	L'HOSTALET	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
68	COL·LECCIÓ D'EINES DEL CASTELL	2.3	Patrimoni moble	Col·lecció
69	LA CASETA D'EN SERRA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
70	CAN FARIGOLA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
71	LA FRANQUESA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
72	PUIGMASANELL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
73	LA ROCASSA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
74	LA ROVIRA	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
75	SANT GENÍS DE CARAÜLL	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
76	LA VALL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
77	LES CARRERES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
78	LES COMES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
79	LES ERES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
80	LES OLIVERES	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
81	MIRALLÀ	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
82	MIRAMARGES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
83	PERDALTES	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
84	PLA DEL VILAR	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
85	POSTIUS	1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic
86	LA GUARDIETA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
87	SABORIT	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
88	SAGARELL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
89	TRESSERRES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
90	VILAFORT	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
91	VILARDELL	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
92	CREU DE LA MIRANDA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
93	CREU DE BONS AIRES	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
94	ALZINA MONUMENTAL DE FONTANELLES	5.2	Patrimoni natural	Espècimens botànics
95	PLA DE L'ALZINA BALLADORA	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
96	FEIXES DE LA VALL	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
97	PUIGSAURINA	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
98	LA PEDRA DRETA	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
99	REFUGI DE FAUNA SALVATGE DE SERRA NOVA	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
100	FORMATGES DE MUNTANYOLA	4.2	Patrimoni immaterial	Tècniques artesanals
101	FONT DE JOANA	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
102	FONT DE LA CASANOVA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
103	FONT DE LA ROCA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
104	FONT DE SANT QUIRZE	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
105	FONT DE L'ALIBERCH	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
106	FONT DE L'ARIET	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
107	FONT DE LES ALBES	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
108	FONT DE RÚSTIQUES	2.1	Patrimoni moble	Element urbà
109	FONT DE SUBIRANA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
110	FONT DEL DALMAU	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
111	FONT DEL CABRIT	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
112	FONT DEL VILAR DE MÚNTER	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
113	FONT FREDÀ	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
114	FONT PODRIT	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
115	FONT DE FONTANELLES	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
116	CAPELLA DE LA SAGRADA FAMÍLIA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
117	CAPELLA DE SANT PERE	1.1	Patrimoni immoble	Edifici

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
118	CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DEL CARME	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
119	CAPELLA DE LA PURÍSSIMA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
120	CAMÍ RAMADER DE VIC A MANRESA	1.5	Patrimoni immoble	Obra civil
121	GUIXERA	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
122	ARXIU DE PAU VILARDELL DE MUNTANYOLA	3.2	Patrimoni documental	Fons documental
123	ARXIU MUNICIPAL	3.2	Patrimoni documental	Fons documental
124	ARXIU PARROQUIAL SANT ESTEVE DE MÚNTER	3.2	Patrimoni documental	Fons documental
125	ARXIU PARROQUIAL DE SANT QUIRZE I SANTA	3.2	Patrimoni documental	Fons documental
126	ARXIU MAS ROCA	3.2	Patrimoni documental	Fons documental
127	FESTA DE L'ARBRE I FIRA DE LA NATURA	4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives
128	PICA A SANTA MARIA DE L'ESTANY	2.2	Patrimoni moble	Objecte
129	COVA D'AGLANS	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
130	MARE DE DÉU DEL PI	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
131	LLEGENDA DEL SERRAT DE LA TESTA	4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral
132	CARBONERA DE LA FESTA DE L'ARBRE	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
133	BUGADER DE CENDRA DE LA ROCA	2.2	Patrimoni moble	Objecte
134	FONT DE LA RIERA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
135	FORNS DEL DALMAU	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
136	SANT GENÍS NOU DE LES OLIVERES	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
137	POU D'AGLANS DE PERDALTES	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
138	COLLET DEL CEMENTIRI DELS MOROS	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
139	CAMÍ DE SANT SALVADOR DE SERRALLOPS	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
140	FONT DE LA ZONA ESPORTIVA	2.1	Patrimoni moble	Element urbà
141	PONT DE L'ALIBERCH	1.5	Patrimoni immoble	Obra civil

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
142	REC DE L'ALIBERCH	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
143	CREU DE LES ESCOLES VELLES DE MÚNTER	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
144	CREU DE L'ESGLÉSIA DE MÚNTER	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
145	RETAULES DE L'ESGLÉSIA SANT QUIRZE I SANTA	2.2	Patrimoni moble	Objecte
146	FONT DE PUIGCARBÓ	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
147	FONT DEL CARRER VILAFORT	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
148	POU DEL DALMAU	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
149	POU DEL VILAR	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
150	REFUGI DE CAN VILARDELL	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
151	TEULERIA DEL BOSC	1.4	Patrimoni immoble	Jaciment
152	CREU DE COMELLES	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
153	POU DEL CAMP	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
154	POU DEL FABRÉ	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
155	LLEGENDA DE TRESSERRES	4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral
156	LLEGENDA DE LA GUERRA DEL FRANCÈS	4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral
157	TINA DE CAN OLIVERES	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
158	ESCUT DEL CASTELL	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
159	MOLÍ DE L'ALIBERCH	1.1	Patrimoni immoble	Edifici
160	COL·LECCIÓ D'ESTRIS DE VILAVENDRELL	2.3	Patrimoni moble	Col·lecció
161	RIERA DE MUNTANYOLA	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
162	RIERA DE MÚNTER	5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès
163	FESTA MAJOR DE MÚNTER	4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives
164	FESTA MAJOR DE SANT QUIRZE I SANTA JULITA	4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives
165	FESTA DE SANT ISIDRE	4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives

Núm. Fitxa	Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia
166	RELOTGE DE SOL DE MÚNTER	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
167	PRESA DE LA CASETA D'EN SERRA	1.5	Patrimoni immoble	Obra civil
168	PRESA DE TRESSERRES	1.5	Patrimoni immoble	Obra civil
169	POU DE PERDALTES	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
170	BASSA DEL CAMP	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
171	BASSA DEL MOLÍ DE L'ALIBERCH	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
172	EL BOLL DE LA SERRA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
173	MONÒLIT PLAÇA DE L'ESGLÉSIA	2.1	Patrimoni moble	Element urbà
174	ARXIU DEL MONESTIR DE L'ESTANY	3.2	Patrimoni documental	Fons documental
175	FITA DEL PLA DEL VILAR	1.5	Patrimoni immoble	Obra civil
176	PRESA DE LA FONT DE LA ROCA	1.5	Patrimoni immoble	Obra civil
177	FONT DE SERRA-RICA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic
178	MONÒLIT AVINGUDA DE MUNTANYOLA	2.1	Patrimoni moble	Element urbà
178	FONT DE CANALETA	1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic

Inventari del Patrimoni Cultural de Muntanyola. Llistat per Denominació.

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
5.2	Patrimoni natural	Especimens botànics	ALZINA MONUMENTAL DE FONTANELLES	94
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU DE PAU VILARDELL DE MUNTANYOLA	122
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU DEL MONESTIR DE L'ESTANY	174
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU MAS ROCA	126
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU MAS VILAR	36
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU MUNICIPAL	123
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU PARROQUIAL DE SANT ESTEVE DE MÚNTER	124
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU PARROQUIAL DE SANT QUIRZE I SANTA	125
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	BARRACA DE PUIGSAURINA	47
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	BASSA DE POSTIUS	49
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	BASSA DEL CAMP	170
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	BASSA DEL MOLÍ DE L'ALIBERCH	171
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	BELLAVISTA	34
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	BUENOS AIRES	35
2.2	Patrimoni moble	Objecte	BUGADER DE CENDRA DE LA ROCA	133
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAL CAMPANER	23
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAL ROS	37
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAL ROS DE MÚNTER	38
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	CAMÍ DE SANT SALVADOR DE SERRALLOPS	139
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	CAMÍ RAMADER DE VIC A MANRESA	120
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN FABRÉ	39

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN FARIGOLA	70
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN FREIXENET	63
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN GAJA	40
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN GÜELL	41
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN LLEÓ	42
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN PUIG	43
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN RIERA DELS ASSENÇAMENTS	44
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DE LA BONA SORT	27
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DEL CARME	118
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA PURÍSSIMA	119
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA SAGRADA FAMÍLIA	116
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE SANT ISIDRE AL MAS DALMAU	26
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE SANT PERE	117
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE SANT PERE DEL CASTELL	11
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DEL PURÍSSIM COR	25
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CARBONERA DE LA FESTA DE L'ARBRE	132
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CASANOVA DE LA VALL	46
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CASANOVA DE PERARIERA	48
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	CASTELL DE MÚNTER	2
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	CISTA DE SERRA SUBIRANA	28
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CLAVEGUERES	50
2.3	Patrimoni moble	Col·lecció	COL·LECCIÓ D'EINES DEL CASTELL	68
2.3	Patrimoni moble	Col·lecció	COL·LECCIÓ D'ESTRIS DE VILAVENDRELL	160
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	COLLET DEL CEMENTIRI DELS MOROS	138

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	COMANOVELLA	51
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	COMELLES	20
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	COVA D'AGLANS	129
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE BONS AIRES	93
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE COMELLES	152
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE LA MIRANDA	92
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE LES ESCOLES VELLES DE MÚNTER	143
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE L'ESGLÉSIA DE MÚNTER	144
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	DALMAU	7
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	DOSRIUS	52
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL BOIX	53
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	EL BOLL DE LA SERRA	172
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL BOSC	54
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL CAMP	19
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL COLOMER	55
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MAS	56
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MOLÍ DE LA ROCA	57
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MOLÍ DE LA ROVIRA	58
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MOLÍ DE PUIGCARBÓ	59
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL PELEÍ	60
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL SOLÀ	15
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	EL SOT DE L'OM	61
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL VILAR DE MÚNTER	18
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	ESCUT DEL CASTELL	158

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FEIXES DE LA VALL	96
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA DE L'ARBRE I FIRA DE LA NATURA	127
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA DE SANT ISIDRE	165
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA MAJOR DE MÚNTER	163
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA MAJOR DE SANT QUIRZE I SANTA JULITA	164
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	FITA DEL PLA DEL VILAR	175
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE CANALETA	179
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE FONTANELLES	115
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE JOANA	101
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE LA CASANOVA	102
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE LA RIERA	134
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE LA ROCA	103
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	FONT DE LA ZONA ESPORTIVA	140
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE L'ALIBERCH	105
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE L'ARIET	106
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE LES ALBES	107
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE PUIGCARBÓ	146
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	FONT DE RÚSTIQUES	108
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE SANT QUIRZE	104
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE SERRA-RICA	177
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE SUBIRANA	109
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DEL CABRIT	111
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DEL CARRER VILAFORT	147
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DEL DALMAU	110
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DEL VILAR DE MÚNTER	112

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT FREDA	113
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT PODRIT	114
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	FONTANELLES	62
4.2	Patrimoni immaterial	Tècniques artesanals	FORMATGES DE MUNTANYOLA	100
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FORNS DEL DALMAU	135
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	FOSSA D'EN TERRADES	29
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	GUIXERA	121
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	JACIMENT DE SANT QUIRZE DE MUNTANYOLA	31
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	JACIMENT PALEONTOLÒGIC DE SANT QUIRZE	33
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA CASETA D'EN SERRA	69
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA FABREGA	22
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA FRANQUESA	71
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA GUARDIETA	86
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA MUNTADA	21
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	LA PEDRA DRETA	98
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA RIERA	13
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	LA ROCA	6
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA ROCASSA	73
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	LA ROVIRA	74
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA SERRA	16
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA VALL	76
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	L'ALIBERCH DE BAIX	64
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	L'ALIBERCH DE DALT	65
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	L'ARISSA	66

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LES CARRERES	77
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LES COMES	78
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LES ERES	79
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	LES OLIVERES	80
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	L'HOSTALET	67
4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral	LLEGENDA DE LA GUERRA DEL FRANCÈS	156
4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral	LLEGENDA DE TRESSERRES	155
4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral	LLEGENDA DEL SERRAT DE LA TESTA	131
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	MARE DE DÉU DEL PI	130
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	MAS EL CASTELL	1
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MAS EL CASTELL DE MÚNTER	45
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MATAVAQUES	17
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MIRALLÀ	81
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MIRAMARGES	82
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MOLÍ DE L'ALIBERCH	159
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	MONÒLIT AVINGUDA DE MUNTANYOLA	178
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	MONÒLIT PLAÇA DE L'ESGLÉSIA	173
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	MÚNTER	30
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	NECRÒPOLIS DE SANT ESTEVE DEL MÚNTER	32
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	PERDALTES	83
2.2	Patrimoni moble	Objecte	PICA SANTA MARIA DE L'ESTANY	128
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	PLA DE L'ALZINA BALLADORA	95
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PLA DEL VILAR	84
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PONT DE L'ALIBERCH	141

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	POSTIUS	85
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU D'AGLANS DE PERDALTES	137
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DE PERDALTES	169
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL CAMP	153
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL DALMAU	148
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL FABRÉ	154
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL VILAR	149
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PRESA DE LA CASETA D'EN SERRA	167
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PRESA DE LA FONT DE LA ROCA	176
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PRESA DE TRESSERRES	168
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PUIGCARBÓ	8
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PUIGLLAT	14
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PUIGMASANELL	72
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	PUIGSAURINA	97
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	REC DE L'ALIBERCH	142
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	RECTORIA DE SANT ESTEVE DE MÚNTER	24
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	REFUGI DE CAN VILARDELL	150
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	REFUGI DE FAUNA SALVATGE DE SERRA NOVA	99
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	RELOTGE DE SOL DE MÚNTER	166
2.2	Patrimoni moble	Objecte	RETAULES DE L'ESGLÉSIA DE SANT QUIRZE I SANTA	145
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	RIERA DE MUNTANYOLA	161
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	RIERA DE MÚNTER	162
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	SABORIT	87
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SAGARELL	88

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SANT ESTEVE DE MÚNTER	4
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	SANT GENÍS DE CARAÜLL	75
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SANT GENÍS NOU DE LES OLIVERES	136
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SANT QUIRZE I SANTA JULITA DE MUNTANYOLA	3
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SERRA-RICA	10
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SUBIRANA	12
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	TARRADELLAS	9
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	TEULERIA DEL BOSC	151
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	TINA DE CAN OLIVERES	157
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	TRESSERRES	89
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	VILAFORT	90
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	VILARDELL	91
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	VILAVENDRELL	5

Inventari del Patrimoni Cultural de Muntanyola. Llistat per ordre tipològic.

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	BARRACA DE PUIGSAURINA	47
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	BELLAVISTA	34
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	BUENOS AIRES	35
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAL CAMPANER	23
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAL ROS	37
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAL ROS DE MÚNTER	38
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN FABRÉ	39
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN FARIGOLA	70
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN FREIXENET	63
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN GAJA	40
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN GÜELL	41
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN LLEÓ	42
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN PUIG	43
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAN RIERA DELS ASSENÇAMENTS	44
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DE LA BONA SORT	27
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DEL CARME	118
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA PURÍSSIMA	119
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE LA SAGRADA FAMÍLIA	116
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE SANT ISIDRE AL MAS DALMAU	26
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE SANT PERE	117
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DE SANT PERE DEL CASTELL	11

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CAPELLA DEL PURÍSSIM COR	25
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CASANOVA DE LA VALL	46
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CASANOVA DE PERARIERA	48
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	CLAVEGUERES	50
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	COMANOVELLA	51
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	DALMAU	7
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	DOSRIUS	52
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL BOIX	53
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL BOSC	54
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL CAMP	19
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL COLOMER	55
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MAS	56
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MOLÍ DE LA ROCA	57
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MOLÍ DE LA ROVIRA	58
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL MOLÍ DE PUIGCARBÓ	59
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL PELEÍ	60
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL SOLÀ	15
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	EL VILAR DE MÚNTER	18
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	FONTANELLES	62
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	GUIXERA	121
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA CASETA D'EN SERRA	69
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA FABREGA	22
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA FRANQUESA	71
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA GUARDIETA	86

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA MUNTADA	21
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA RIERA	13
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA ROCASSA	73
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA SERRA	16
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LA VALL	76
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	L'ALIBERCH DE DALT	65
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	L'ARISSA	66
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LES CARRERES	77
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LES COMES	78
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	LES ERES	79
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	L'HOSTALET	67
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MAS EL CASTELL DE MÚNTER	45
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MATAVAQUES	17
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MIRALLÀ	81
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MIRAMARGES	82
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	MOLÍ DE L'ALIBERCH	159
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PLA DEL VILAR	84
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PUIGCARBÓ	8
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PUIGLLAT	14
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	PUIGMASANELL	72
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	RECTORIA DE SANT ESTEVE DE MÚNTER	24
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SAGARELL	88
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SANT ESTEVE DE MÚNTER	4
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SANT GENÍS NOU DE LES OLIVERES	136

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SANT QUIRZE I SANTA JULITA DE MUNTANYOLA	3
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SERRA-RICA	10
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	SUBIRANA	12
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	TRESSERRES	89
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	VILAFORT	90
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	VILARDELL	91
1.1	Patrimoni immoble	Edifici	VILAVENDRELL	5
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	COMELLES	20
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	LA ROCA	6
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	LA ROVIRA	74
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	L'ALIBERCH DE BAIX	64
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	LES OLIVERES	80
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	MAS EL CASTELL	1
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	PERDALTES	83
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	POSTIUS	85
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	TARRADELLAS	9
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	BASSA DE POSTIUS	49
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	BASSA DEL CAMP	170
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	BASSA DEL MOLÍ DE L'ALIBERCH	171
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CARBONERA DE LA FESTA DE L'ARBRE	132
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	COVA D'AGLANS	129
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE BONS AIRES	93
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE COMELLES	152
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE LA MIRANDA	92

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE LES ESCOLES VELLES DE MÚNTER	143
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	CREU DE L'ESGLÉSIA DE MÚNTER	144
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	EL BOLL DE LA SERRA	172
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	EL SOT DE L'OM	61
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	ESCU T DEL CASTELL	158
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FEIXES DE LA VALL	96
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE CANALETA	179
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE LA CASANOVA	102
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE LA RIERA	134
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE LA ROCA	103
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE L'ALIBERCH	105
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE PUIGCARBÓ	146
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE SANT QUIRZE	104
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE SERRA-RICA	177
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DE SUBIRANA	109
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DEL CARRER VILAFORT	147
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DEL DALMAU	110
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT DEL VILAR DE MÚNTER	112
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FONT FRED A	113
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	FORNS DEL DALMAU	135
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	MARE DE DÉU DEL PI	130
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU D'AGLANS DE PERDALTES	137
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DE PERDALTES	169
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL CAMP	153
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL DALMAU	148

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL FABRÉ	154
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	POU DEL VILAR	149
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	REC DE L'ALIBERCH	142
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	REFUGI DE CAN VILARDELL	150
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	RELOTGE DE SOL DE MÚNTER	166
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	TINA DE CAN OLIVERES	157
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	CAMÍ DE SANT SALVADOR DE SERRALLOPS	139
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	CASTELL DE MÚNTER	2
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	CISTA DE SERRA SUBIRANA	28
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	COLLET DEL CEMENTIRI DELS MOROS	138
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	FOSSA D'EN TERRADES	29
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	JACIMENT DE SANT QUIRZE DE MUNTANYOLA	31
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	JACIMENT PALEONTOLÒGIC DE SANT QUIRZE DE	33
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	MÚNTER	30
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	NECRÒPOLIS DE SANT ESTEVE DEL MÚNTER	32
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	SABORIT	87
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	SANT GENÍS DE CARAÜLL	75
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment	TEULERIA DEL BOSC	151
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	CAMÍ RAMADER DE VIC A MANRESA	120
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	FITA DEL PLA DEL VILAR	175
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PONT DE L'ALIBERCH	141
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PRESA DE LA CASETA D'EN SERRA	167
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PRESA DE LA FONT DE LA ROCA	176
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	PRESA DE TRESSERRES	168

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	FONT DE LA ZONA ESPORTIVA	140
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	FONT DE RÚSTIQUES	108
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	MONÒLIT AVINGUDA DE MUNTANYOLA	178
2.1	Patrimoni moble	Element urbà	MONÒLIT PLAÇA DE L'ESGLÉSIA	173
2.2	Patrimoni moble	Objecte	BUGADER DE CENDRA DE LA ROCA	133
2.2	Patrimoni moble	Objecte	PICA A SANTA MARIA DE L'ESTANY	128
2.2	Patrimoni moble	Objecte	RETAULES DE L'ESGLÉSIA DE SANT QUIRZE I SANTA	145
2.3	Patrimoni moble	Col·lecció	COL·LECCIÓ D'EINES DEL CASTELL	68
2.3	Patrimoni moble	Col·lecció	COL·LECCIÓ D'ESTRIS DE VILAVENDRELL	160
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU DE PAU VILARDELL DE MUNTANYOLA	122
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU DEL MONESTIR DE L'ESTANY	174
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU MAS ROCA	126
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU MAS VILAR	36
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU MUNICIPAL	123
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU PARROQUIAL DE SANT ESTEVE DE MÚNTER	124
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	ARXIU PARROQUIAL DE SANT QUIRZE I SANTA	125
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA DE L'ARBRE I FIRA DE LA NATURA	127
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA DE SANT ISIDRE	165
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA MAJOR DE MÚNTER	163
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	FESTA MAJOR DE SANT QUIRZE I SANTA JULITA	164
4.2	Patrimoni immaterial	Tècniques artesanals	FORMATGES DE MUNTANYOLA	100
4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral	LLEGENDA DE LA GUERRA DEL FRANCÈS	156
4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral	LLEGENDA DE TRESSERRES	155
4.3	Patrimoni immaterial	Tradició oral	LLEGENDA DEL SERRAT DE LA TESTA	131

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Núm. Fitxa
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE FONTANELLES	115
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE JOANA	101
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE L'ARIET	106
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DE LES ALBES	107
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT DEL CABRIT	111
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	FONT PODRIT	114
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	LA PEDRA DRETA	98
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	PLA DE L'ALZINA BALLADORA	95
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	PUIGSAURINA	97
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	REFUGI DE FAUNA SALVATGE DE SERRA NOVA	99
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	RIERA DE MUNTANYOLA	161
5.1	Patrimoni natural	Zones d'interès	RIERA DE MÚNTER	162
5.2	Patrimoni natural	Espècimens botànics	ALZINA MONUMENTAL DE FONTANELLES	94

5.-CRITERIS DE SELECCIÓ

Criteris generals d'intervenció i selecció emprats a l'hora de fitxar o descartar els elements detectats.

Els criteris d'intervenció i selecció emprats es basen en una sèrie de premisses preestablertes. Així doncs, s'ha seguit diversos criteris a l'hora de seleccionar els béns que formen part d'aquest inventari del patrimoni cultural de Muntanyola. Hi havia alguns béns que s'havien de fitxar sense cap mena de dubte ja que es tracta d'aquells elements que en el moment d'iniciar el recull ja estaven protegits, catalogats o inventariats per la Generalitat de Catalunya o per alguna altra administració. De fet, tot i tractar-se de bastants elements, aquests eren força dispersos i en el cas concret del patrimoni immoble, la selecció era molt incompleta.

A l'inventari del patrimoni Arquitectònic de Catalunya (IPA) hi ha documentats 28 elements patrimonials.

Aquests elements són bàsicament béns immobles (esglésies i masies).

Mas el Castell [Fitxa n.1]

Castell de Múnter [Fitxa n.2]

Església de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola [Fitxa n.3]

Església de Sant Esteve de Múnter [Fitxa n.4],

Vilavendrell [Fitxa n.5]

La Roca [Fitxa n.6]

El Dalmau [Fitxa n.7]

Puigcarbó [Fitxa n.8]

Tarradelles [Fitxa n.9]

Serra-Rica [Fitxa n.10]

Capella de Sant Pere del Castell [Fitxa n.11]

Sobirana [Fitxa n.12]

La Riera [Fitxa n.13]

Puigllat [Fitxa n.14]

El Solà [Fitxa n.15]

La Serra [Fitxa n.16]

Matavaques [Fitxa n.17]

El Vilar de Múnter [Fitxa n.18]

El Camp [Fitxa n.19]
Comelles [Fitxa n.20]
La Muntada [Fitxa n.21]
La Fàbrega [Fitxa n.22]
Rectoria de Sant Quirze o cal Campaner [Fitxa n.23]
Rectoria de Sant Esteve [Fitxa n.24]
Capella del Puríssim Cor del mas Vilavendrell [Fitxa n.25]
Capella de Sant Isidre del mas Dalmau [Fitxa n.26]
Capella de la Mare de Déu de la Bonasort al mas Comelles [Fitxa n.27]
Tina de Can Oliveres [Fitxa n.157]

Per a la selecció de la resta de béns del patrimoni immoble s'ha intentat, per una banda, completar la llista de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic, tant pel que fa als elements rurals com pel que fa als edificis del nucli urbà. Hem inclòs tots aquells masos i aquelles construccions que pel seu interès arquitectònic (edificis modernistes i noucentistes) hem cregut oportú. Així doncs, els béns del patrimoni immoble han estat seleccionats en valor del seu interès patrimonial a nivell local, per ser determinants en la formació de l'actual nucli urbà, i els masos com a referents d'una vida rural basada en una economia agrícola.

Quan es van establir els criteris de selecció va semblar adequat relativitzar la importància de cadascun dels béns dins el context local. En el moment d'incloure un arbre, per exemple, es va seguir un doble criteri: per un costat la monumentalitat de l'exemplar respecte el conjunt del municipi i el fet de que es tractés d'un referent per a la gent del municipi, ja fos per tradició, per toponímia o per altres condicionants de tipus social o històric.

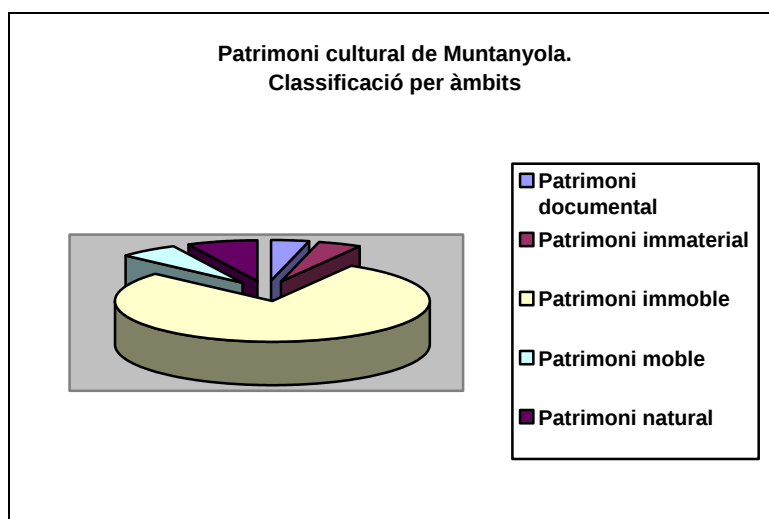
El fons documental conservat ha estat solament ressenyat. Com passa amb tots els fons d'aquesta mena, però, és possible que existeixi documentació històrica i imatges fotogràfiques que estiguin en mans de particulars que ja no viuen al municipi i/o sense classificar en diversos arxius, sovint ben allunyats del poble i, fins al moment, desconeguts.

5.1- ELEMENTS FITXATS

Al fer una valoració estadística sobre els elements del patrimoni cultural del municipi de Muntanyola, i prenent per base les 179 fitxes inventariades, ens trobem amb un representació de quasi totes les categories. En els grans conjunts establerts (patrimoni immoble, patrimoni moble, patrimoni documental, patrimoni immaterial i patrimoni natural), observem una *lògica* preeminència dels elements immobles sobre la resta. Aquest fet és ben coherent en una població rural però amb un territori escassament antropitzat a causa de la gran àrea boscosa que comprèn el municipi. És sobretot la llarga ocupació de la zona i l'auge constructiu, documentat en certs moments històrics - sobretot durant la baixa edat mitjana i el segle XIX- el que ha contribuït a ampliar l'inventari dels elements immobles del municipi.

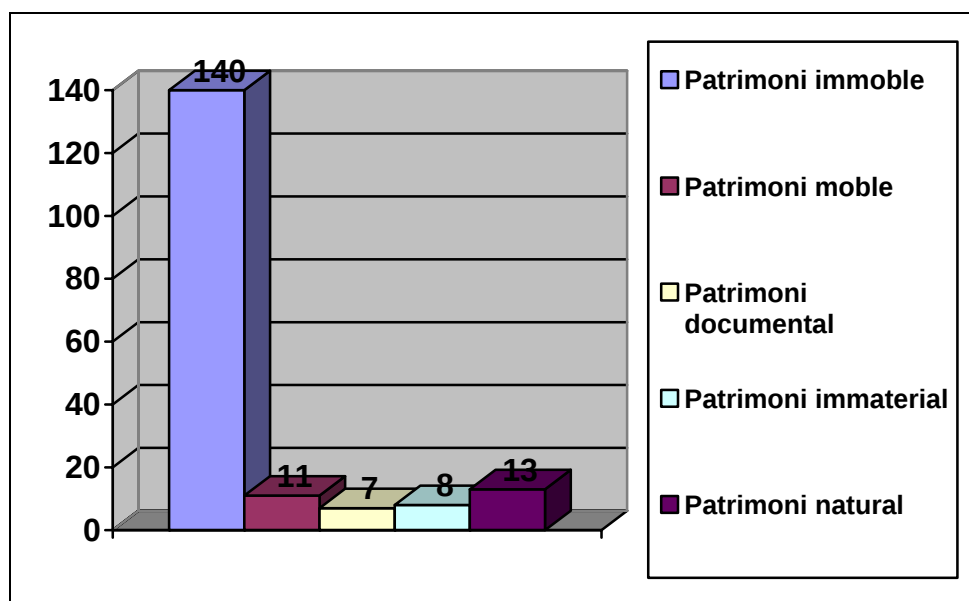
A l'inventari s'ha volgut individualitzar aquells elements que destaquen per sobre la resta, potenciant per exemple els elements del medi natural, tot i que aquests s'han agrupat per conjunts i no només s'han individualitzat els espècimens declarats i protegits per l'administració, per la qual cosa el nombre de fitxes de patrimoni immoble serà molt superior.

El gràfic que segueix reflecteix, doncs, els àmbits recollits a l'inventari en percentatges i en base les 5 categories establertes per l'Oficina de Patrimoni Cultural:

Així, amb un 79%, el patrimoni immoble és el més nombrós, seguit del patrimoni

natural amb un 7% i del moble amb un 6%, mentre que el patrimoni immaterial i el patrimoni documental amb un 4% cadascun, acaben de conformar el conjunt. Hem de recordar que el patrimoni immoble comprèn des dels conjunts arquitectònics a altres grups com els edificis, els elements arquitectònics i els jaciments arqueològics; per això el volum d'aquest cos esdevé el més significatiu.

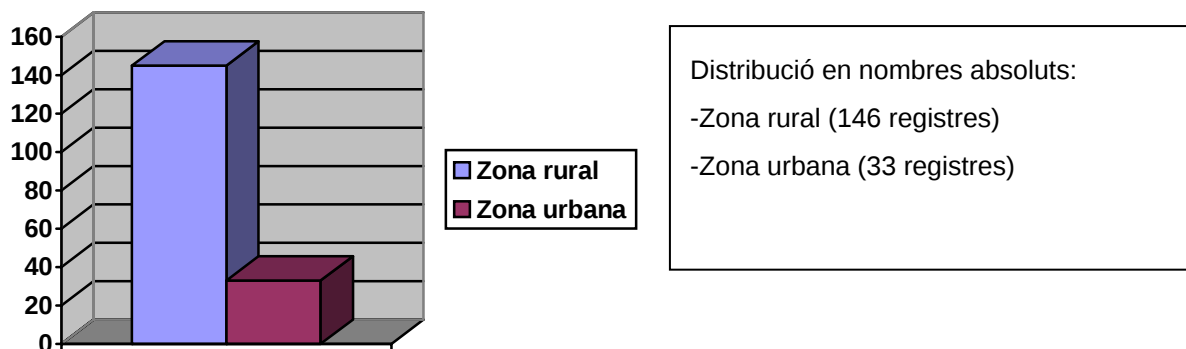
Patrimoni cultural de Muntanyola

Àmbits en nombres absoluts

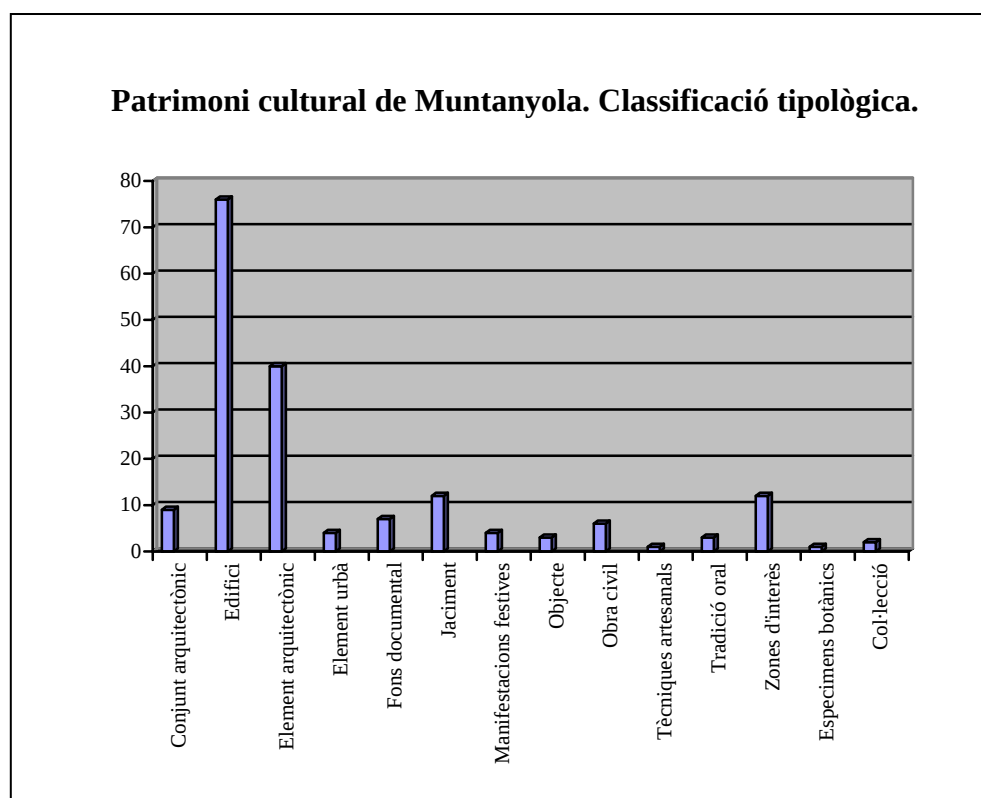
(179 registres)

Dins del conjunt de tipologies registrades del patrimoni cultural de Muntanyola es constata clarament el predomini dels elements immobles sobre la resta, tractar-se, principalment d'elements de gran entitat arquitectònica construïts en zones muntanyoses i, en alguns casos, de certa inaccessibilitat i poca freqüentació. Aquests elements, entre els quals destaquen els edificis i els elements arquitectònics, són majoritaris.

Cal remarcar que al municipi, de base econòmica centrada en el sector primari, actualment es conrea una dècima part del total de les terres i tres quartes parts es consideren terreny forestal. La superfície mitjana de les explotacions és de 46 ha, si bé el 25% és format per explotacions de més de 100 ha. I la terra es treballa majoritàriament (en un 86%) sota el règim directe de propietat.

El gràfic que segueix, doncs, reflecteix els àmbits recollits a l'inventari, segons la classificació tipològica.

Al seguir un criteri d'atribució general sobre els elements tipològics més representats, els resultats no són gens sorprenents: l'element més vegades referenciat és l'edifici (42%), seguit de l'element arquitectònic (23%), mentre que 'han diferenciat nou conjunts arquitectònics, que suposen un 4% de la mostra.

L'existència d'un assentament estable i ben documentat des de l'alta edat mitjana ha

permès que molts dels edificis que ens han pervingut avui en dia siguin una herència de l'època medieval i moderna. Això ha fet que gairebé la totalitat dels masos siguin elements a contemplar i incloure en el present inventari.

La resta d'elements tipològics segueix uns patrons més relacionats amb l'escassa dinàmica demogràfica de la zona: un 4 % fons documentals, i un 2 % seran objectes, elements urbans i tradició oral. Cal apuntar l'existència de zones d'interès arqueològic classificats com a jaciments arqueològics, presents en un 7%, i que comprenen un conjunt de cronologies variades que van des del neolític fins a l'edat mitjana. Pel que fa al patrimoni natural, aquest també permet evidenciar la naturalesa del municipi: els espècimens botànics estan representats en un 1%, mentre que un 7% són zones d'interès natural, tant per la presència d'un espai d'interès, com un bosc o llera d'un riu, com per la seva representativitat, que es vincula al seu entorn eminentment agrari i muntanyenc.

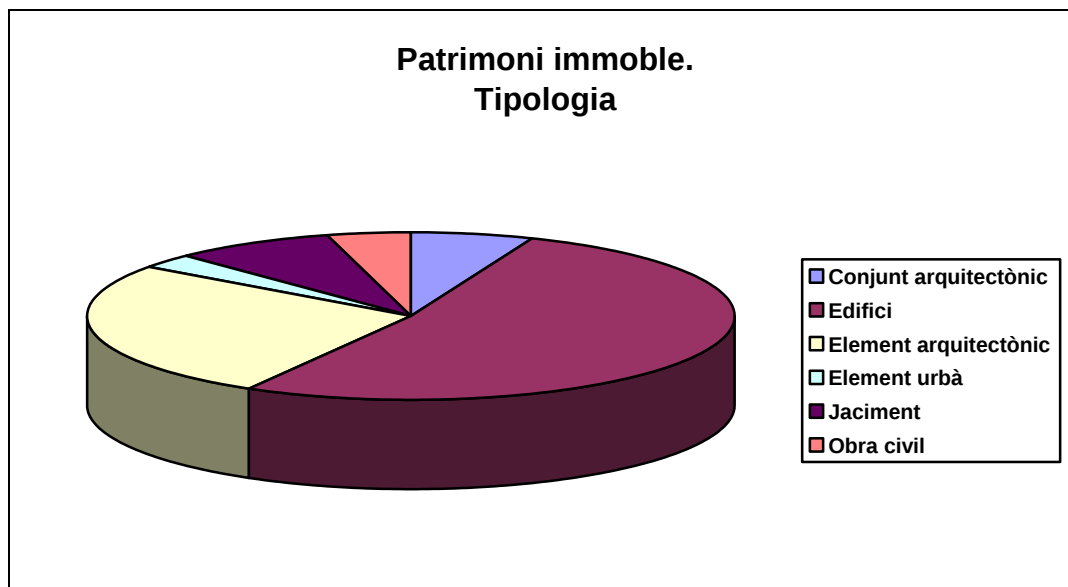
Patrimoni immoble

Així, al fer un primer anàlisi del patrimoni immoble cal assenyalar que la totalitat del patrimoni immoble inventariat es troba disseminat per tot el terme: les dues esglésies parroquials de Sant Quirze [Fitxa n.3], i Sant Esteve [Fitxa n.4], els dos castells de Muntanyola [Fitxa n.1], i de Múnter [Fitxa n.2], les capelles dels diversos masos i, tots els masos històrics. Possiblement, aquests edificis religiosos rurals són els més antics conservats; dels masos inicials, alguns d'ells documentats des de l'alta edat mitjana, no en queden restes visibles: o han desaparegut, o es van transformar a partir del segle XVII; el Vilar [Fitxa n.18], la Serra [Fitxa n.16], les Eres [Fitxa n.79], la Roca [Fitxa n.6], la Rovira [Fitxa n.74], Dalmau [Fitxa n.7], Vilavendrell [Fitxa n.5], Perdaltes [Fitxa n.83], la Muntada [Fitxa n.21], etc.

De fet, exceptuant els 12 jaciments arqueològics, els 38 elements arquitectònics i 6 elements d'obra civil, la resta, 76 elements, són edificis, ja siguin aïllats, formant un conjunt o parcialment enderrocats. El grup d'elements adscrits a obra civil es caracteritza per la presència de ponts i camins (PR o GR, camins rals i de transhumància, etc.). I finalment tenim els 9 elements adscrits a conjunt arquitectònic i que són: el mas el Castell de Muntanyola [Fitxa n.1], el mas la Roca [Fitxa n.6], Tarradelles [Fitxa n.9], mas Comelles [Fitxa n.20], l'Aliberch de Baix [Fitxa n.64], La Rovira [Fitxa n.74], Les Oliveres [Fitxa n.80], Perdaltes [Fitxa n.83] i el mas Postius

[Fitxa n.85].

Tipològicament la representació dels elements que conformen el patrimoni immoble es distribueix de la següent manera:

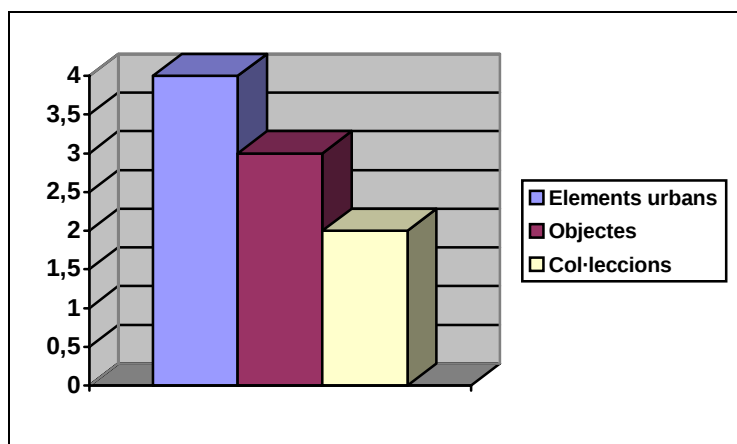

Patrimoni moble

Els béns mobles inclosos en aquest inventari són escassos. S'han inventariat com elements urbans la Font de la zona esportiva [Fitxa n.140], Font de Rústiques [Fitxa n.108], el monòlit de l'Avinguda Muntanyola [Fitxa n.178] i el monòlit de la Plaça de l'església [Fitxa n.173]. A l'apartat l'objectes s'han individualitzat el bugader de cendra del mas la Roca [Fitxa n.133], els retaules de l'església de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola [Fitxa n.145], i la pica de Santa Maria de l'Estany [Fitxa n.128].

Respecte a les col·leccions, cal pensar que n'hi ha més de les que s'han inventariat. D'una banda, perquè no s'ha pogut accedir a l'interior de moltes cases, i en algunes, se'ns va demanar que no féssim esment de les pertinences que hi tenien, la qual cosa hem respectat; i per altra banda, pel que fa a moltes altres cases, els propietaris les tenen en un estat d'abandó i desús. S'ha inventariat la col·lecció d'eines del mas el Castell de Muntanyola [Fitxa n.68] i la col·lecció d'estris del mas Vilavendrell [Fitxa n.160]. Són significatius els elements d'interès etnològic del mas la Roca, Serra-Rica i el Dalmau, però no s'han inventariat al tractar-se de col·leccions associades a cases de turisme rural, amb peces de procedència diversa. Tot i això aquests es troben referenciats a

l'apartat d'elements no inventariats.

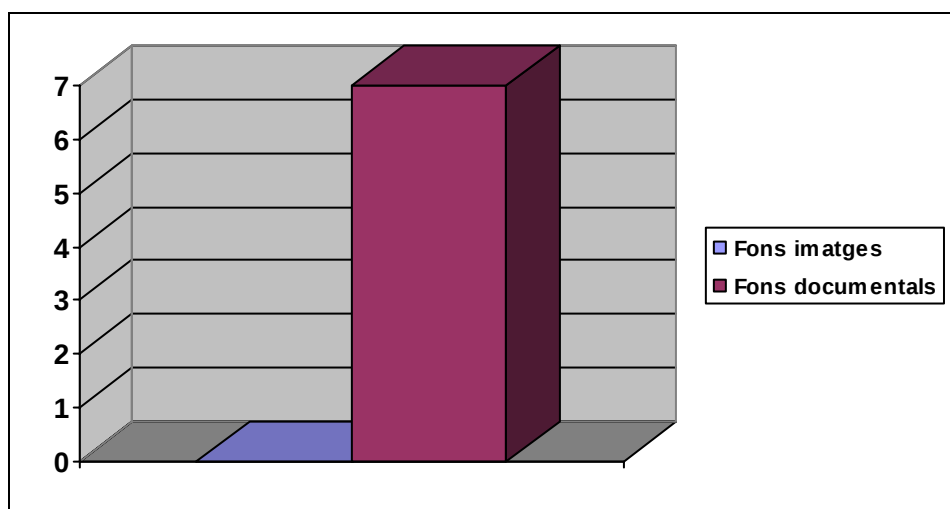

Patrimoni moble (9 registres)

Patrimoni documental

El patrimoni documental inventariat correspon als fons documentals dels diversos arxius d'origen religiós o laic i que es troben principalment en mans privades. Per un costat, a nivell públic, hi ha l'arxiu municipal [Fitxa n.123] conservat a l'ajuntament i, per l'altre, hi ha els arxius parroquials de Muntanyola (església de Sant Quirze i Santa Julita [Fitxa n.125] i l'església de Sant Esteve de Múnter [Fitxa n.124],) així com l'arxiu del monestir de l'Estany [Fitxa n.174].

Els arxius de propietat privada, en aquest municipi, són abundants, i presenten una documentació molt interessant sobre la història del poble a partir dels documents familiars, tot i que parcial, ja que es tracta de la documentació dels masos. Destaca l'arxiu del mas Roca [Fitxa n.126], amb abundant documentació del segle XIX, i els arxius del Mas el Vilar de Múnter [Fitxa n.36] o del Vilardell [Fitxa n.122]. Malgrat que algunes famílies del municipi han guardat part de la documentació de la seva llar o la seva família, una de les dificultats habituals a Muntanyola, com en la resta de municipis, rau en la manca d'ordenació d'aquests fons i en la manca de conscienciació social de que són béns preservar i documentar, a part dels problemes de conservació dels mateixos. També es dona el fet que un mateix edifici hagi canviat de propietaris i que la documentació s'hagi anat fragmentant i perdent pel camí. Així, molts propietaris actuals, interessats en la documentació antiga de les seves finques i masos, es troben amb uns fons que han minvat notablement o que ja han desaparegut.

Patrimoni documental

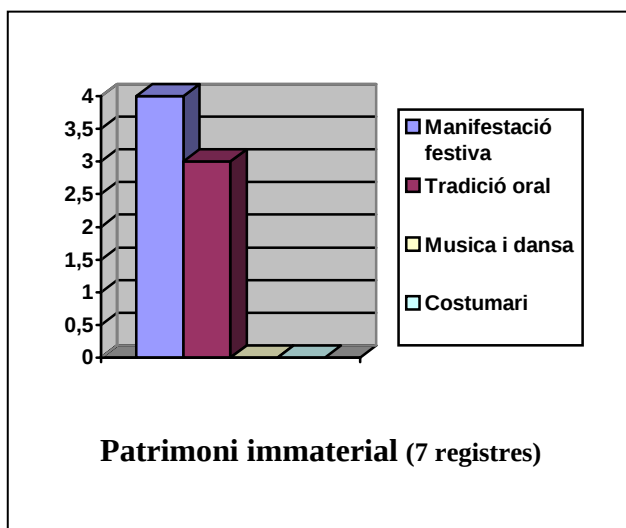
Tipologies en nombres absoluts

(7 registres)

Patrimoni immaterial

El patrimoni immaterial és difícil de documentar, principalment a causa de la manca de documentació associada. S'han recollit 4 manifestacions festives, la més recent de les quals correspon a la festivitat local de la Festa de l'Arbre i Fira de la Natura [Fitxa n. 127], que es troba molt lligada a l'entorn natural del municipi, i que constitueix un dels més importants elements de cohesió social de Muntanyola. A part hi ha les dues festes majors de Múnter [Fitxa n. 163] i Muntanyola [Fitxa n. 164], i la festivitat de Sant Isidre [Fitxa n. 165], festa que es celebrava quan Muntanyola era agregat de Santa Eulàlia de Riuprimer, i que actualment no es celebra.

Altres manifestacions festives o fires són relativament modernes, i moltes d'altres són compartides en el costumari català (llegendes, sardanes, cançons, etc.) per la qual cosa no s'han inventariat, tot i que consten a l'apartat d'elements no inventariats.

Patrimoni immaterial (7 registres)

S'han inventariat tres elements de tradició oral corresponents a llegendes i costums antics que part de la població,

menys vinculada al municipi no coneix, tot i que en el cas de la llegenda del Serrat de la Testa s'ha publicat al llibre de ROVIÓ, X. (2000).

Es tracta de la Llegenda de la guerra del Francès [Fitxa n. 156], vinculat a les vicissituds que patí la població durant aquest episodi bèl·lic, de la Llegenda del Serrat de la Testa [Fitxa n. 131], relacionada amb l'entorn geogràfic, i d'altres que fan esment a masies concretes, com la Llegenda de Tresserres [Fitxa n. 155].

En definitiva, a banda d'un patrimoni immaterial compartit amb altres municipis de la comarca i de Catalunya, Muntanyola disposa i gaudeix d'un patrimoni genuí important i que no es pot perdre.

Patrimoni natural

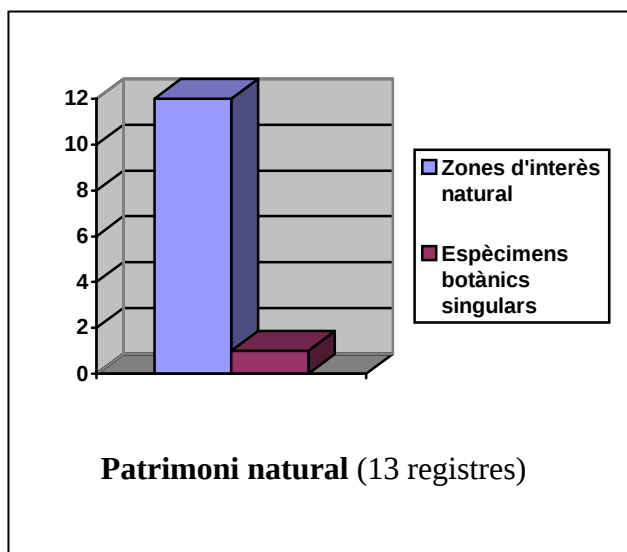
Pel que fa al patrimoni natural, aquest també permet evidenciar el gran valor natural i paisatgístic del municipi. Cal recordar que el terme municipal de Muntanyola és un municipi de muntanya, que gaudeix d'abundants espais verds concentrats a la zona de Caraüll i de Muntanyola, i amb una part més agrícola a la zona de Múnter.

Cal assenyalar que el municipi té un espècimen botànic declarat monumental per la DG de Medi Natural l'alzina de Fontanelles [Fitxa n. 94] i també cal remarcar la necessitat imminent de realitzar un estudi biològic exhaustiu de la zona, documentar i declarar altres espècimens singulars mitjançant la declaració d'arbres d'interès local o comarcal.

Per altra banda, s'ha englobat sota el terme de “zones d'interès natural” diversos entorns (arbredes, fonts, zones de ribera i punts geogràfics concrets) que, a més del seu valor natural intrínsec, tenen un gran interès social i cultural. Aquest és el cas de les fonts principals del municipi, moltes d'elles vinculades a les grans explotacions rurals com la Font de Fontanelles [Fitxa n. 115], Font Joana [Fitxa n. 101], Font de l'Ariet [Fitxa n. 106], Font de les Albes [Fitxa n. 107], Font del Cabrit [Fitxa n. 111], i Font Podrit [Fitxa n. 114].

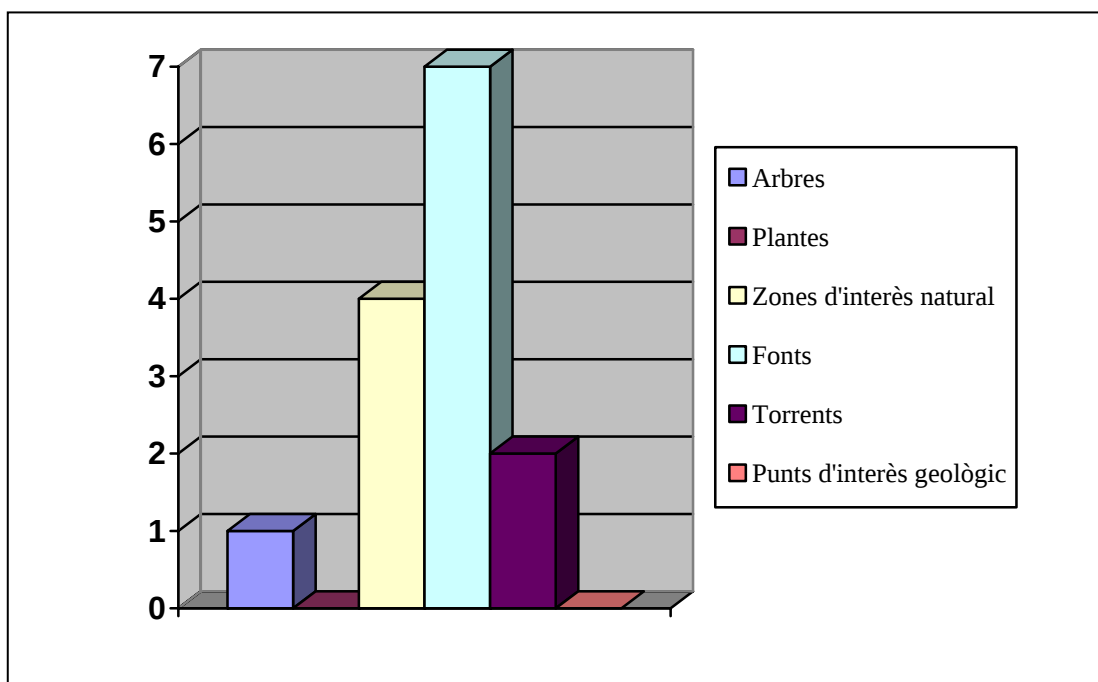
Espais com la Pedra Dreta [Fitxa n. 98], el Pla de l'alzina balladora [Fitxa n. 95], Puigsaurina [Fitxa n. 97], el Refugi de Fauna Salvatge de Serra Nova [Fitxa n. 99], la Riera de Muntanyola [Fitxa n. 161], Riera de Múnter [Fitxa n. 162] constitueixen els

espais d'interès natural del municipi.

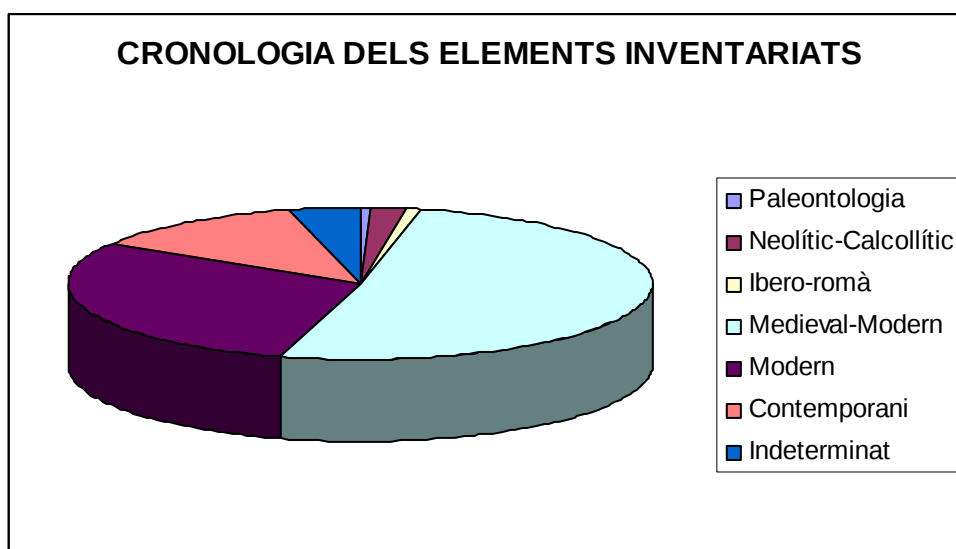

De fet, el conjunt del municipi és un gran espai natural del qual hem individualitzat principalment zones d'interès que, per les seves característiques, poden ajudar a copsar la realitat del terme. Les fonts i rieres han d'entendre's en relació amb els biòtops del qual formen part i que, sense dubte, condicionen. Els exemplars d'arbres habituals són els roures i

alzines, que destaquen per les seves dimensions i, en alguns casos, per ser referents toponímics per a molta gent del municipi, com ara l'alzina de Fontanelles o el Pla de l'alzina balladora.

Una altra apartat a considerar són les característiques cronològiques dels elements inventariats; això ens permet fer un balanç històric sobre les restes conservades i documentades del municipi.

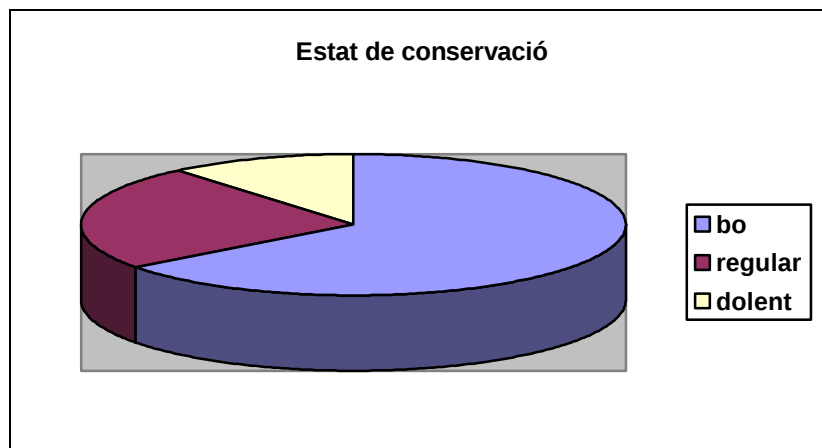

A nivell cronològic, els elements més antics documentats daten d'època prehistòrica i representen un 1% del total. L'època clàssica també es troba present a Muntanyola tot i que amb un 1% d'elements inventariats. El major nombre d'elements daten d'època medieval, representant un 51% del total. D'època moderna identifiquem un 29% d'elements, sobretot els edificis i la majoria d'elements arquitectònics. La resta d'elements s'adscriuen a l'època contemporània, amb un 12% de la mostra.

També cal tenir present l'existència d'un 4% d'elements als quals no s'ha pogut atribuir un marc cronològic específic, per desconeixement del mateix, pel seu estat de conservació, etc. Pensem també que aquests resultats són modificables en la mesura que s'ampliïn els estudis dels béns inventariats i es facin noves datacions cronològiques contrastades.

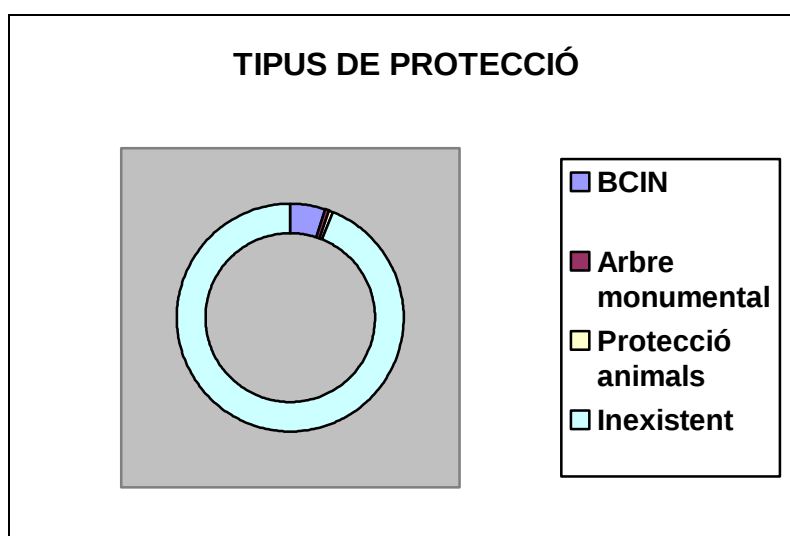
Un darrer element a tenir en compte a l'hora d'avaluar els elements fixats de Muntanyola és el seu estat de conservació. Un 65% dels elements presenta un bon estat de conservació. Aquesta realitat ha estat possible gràcies al manteniment que els propietaris han fet de molts dels elements fixats, sobretot els adscrits al patrimoni immoble. Així mateix, la rehabilitació de molts d'aquests edificis i la seva habitabilitat els hi ha donat un estat de conservació que a finals del segle XX no tenien. Aquest és el cas del Molí de Puigcarbó, Postius, la Fàbrega, entre d'altres. D'altra banda, un 24% del total dels elements presenten un estat de conservació regular. I finalment un 11% del total es troba en molt mal estat de conservació tant pel seu estat de ruïna i abandó com

per la sistemàtica acció antròpica que ha patit. Aquest darrer grup, tot i ser minoritari, hauria de ser motiu d'anàlisi i objecte d'una política de conservació adequada.

A part del seu estat de conservació, cal tenir en compte la seva protecció legal i física. Al terme municipal de Muntanyola es troben sota protecció legal 11 elements inventariats (6%), i cap sota protecció física.

L'establiment de mesures de protecció esdevé cabdal alhora de traçar un pla general de protecció del patrimoni del municipi, sobretot tenint en compte l'alt percentatge de béns que resten pendents de protecció, representats en un 94%.

5.2- ELEMENTS NO FITXATS

En el decurs de la realització de l'inventari s'han desestimat una sèrie d'elements que resten ressenyats a continuació. Per valorar aquests elements, la fórmula emprada s'ha basat en el mateix criteri d'inclusió dins l'inventari. Per definició es considera element no fitxable aquell que no presenta els valors, la particularitat o la significació suficients.

A més, els diferents béns inventariats s'han seleccionat a partir de l'interès que aquests poden tenir com a béns locals i específics del municipi. La història i evolució del municipi ha influït en gran mesura en la selecció dels diversos elements del patrimoni immoble, evidenciant un municipi agrícola, amb un poblament rural, fortament disseminat, i de gran tradició històrica. Cal assenyalar que el nombre de fitxes inventariades a l'actualitat (179 elements), amb el temps són subjectes d'ampliació i modificació, i també es poden incrementar a partir d'aquest capítol d'elements no fitxables.

El cas més complex ha estat el dels elements del patrimoni natural seleccionats com a no fitxables, ja que aquests es troben en un estat de desconeixement i desprotecció generalitzada, i com ha s'ha assenyalat, formen la part més important del municipi.

També cal remarcar el perill de que molts dels elements recollits a les fitxes acabin desapareixent, tant els fitxats com els no fitxats. Per evitar un possible desconeixement del patrimoni local cal contemplar també els elements no fitxats, per si en un futur són hàbils de ser inclosos a l'inventari. Per exemple, en el cas de realització d'una intervenció arqueològica a la zona de la sagrera, els camins tradicionals d'accés al poble, etc.

5.2.1- PATRIMONI IMMOBLE

5.2.1.1- Edificis

En primer lloc cal assenyalar que no s'ha realitzat fitxa dels elements de patrimoni immoble corresponents a masos de topònim desconegut però dels quals es conserva

documentació d'època medieval i aquesta havia desaparegut en època moderna:

Per exemple, podem citar **La Rieranya**, antic mas situat entre el molí de la Rovira i Tresserres, el qual no s'ha pogut localitzar ni documentar. També hi ha altres masos que apareixen en els diversos capbreus i documents alt medievals, com El Ferriol, l'Alou, o ca l'Oller, entre altres, i avui desaparegudes.

També hem exclòs:

Alguns elements que, amb més o menys modificacions, continuen dempeus però que no tenen prou entitat arquitectònica per estar a l'inventari. Aquests formen part dels entorns d'altres elements que sí que han estat inventariats i que ja han estat referenciats a la mateixa fitxa:

Fig.6. Annexes ramaders de Puigcarbó.

Algunes de les **Cases noves dels masos i masoveries recents**: aquestes, de construcció recent, no s'han inclòs dins l'inventari per la seva homogeneïtat i la poca entitat de les estructures preservades. Es tracta de la **Casanova de les Eres**, la **Casanova del Puig** i **Casanova del Güell**. O edificis municipals com **Les Escoles Velles de Múnter**.

Fig.7. Vista de les escoles velles de Múnter.

Altres edificis que per les seves característiques i funcionalitat correspondrien a estructures annexes o a diverses construccions (corrals, barraques...). Es tracta de la **Pahissa de la Roca, la Pahissa de Tresserres o Pahissa de Subiranas.**

Pahissa de la Rovira

Fig.8. Vista interior de la Pahissa de la Rovira.

Pahissa de la Muntada.

Fig.9. Vista exterior de la Pahissa de la Muntada.

Edificis de caire religiós: es tracta bàsicament de capelles situades dins dels masos als que no s'ha pogut accedir o altres edificis religiosos.

5.2.1.2- Elements arquitectònics

Tampoc s'ha fitxat els elements arquitectònics que per la seva poca entitat o rellevància poden ser exclosos, o inclosos en un altre conjunt. En molts casos poden estar associats a conjunts més amplis com ara les basses, les eres i les saleres de totes les masies; o altres construccions com les feixes dedicades als conreus.

Basses i safareigs. Aquest tipus de construcció és un element constant de l'arquitectura rural catalana. La seva funcionalitat va lligada als recursos hidràulics i a la seva gestió. En aquest apartat s'han diferenciat les basses amb elements arquitectònics diferenciats (murs, talús o canals, etc.) de la resta de basses.

Bassa de Bellavista

Fig.10. Bassa de Bellavista, sense estructures arquitectòniques preservades.

Bassa del Pla del Vilar

Fig.11. Bassa de Pla del Vilar, amb estructures de construcció recent preservades.

Pou-mina. Aquest tipus d'estructura va lligada a la capacitat d'obtenció d'aigua subterrània.

Pou-mina de l'Aliberch de Dalt

Fig.12. Pou del mas Aliberch de Dalt de Muntanyola, actualment colmatat i tapiat.

Pou-mina del Bosc

Fig.13. Pou i safareig del mas Bosc de Múnter, actualment sense ús.

Era. Espai situat a l'exterior de la masia destinat a certes activitats agrícoles. Hem de citar les següents:

Era del mas Saborit

Era de Serra-Rica

Era de Perdaltes

Era del Vilar

Era del Camp

Era de Vilavendrell

Era del Dalmau

Dels elements constructius de clara funcionalitat econòmica (mines, forns, cabanes, etc.) no s'ha documentat cap element per a incloure en aquest apartat. Es té coneixement, però, d'unes **mines de carbó a Tresserres** que no hem localitzat i que segons informadors orals, que tampoc no les han visitat, conserven les eines dels miners en el seu interior.

Ja que el municipi té pocs recursos hidràulics, les **fonts i pous** han estat sistemàticament inventariades, tot i que de ben segur en falten algunes ja perdudes o actualment en mal estat de conservació i assecades.

Cal Campaner

Fig.14. Estructura adossada a la paret de Cal Campaner, podria correspondre a una font canalitzada d'ús públic que hi havia prop de l'església i que actualment ha desaparegut.

La Vall

Fig.15. Pou del mas la Vall de Muntanyola, actualment canalitzada i en ús.

La Roca

Fig.16. Antic pou del mas la Roca, actualment es troba al mati est del mas, davant la masoveria com element ornamental.

Tampoc han estat fitxats de forma individual, alguns elements arquitectònics associats a les cases com els rellotges de sol, elements arquitectònics decoratius (llindes, motlures, festejadors, etc.).

Fig.17. Rellotge de sol del mas Dalmau, posat recentment pels propietaris.

Ni tampoc elements arquitectònics d'interès religiós:

Fig.18. Pilar del Cementiri de Sant Quirze i Santa Julita.

Fig.19. Creu de recordatori al sector de la Muntada.

5.2.1.3- Jaciments arqueològics

Tots els elements d'interès arqueològic han estat inventariats, tant els inclosos en la Carta Arqueològica de la Generalitat corresponent al municipi, com els que s'han afegit fruit de les darreres intervencions arqueològiques a la zona. En principi, només es podrien incloure en aquest apartat els nous elements que es descobreixin, i que, lògicament, fins el moment, se'n té desconeixement.

Per la seva poca entitat, no hem inclòs a l'Inventari:

Estructures al camí de la Serra al Vilar de Múnter. En un marge es documenten les restes d'un possible mur i altres elements que semblen ser d'interès arqueològic.

Fig.20. Estructures en un talús camí al Vilar de Múnter.

Estructures prop la Casanova del Güell:

Fig.21. Estructures sobre can Güell, al camí de la Casanova del Güell.

5.2.1.4-Obra civil

Tot i que l'inventari inclou les estructures civils com ara els ponts, els túnels i altres construccions públiques del segle XX, cal assenyalar que alguns d'aquests elements han estat desestimats, com per exemple:

Fig.22. Senyalització de l'antic camí de Muntanyola en el terme municipal de Vic.

Ponts d'accés als masos: Aquestes construccions, per la seva abundant presència i dificultat d'atribució cronològica, s'han exclòs de l'inventari.

Fites i pedres termeneres: tot i que identificat diverses fites al llarg del treball de camp de la present memòria, aquestes no s'han inventariat de forma exhaustiva, al tractar-se d'un element molt freqüent a l'hora de marcar els límits de les propietats. Aquestes generalment són anepígrafes i de factura moderna.

Cal destacar la fita del mas Freixenet situada davant la propietat del Sot de l'Om i datada de 1932.

Fig.23. Fita Sot de l'Om

5.2.2- PATRIMONI MOBLE

Aquest àmbit comprèn elements del patrimoni urbà, objectes i col·leccions. L'escàs volum de mobiliari commemoratiu urbà que té Muntanyola fa que s'hagin contemplat pràcticament tots els elements urbans, que si no s'han tractat de forma individual han estat inclosos en altres fitxes.

Les col·leccions documentades que no tenen fitxa pròpia han estat incloses dins la fitxa pertinent del bé immoble. Si s'ha observat material d'interès en alguna casa s'ha referenciat a la fitxa de la mateixa casa. Com a exemple, podem citar la presència d'eines agrícoles d'interès etnològic al mas Bellavista, al Fabré, al mas Aliberch, Perdaltés i al mas Roca. Segurament molts particulars tenen objectes dignes d'inclusió a l'inventari, però aquests no s'han pogut consultar i hauran ser inclosos en futures ampliacions de l'inventari.

Fig.24. Col·lecció d'elements litúrgics i arquitectònics de l'església parroquial de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola.

Fig.25. Material etnològic de ca l'Aliberch de Dalt.

Fig.26. Conjunt d'eines del camp del mas el Fabrè de Múnter.

Fig.27. Material etnològic del mas Bellavista.

Salera de
Postius.

Fig.28. Peça del mas Postius conservada al jardí posterior de la casa.

5.2.3- PATRIMONI DOCUMENTAL

Segurament molts particulars tenen petits fons documentals sobre el municipi de Muntanyola, fons d'imatges i fons bibliogràfics, però només s'han recollit en l'inventari aquells als que s'ha pogut tenir accés, considerant que són els més importants.

Tampoc no hem inclòs:

Arxiu del Bisbat de Vic: Formats per l'Arxiu Capitular de Vic, Arxiu de la Mensa Episcopal, l'Arxiu de la Cúria Fumada i l'Arxiu de la Vegueria.

Arxiu del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona: Compendi documental de les intervencions arqueològiques realitzades a Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola i Sant Esteve de Múnter.

5.2.4- PATRIMONI IMMATERIAL

5.2.4.1- Manifestacions festives

La major part de les festes tradicionals del municipi de Muntanyola giren entorn les festes tradicionals catalanes. Concretament la Festa Major i els Reis que, tot i les seves especificitats, són comunes a totes les poblacions i no han estat inventariades ja que s'emmarquen en les festivitats comunes celebrades, en major o menor mesura, a totes les poblacions, tot i que presenten variacions²⁵.

Tampoc no hem inclòs:

La **Fira del Bolet**. Recentment s'ha inclòs aquesta celebració festiva per iniciativa municipal on es vol promoure la vessant natural i paisatgística del municipi.

l'Aplec dels Ous. De mitjan segle XX es documenta a Muntanyola l'Aplec dels Ous, que es feia al 21 abril, amb una rifa d'ous i llonganissa i l'acompanyament amb música a la tarda²⁶. I també es realitzava una **processó per la Mare de Déu de Fàtima**.

Festa Major de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola, el dia 16 de juny. A mitjan segle XX aquesta celebració començava el 15 de juny amb un repic de campanes. Al dia següent hi havia missa matinal a les 7 h, i després, ofici i sermó amb l'assistència de les autoritats, i processó. El programa posterior era el següent: a les 12 hores, sardanes, a les 15.30, concert, i a les 17 hores, sardanes, seguit de l'enlairament del globus i sorteig d'un cabrit.

Altres municipis com Calella, Pineda de Mar i Durro també celebren la festa el 16 de juny de Sant Quirze i Santa Julita. El costumari de Joan Amades diu que Sant Quirze és l'advocat de la mandra i el patró dels ganduls. El tenien per protector i per advocat els qui vivien sense treballar, dels quals hom diu que cada dia al matí en llevar-se li deien set oracions especials per demanar-li que els mantingués la mandra dient: *Feina fuig, mandra no em deixis, caldera acosta't i que Sant Quirze me la porti*²⁷.

²⁵ AMADES, J. (1989): Costumari Català. El curs de l'any. Salvat Editors. Barcelona.

²⁶ AADD. (2001). Muntanyola. Revista trimestral n.27. hivern 2001. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola.

²⁷ AADD. (2001). Muntanyola. Revista trimestral n.25. juny 2001. Ajuntament de Muntanyola.

Pel **Salpàs**, durant la Setmana Santa, també hi havia celebracions. El rector visitava totes les masies, posava sal a les llindes i beneïa el bestiar. I pel **Novenari** cada dia s'havia d'anar a la parròquia de Muntanyola durant tota la setmana, a resar, per tal d'assegurar la visibilitat dels endorrials.

5.2.4.2- Tradició oral

A la Plana de Vic i les zones de Lluçanès i Moianès són molts els elements culturals que fan referència a fenòmens naturals, a tresors amagats, a bandolers i a bruixes. Però els específics de Muntanyola ja han estat inclosos dins l'inventari, o s'han esmentat en alguna de les altres fitxes.

A la revista *Muntanyola*, es va fer un breu recull literari a partir de l'espai del racó poètic, i aquest ha permès recuperar alguns poemes que fan referència al municipi:

Rutes amigues o llunyanes de Muntanyola

La mirada d'aprop o de lluny i serena

L'alba del dia que ens dóna alegria

I el toro de la muntanya clareja la carena

Hi ha el temple per donar-nos harmonia.

De la Ruta de Muntanyola és el dolç dia

Mirant de costat hi ha el Puigllat, mirada

Al vol hi ha Salou i l'aire fresc de l'aigua

Dels roures copsant la claror de Cal Ros

I les rutes que farem de nou les trobarem.

Autor: Joan Codina Serrano²⁸

Rutes amigues o llunyanes que contempleu al cim del turó

Vostre temple, la muntanya, destí i harmonia de tal paisatge gentil:

Arbres, camps, ocells i flors són goig del dia,

Que us admirem amb la nostra passió de caminants.

Muntanyola: 8.

²⁸ AADD. (1996). Muntanyola. Revista trimestral n. 4. març 1996. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 11.

*La Miranda, contemplada per sa bellesa,
I pel damunt de la plana entre camins i dreceres,
El Casal, voltat de prats antigament conreats
I aigua a regalims pels caminants assedegats.
Oh fundals naturals!
Oh cants d'ocells!
Enmig de ses volades m'acompanyen,
Al vol de Segarell,
Mentre contemplo el veïnat de Vilardell.²⁹
Autor: Joan Codina Serrano.*

*Poema de Mn. Ramon:
Dalt del cim hi ha una ermita
Lluny del pla i prop del cel,
Des d'abaix es veu petita
Com petita es veu l'estel*

*Si puges ella s'ufana
Si t'acostes és més gran,
I al deixar enrere la plana
no et creies que creixés tant.*

*Es llarga la seva història
Compte els anys de cent en cent
Passats amb penes i glòria,
Escrits pel sol i pel vent.*

*Ella ha vist néixer masies
Ací i allà al seu entorn,
I enderrocades pels dies
Ningú recorda on són.
Si mai et quedessis sola
Doncs la gent marxés d'ací
Sentiríem encara a dir:
Allà dalt és Muntanyola³⁰.*

²⁹ AADD. (1996). Muntanyola. Revista trimestral n. 5. juny 1996. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 11.

5.2.4.3- *Tècniques artesanals*

A part de la tècnica artesanal inclosa a l'inventari, no s'ha documentat al terme de Muntanyola cap altra tècnica artesanal específica, ni cap més manifestació de caire estrictament local, tot i que en el municipi hi són presents la majoria de tècniques artesanals de tradició catalana.

5.2.4.4- *Música i dansa*

Aquest camp no s'ha pogut incloure a l'inventari del patrimoni local de Muntanyola, per manca de troballes

5.2.5- PATRIMONI NATURAL

5.2.5.1- *Zones d'interès natural*

El terme de Muntanyola compta amb nombrosos espais naturals. Per tant, com ja hem explicat més amunt, només hem fitxat específicament aquells que contemplen paisatges naturals concrets com els llocs d'interès paisatgístic, les fonts i el seu entorn. També s'han tingut en compte aquells espais que tenen un significat per la gent del municipi, ja sigui històric o etnològic.

5.2.5.2- *Espècimens botànics singulars*

Muntanyola gaudeix d'un espècimen botànic singular i protegit, l'Alzina de Fontanelles, declarat pel Departament de Medi Ambient *el 2001*, però al municipi hi ha més exemplars d'interès que resten pendants de documentació.

³⁰ AADD. (1997). Muntanyola. Revista trimestral n. 9. juny 1997. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 7.

6. BIBLIOGRAFIA

- AA.DD. (1979). *Els Castells Catalanas*. Vol IV. Dalmau ed. Barcelona.
- AADD. (1986). "Sant Esteve de Múnter" a *Catalunya Romànica*. Osona II. Vol: III: 427-428.
- AA.DD. (1986). "Muntanyola". a *Catalunya Romànica* Osona II. Vol. III. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AADD. (1986). "Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola" a *Catalunya Romànica*. Osona II. Vol: III: 424-427.
- AADD. (1986). Muntanyola a *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Barcelona: 102.
- AA.DD. (1989). *Calendari de festes de Catalunya. Andorra i la franja*. Fundació Serveis de cultura popular. Barcelona. Altafulla.
- AA.DD. (1991). "Osona II". *Catalunya Romànica*. Vol. III. Ed. Gran Enciclopèdia Catalana,
- AA.DD. (1991). "Museu Episcopal de Vic i Museu Diocesà de Solsona". a *Catalunya Romànica*. vol. XXII. Ed. Gran Enciclopèdia Catalana.
- AA.DD. (1999). "Osona". *Guies comarcals. Catalunya Romànica*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AA.DD. (2000). *La història arrelada al territori. Homenatge a Antoni Pladevall i Font*. Centre d'Estudis Socials Osona. Vic.
- AADD. (2003). *Informe Social del municipi de Muntanyola*. Observatori dels serveis socials: informes municipals. Àrea de Benestar Social. Diputació de Barcelona.
- AADD. (1996-2003). *Muntanyola*. Revista trimestral Ajuntament de Muntanyola.
- AADD. (2005). *La masia catalana. Evolució, arquitectura i restauració*. Arquitectura Tradicional. Ed. El Brau.
- AADD. (varis). *Institut Nacional d'Estadística*. Dades d'immigració procedents de l'actualització anual dels padrons municipals.
- ABADAL, R. (1954). *La Plana de Vich en els segles VIII i IX 717-886*. Vic.
- AMADES, J. (1950). *Costumari Català*. Vol. I. Barcelona.
- AMADES, J. (1950). *Costumari Català*. Vol. IV. Barcelona.
- AMADES, J. (1950). *Costumari Català*. Vol. V. Barcelona.
- AJUNTAMENT DE MUNTANYOLA (2002). *Plànol d'informació municipal*. Muntanyola. Vic. SR Associats.
- AREVALO, F.; BRUNELLS, I. (1997). *Muntanyola*. Revista trimestral n. 9. juny 1997. Ajuntament de Muntanyola. Muntanyola: 22.
- BATALLER, J.R. (1928). "Esquema geològic de la Plana de Vic" a GONÇAL DE

REPARAZ. *La Plana de Vic*. Ed. Barcino. (Enciclopèdia Catalunya, 8-9; Secció de Geografia, III-IV); Barcelona: 27.

BATISTA, R. (1961). *Sepulcros megalíticos de la comarca del Moyanés*. Corpus de Monumentos Megalíticos de España. Fascículo I. Instituto de Prehistoria y Arqueología de la Diputación Provincial de Barcelona. N. 21 (4). Barcelona.

BOLÒS, O. (1959). *El paisatge vegetal de dues comarques naturals: la Selva i la Plana de Vic*. I.E.C. Barcelona.

BOLÒS, J.; MORAN, J. (1994). *Repertori d'Antropònims Catalans*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

BOLÒS, J.; HURTADO, V. (2001). *Atlas del Comtat d'Osona*. Rafael Dalmau ed. Barcelona.

BUSQUETS, P. (1979). *Geologia d'Osona*. Eumo ed. Barcelona.

BUSQUETS, P.; DOMÍNGUEZ, A.; VILAPLANA, M. (1979). *Geologia d'Osona*. Vic: Escola Universitària de Mestres d'Osona.

CALVO, L. (1990). *Catàleg de materials etnogràfics de l'arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya*. Centre d'Investigacions Científiques de Catalunya. Barcelona.

CAMPMANY, A. (1978-1982). *Calendari de llegendes costums i festes tradicionals catalanes*. Barcelona. Ed. Laia.

CAMPS, J. (1959). *La masia catalana*. Barcelona.

CARBONELL, E. (1975). *L'art romànic a Catalunya. Segle XII*. Edicions 62. Barcelona: 20-21.

CASAS, J. (2005). *Memòria de la prospecció arqueològica superficial de la nova carretera des de l'Eix Transversal a l'alçada del Túnel de la Font Freda (C-25) fins al PK 14 de la carretera C-154. (Sant Bartomeu del Grau- Oristà- Muntanyola i Olost a Osona)*. Inèdit.

CASAS, C.; NINOT, J. M. (1995). *Estudi fitocenològic de les pastures de la Plana de Vic. II: comunitats terofítiques (Thero-Brachypodietea) i síntesi*. Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural n. 63. Barcelona: 27-50.

CASTANY, J. (1982). "Del neolític mitjà-antic al bronze final a Osona". a *Ausa X* (102-104). Vic: 61-72.

CASTELLANO, A.; VILA, J.M. (1995). *Església de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola. Notícia històrica. Memòria 1990-1992*. SPAL. Diputació de Barcelona. Barcelona: 144 i ss.

CASTELLANO, A.; VILA, J.M. (1996). "Església de Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola, notícia històrica". *Quaderns Científics i Tècnics, n.8. Servei del Patrimoni Local de la Diputació de Barcelona*: 71-91.

CATALÀ, P. et ali. (1973). "Castell de Muntanyola" a *Els castells catalans*, volum IV. Rafael Dalmau, editor. Barcelona: 862-866.

CATALÀ, P. et ali. (1973). "Castell de Múnter" a *Els castells catalans*, volum IV. Rafael Dalmau, editor. Barcelona: 862-866.

- CLOP, X. (1994). *Aprovisionament i tecnologia d'elaboració de les matèries primeres ceràmiques durant la transició del III° al II° mil·leni B. C. a la Catalunya Central*. Treball de recerca dirigit pel Dr. Miquel Molist i Montaña. Universitat Autònoma de Barcelona.
- COLLDEMONT, J. (1994). *Osona sud: Tona, Balenyà, Centelles, Sant Martí de Centelles, Muntanyola, Malla, Santa Eulàlia de Riuprimer, Taradell, Seva, El Brull, Viladrau, Espinelves*. Guies d'Osona i el Ripollès. Ed. 9NOU.
- COROMINES, J. (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. Curial Edicions Catalanes. Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.
- CURA, M.; VILARDELL, R. (1982). "El fenomen megalític a les comarques centrals de Catalunya". A *Ausa X* (102-104). Vic: 153-164.
- ERRA, M.A. (1992). *Esglésies romàniques 118 testimonis arquitectònics de la història d'Osona*. Ed. Carles Vallès. Figueres.
- FLUVIÀ, A. (1989). *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- FONT, E. (1982). "Pobladors d'Osona d'època neolítica". a *Ausa X* (102-104). Vic: 113-120.
- FONTSERÈ, E. (1937). L'anomalia tèrmica de la Plana de Vic. *Mem. Serv. Meteor. de Catalunya*, I, Barcelona, 40 p.
- GALOBART, A. (1996). *Intervenció paleontològica a Sant Quirze de Muntanyola*. Memòria de la intervenció. Servei d'Arqueologia. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Inèdit.
- GASOL, R.M. (1992). *Informe de les pràctiques de restauració realitzades a l'església de Sant Quirze i Santa Julita, Muntanyola (Osona)*. 1 al 5 de juny de 2002. Inèdit.
- GASOL, R.M.; MARQUÈS, M.; PAYÀS, C. (1990). *Informe dels sondeigs practicats en les pintures murals de les capelles de la Concepció i Sant Sebastià de l'església de Sant Quirze de Muntanyola*. Novembre 1990.
- GAVÍN, J.M. (1990). *Osona. Inventari d'Esglésies*. Arxiu Gavín. Vol. 15. Barcelona.
- GONZAL DE REPARAZ (fill) (1930). "la Plaine de Vic, étude d'une region naturelle de Catalogne" a *Annales de Géographie*. Paris.
- GONZAL DE REPARAZ (fill) (1982). *La Plana de Vic*. L'entorn. Ed. Eumo. Vic.
- GONZÁLEZ, A. (1993a). "La restauración didáctica de la iglesia de Sant Quirze de Muntanyola" a *Informes de la Construcción* n. 427.
- GONZÁLEZ, A. (1993b). "Restauración de la iglesia de Sant Quirze y Santa Julita de Muntanyola. Objetivos y criterios". *III Simposi sobre restauració monumental*. Barcelona. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.
- GONZÁLEZ, A. (1993c). "Restauración de la iglesia de Sant Quirze y Santa Julita de Muntanyola. Objetivos y criterios". *Quaderns Científics i Tècnics* n.5. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.
- GONZÁLEZ, A.; ISERN, J. (1985). *32 Monuments catalans*. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona. Barcelona, pàg. 64 i ss.
- GROS, M.S.; MASNOU, J. M.; ORDEIG, R. 1997. *Arxiu Episcopal de Vic*. Secció

d'Arxius parroquials, monàstics, corporatius i privats. Catàleg dels fons, actualització a cura de Rafel GINEBRA; segona part: P-V. Biblioteca i Arxiu Episcopals. Vic.

GRUP DE DEFENSA DEL TER. (2005). *Les fonts que tenim. Osona i el Lluçanès*. Ed. Eumo. Vic: 180-183.

GUDIOL, J. (1909). "Excursió a Múnter". *Gaceta Montanyesa* n. 416. Vic.

HURTADO, V.; MESTRE, J.; MISERACHS, T. (1995). *Atles Històric de Catalunya*. Edicions 62. Barcelona.

IGLÉSIAS, J. (1979). *"El fogatge de 1553" estudi i transcripció*. Barcelona.

IDESCAT. Institut d'Estadística de Catalunya. Dades derivades del padró 1996 i actualitzat del cens del 2001.

JUNYENT, E. (1945-1952). *Itinerario histórico de las parroquias del Obispado de Vich*. Separata del publicado en ha Hoja Parroquial n.12. Vic.

JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis de la Ciutat de Vic*. Monografies Patronat d'Estudis Osonencs. Vic.

JUNYENT, E. (1980). *La ciutat de Vic i la seva Història*. Ed. Curial. Documents de Cultura, 13.

JUNYENT, E. (1980-1996). *Diplomatari de la Catedral de Vic*. S. IX-X. Patronat d'Estudis Osonencs. Vic.

LACUESTA, R. coord. (1992). *Restauració de l'església de Sant Quirze i Santa Julita Muntanyola (Osona) 1984 – 1992*. Fulletó informatiu.

LACUESTA, R.; SUREDA, M.J. (1996). "La decoració del temple de Sant Quirze i Santa Julita a partir del segle XVIII". *Quaderns Científics i Tècnics*, n.8. Servei del Patrimoni Local de la Diputació de Barcelona: 93-118.

LÓPEZ, A. (1993). "Resultados de la investigación histórico-arqueológica en la iglesia de Sant Quirze y Santa Julita de Muntanyola". A *Quaderns Científics i Tècnics*, n.5. Servei del Patrimoni Local de la Diputació de Barcelona.

LÓPEZ, A. (1993). "Resultados de la investigación histórico-arqueológica en la iglesia de Sant Quirze y Santa Julita de Muntanyola" a *III Simposi sobre restauració monumental*. Barcelona. Diputació de Barcelona. Servei del Patrimoni Arquitectònic Local.

LÓPEZ, A. (1998). "Muntanyola. Sant Quirze i Santa Julita de Muntanyola" a *Catalunya Romànica* vol. XXVII. *Visió de síntesis, restauracions i noves troballes*. Barcelona: 207-208.

MADOZ, P. (1985). "Articles sobre el Principat de Catalunya" a *Diccionario geografico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. Ed. Curial: 353.

MARTINELL, C. (1963). Arquitectura i escultura barroques a Catalunya. Barroc acadèmic (1731-1810). *Monumenta Cataloniae*, vol. XII. Barcelona Alpha.

MEMÒRIES MUNICIPALS. Actualització anual. Ajuntament de Muntanyola.

MIÑANO, S. (1926). *Diccionario geográfico estadístico de España y Portugal dedicado al rey nuestro señor por el Dr. Sebastián de Miñano*. Imprenta de Pierart-Peralta. Madrid. Vol II.

MOLIST, M.; BUXÓ, D. (1981). "Noves troballes de vas campaniforme a la comarca

d'Osona". *Ausa*, vol. IX. Vic: 241-248.

MORGADAS, J. (1893). *Catálogo del Museo Arqueológico-Artístico Episcopal de Vich*. Vic.

ORDEIG, R. (1982). "Villae, viae i stratae d'Osona, testimonis de l'antiguitat a l'època medieval" a *Ausa*, X n. 102-104. Vic: 387-400.

ORDEIG, R. (1993-1994). *Les dotalies de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)* vol.I. Vic.

PETIT, M.A. (1975). "La cista de Serra Subirana Muntanyola (Barcelona)". a *Información arqueológica*. Nº 17. Barcelona: 123-125. I.P.A. Diputació de Barcelona. Barcelona.

PLADELASALA, J. (1953). "La parròquia de Muntanyola" a *Ausa* vol 1, n.4. Vic: 153-157.

PLADESALA, J. (1952-1954). "Necrópolis de la Fossa d'en Terrades a Muntayola". a *Ausa* n. I. Vic: 55-56.

PLADEVALL, A. (1971). "Els orígens de la família Montcada" a *Ausa*, vol. VI, n.69-70. Vic: 308-319.

PLADEVALL, A. (1972). *El Comtat d'Osona a mig segle XIV*. Barcelona: 34 i 42.

PLADEVALL, A. (1981). "Muntanyola". *Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Osona i Ripollès*. Vol. 1. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

PLADEVALL, A. (1989). "Un lot vigatà de documents sobre Sant Pere de Rodes" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Vol. 22. Figueres: 241-257.

REGUANT, S. (1967). El Eoceno marino de Vic (Barcelona). *Mem. Inst. Geol. Min. Esp.*, vol LXVIII, 135 p.

REGUANT, S.; BUSQUETS, P.; VILAPLANA, M. (1986). *Geologia de la plana de Vic*. Patronat d'Estudis Ausonencs. Col. Osona a la Butxaca, núm. 9.

RIU, M. (1982). "El paper dels castra en la redistribució de l'hàbitat al comtat d'Osona" a *Ausa* X, n.102-104. Patronat d'Estudis Ausonencs. Vic: 401-409.

ROCAFIGUERA, F. (1998). *La Canònica de Santa Maria de l'Estany. Orígens i primera expansió (1080 - 1157) el seu diplomatarí*. Tesi doctoral dirigida per: Batlle i Gallart, Carme. Universitat de Barcelona. Facultat de Geografia i Història.

ROVIRA, J.; CASANOVAS, A. (1999). *Catàleg dels objectes prehistòrics i protohistòrics d'or, coure i bronze del Museu Episcopal de Vic*. Patronat d'Estudis Osonencs i Publicacions del Museu i Biblioteca Episcopal de Vic. Vic: 57 i 108.

ROVIRÓ ALEMANY, X. (2000). *100 llegendes de la Plana de Vic*. Ed. Farell.

SALA, R. (2004-2005). *Projecte Lluçanès*. Projecte de recerca arqueològica i explotació del Patrimoni. Inèdit.

SALVANS, J; COROMINAS, J. (2000). *Els Camins Ramaders del Lluçanès*. Solc. Àmbit de recerca i documentació del Lluçanès. Col·lecció "La ramada encantada", vol. 0. Lluçà.

SERVEI HERMES. Diputació de Barcelona. Atur registrat. Actualització trimestral.

TRIADÓ, J.R. (1984). *L'època del barroc s. XVII-XVIII. Història de l'art català*. Vol. V. Barcelona. Ed. 62.

VICENS VIVES, J. (1945). *Historia de los Remensas en el siglo XV*. Barcelona.

Webs d'interès:

Atles Electrònic de Catalunya: HIPERMAPA:

<http://www10.gencat.net/ptop/AppJava/cat/actuacions/territori/hipermapa.jsp>

Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic: <http://www.abev.net>

Arxiu Comarcal d'Osona: <http://www.arxiuosona.org>

Ajuntament de Muntanyola: <http://aj.muntanyola.net>

Institut d'Estadística de Catalunya: <http://www.idescat.net>

Mapa de Cobertes del Sòl de Catalunya (MCSC): <http://creaf.uab.es>

Oficina de Patrimoni Cultural (DIBA): <http://www.diba.es/opc>

Sistema d'Informació Territorial Municipal (SITMUN): <http://sitmun.diba.cat/sitmun>

Xarxa d'Arxius Municipals (DIBA): <http://www.diba.es/opc/arxius.asp>

Diputació de Barcelona

Àrea de Cultura

Carrer Comte d'Urgell, 187. Edifici del Rellotge

08036 Barcelona

Tel. 934 022 566 • Fax 934 022 825

o.patrimonio@diba.cat • www.diba.cat/opc